

Regeringens proposition

1979/80: 88

om ny organisationsform m. m. för statens industriverks enhet för företagsutveckling

beslutad den 28 februari 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att staten industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU) ombildas till en stiftelse med staten som huvudman. SIFU avses därigenom få en friare organisation som bättre svarar mot den verksamhet som bedrivs. Huvuddelen av den nya stiftelsens verksamhet kommer i enlighet med tidigare riksdagsbeslut att lokaliseras till Borås. I propositionen föreslås vidare att 13 080 000 kr. anvisas till SIFU och att 9 924 000 kr. anvisas som bidrag till företagsinriktad fortbildning för budgetåret 1980/81.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-02-28

Närvarande: Statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om ny organisationsform m. m. för statens industriverks enhet för företagsutveckling

1 Inledning

Statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU) upprättades den 1 juli 1974 i samband med att huvuddelen av den verksamhet som bedrevs av dåvarande statens institut för företagsutveckling fördes över till och integrerades med industriverket.

Riksdagen tog senast ställning till riktlinjerna för SIFU:s verksamhet i samband med behandlingen av propositionen om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling (prop. 1977/78: 40 bil. 1 s. 177–182, NU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 110). Enligt dessa riktlinjer har SIFU som huvuduppgift att genom fortbildning stödja mindre och medelstora företags utveckling. Detta sker främst genom korta specialkurser i aktuella ämnen inom teknik och ekonomi med stark anknytning till konkret arbetstillämpning. Utöver denna verksamhet utvecklar och genomför SIFU på uppdragsbasis kurser även för andra målgrupper än småföretagen. SIFU utvecklar vidare kurser för andra utbildningsgivares eller myndigheters räkning.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 29 juni 1978 tillkallade jag en särskild utredare för att utreda frågan om framtida organisationsform för SIFU:s verksamhet. Utredaren¹, som för sitt arbete antog benämningen SIFU-kommittén (I 1978: 03), har avlämnat betänkandet (Ds I 1978: 38) SIFU:s organisationsform. I betänkandet föreslås att SIFU ombildas till en

¹ Riksdagsledamoten Johan A. Olsson

stiftelse med staten och vissa organisationer som huvudmän. Betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, statens provningsanstalt, statens personalnämnd, statens personalutbildningsnämnd, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Gävleborgs, Kopparbergs och Norrbottens län, stiftelseutredningen, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska handelskammarförbundet, Institutet för företagsledning, Landsorganisationen i Sverige (L.O), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svensk industriförening, Svenska arbetsgivarföreningen (SAF), Svenska företagares riksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation—Familjeföretagen (SHIO—F), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), de regionala utvecklingsfonderna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län samt personalföreningarna vid statens industriverk. SAF och SHIO-F har avlämnat gemensamt yttrande.

Vidare har bifogats yttranden av länsarbetsnämnderna i Kronobergs, Göteborgs och Bohus och Norrbottens län, Borås kommun, Stockholms och Uppsala högskoleregioner, högskolorna i Borås och Luleå, Västsvenska Handelskammaren samt Sveriges Mekanförbund.

En sammanställning över remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

I prop. 1979/80: 100 (bil. 17 s. 35—36 och s. 59) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1980/81 beräkna

1. till Statens industriverk: Kursverksamhet m. m. ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
2. till Statens industriverk: Bidrag till Kursverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 10,4 milj. kr.,
3. till Statens industriverk: Utrustning ett reservationsanslag av 180 000 kr.,
4. till Bidrag till företagsinriktad fortbildning ett reservationsanslag av 9 174 000 kr.

Jag anholder nu om att få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

SIFU ingår f. n. som en enhet i statens industriverk. Enheten, som leds av en direktör och en biträdande direktör, är uppdelad på sex operativa

sektioner och vissa stabsfunktioner. Vid enheten finns f. n. ca 180 anställda. En mer ingående redogörelse för SIFU:s nuvarande verksamhet och organisation lämnas i SIFU-kommitténs betänkande. Enligt riksdagsbeslut år 1973 skall en enhet om ca 100 personer vid SIFU omlokaliseras till Borås (prop. 1973: 55, InU 1973: 22, rskr 1973: 220). År 1978 fastställde regeringen vilka verksamhetsgrenar som skall omfattas av omlokaliseringen. Ca 120 anställda berörs direkt av omlokaliseringen, som beräknas kunna genomföras under sommaren 1982.

SIFU-kommitténs huvuduppgift har varit att utreda frågan om lämplig *organisationsform* för den framtida SIFU-verksamheten. Kommittén påpekar att SIFU:s verksamhet numera saknar inslag av det som kan sägas vara det karaktäristiska för en statlig myndighet, s. k. myndighetsutövning. SIFU:s uppgift är allmänt sett densamma som privaträttsliga utbildningsorgan, nämligen att mot avgift producera och genomföra kurser. Ingen av SIFU:s kurser är obligatorisk för behörighet till visst yrke eller viss examen i den meningen att SIFU skulle ha exklusiv rätt att vara kursarrangör. SIFU har således ingen monopolställning som kräver särskild tillsyn.

För att fullgöra sin näringspolitiska uppgift måste SIFU enligt kommittén ständigt anpassa sin kursverksamhet till marknadens, framför allt småföretagens, krav och de fortlöpande förändringarna i samhället. För att kunna lyckas med detta krävs en flexibel organisation med smidiga beslutsprocesser för SIFU. Kommittén anser att myndighetsformen passar mindre väl för de verksamhetsbetingelser som gäller för SIFU.

Den nuvarande organisationsformen, som innebär att SIFU från att ha varit en självständig myndighet har övergått till att vara en del i annan myndighet, medför enligt kommitténs uppfattning större nackdelar än fördelar.

De samordningsvinster i ett större näringspolitiskt perspektiv som var ett av målen för integrationen i industriverket kan enligt kommittén uppnås i andra former. Kommittén förutsätter därvid att SIFU:s samverkan med industriverket måste bestå framöver, oavsett om SIFU ingår som en del av verket eller organiseras som ett fristående organ. SIFU:s roll som ett operativt industripolitiskt instrument och verkets roll som ett organ med bl. a. övergripande ansvar på myndighetsplanet för industrifrågor gör att ett fortsatt nära samarbete framstår som naturligt och självklart. De administrativa samordningsvinsterna som integrationen i industriverket har medfört torde enligt kommittén i allt väsentligt falla bort i och med SIFU:s lokalisering till Borås.

Sammantaget anser kommittén att SIFU skulle kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivare sätt med en annan och friare organisationsform. Efter genomgång av olika tänkbara former för verksamheten föreslår kommittén att SIFU-enheten ombildas till en stiftelse.

Vidare föreslås att en organisationskommitté får i uppdrag att förbereda

ombildningen och därvid bl. a. utarbeta slutligt förslag till stadgar och organisationsmodell för stiftelsen samt medverka vid överföring av personal och egendom från det nuvarande SIFU till stiftelsen.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att ombilda SIFU till en stiftelse. Några instanser, exempelvis statskontoret, förordar dock att myndighetsformen behålls i avvaktan på vidare utredning av bl. a. vissa organisationsfrågor. Personalorganisationerna vid statens industriverk/SIFU finner inte att de sakskalet som kommittén redovisar är tillräckliga för att förändra organisationsformen.

På i huvudsak de grunder som anges av kommittén och i likhet med det övervägande antalet remissinstanser förordar jag att SIFU-enheten vid statens industriverk ombildas till en stiftelse. SIFU får därigenom en friare organisation som bättre svarar mot den verksamhet som bedrivs.

Som jag tidigare har nämnt skall huvuddelen av SIFU:s verksamhet omlokaliseras till Borås. F. n. är ca 120 personer anställda inom den verksamhet vid SIFU som direkt berörs av omlokaliseringen. Flyttningen beräknas ske under sommaren 1982. Den nu förordade ändringen av SIFU:s organisationsform påverkar inte dessa lokaliseringsbeslut. Huvuddelen av stiftelsens verksamhet bör således lokaliseras till Borås.

Beträffande *huvudmannskapet* för stiftelsen föreslår kommittén att staten och vissa företags- och fackliga organisationer genom avtal bildar stiftelsen och därvid tillför visst stiftelsekapital.

Statens industriverk och några andra remissinstanser föreslår att det statliga huvudmannskapet utövas av industriverket. Därigenom skulle verket bättre kunna samordna utbildningsresurserna till småföretagen.

Såväl LO som TCO anser att staten ensam bör vara huvudman för stiftelsen. SIFU:s verksamhet skall som LO ser det vara ett inslag i den statliga näringspolitiken och staten kommer att få svara för huvuddelen av finansieringen. Om de olika organisationerna ges plats i stiftelsens styrelse, behöver deras engagemang i verksamheten inte bli mindre än om de, som kommittén föreslår, också deltar som stiftare med ett symboliskt stiftelsekapital. TCO anför liknande skäl och påpekar dessutom att flera av de organisationer som kommittén tänker sig som stiftare har egen utbildningsverksamhet som till en del konkurrerar med SIFU. Det kan enligt TCO inte helt uteslutas att dessa organisationer skulle kunna passivisera eller t. o. m. motarbeta SIFU om de ingick som huvudmän för en SIFU-stiftelse. Denna risk framhålls också av personalorganisationerna vid statens industriverk/SIFU.

För egen del finner jag det väsentligt att företrädare för såväl företagets ägare och ledning som deras anställda aktivt medverkar i SIFU-stiftelsens fortlöpande verksamhet. Jag kommer att i det följande utveckla min syn på hur organisationerna genom representation i stiftelsens styrelse kan medverka till att lämplig kompetens och erfarenhet tillförs stiftelsen. I likhet med bl. a. LO och TCO finner jag det dock inte nödvändigt att organisatio-

nerna medverkar som stiftare och huvudmän. Huvuddelen av det kapital som enligt kommittén behöver tillföras från stiftarna skulle enligt förslaget tillskjutas av staten. Detta förhållande talar mot ett delat huvudmannaskap. Jag förordar därför att staten ensam bildar stiftelsen. Något avtal mellan staten och organisationerna blir då inte aktuellt. Med hänsyn till industriverkets roll som näringspolitiskt organ är det naturligt att verket även i fortsättningen spelar en viktig roll när det gäller bl. a. samordning och fördelning av utbildningsresurserna för småföretagen. Det ankommer på regeringen att närmare besluta om ansvarsfördelning m. m. när det gäller det statliga huvudmannaskapet för SIFU-stiftelsen.

Jag övergår nu till att behandla frågan om lämplig *tidpunkt för ombildandet* till stiftelse. Kommittén föreslår att stiftelsen bildas den 1 juli 1980, så att verksamheten i dess nya form kan inledas i god tid före den planerade utflyttningen till Borås. Remissopinionen är splittrad på denna punkt. Ett flertal instanser – bl. a. industriverket och Sveriges industriförbund – förordar att organisationsförändringen samordnas tidsmässigt med omlokaliseringen. Som huvudsakligt skäl anförs att det löpande arbetet på det sättet drabbas av minsta möjliga störningar. Om två så genomgripande förändringar genomförs samtidigt antas verksamhetens problemperiod bli förkortad. Dessutom garanteras personalens omlokaliseringsförmåner om de vid flyttningen är statsanställda.

Jag har förståelse för de instanser som vill minska störningarna i SIFU:s verksamhet genom att föreslå att organisationsförändringen genomförs samtidigt med omlokaliseringen. Enligt min mening medför emellertid detta också risk för en sådan anhopning av praktiska omställningsproblem till samma tidsperiod, att den löpande verksamheten kan bli allvarligt lidande.

Den beslutade omlokaliseringen av huvuddelen av SIFU:s verksamhet till Borås beräknas, som tidigare har nämnts, kunna genomföras först sommaren 1982. Jag bedömer att fördelarna med att i god tid före flyttningen till Borås bilda stiftelsen överväger nackdelarna. Å andra sidan behövs viss tid för att förbereda omorganisationen. En riktighet bör vara att stiftelsen skall kunna överta personal och verksamhet från den nuvarande SIFU-enheten under våren 1981. Dess verkställande ledning och personal hinner då aktivt delta i såväl planeringen av själva omlokaliseringen som uppbyggnaden av stiftelsens organisation och verksamhet före flyttningen. Jag kommer i det följande att ta upp frågan om SIFU-personalens önskemål att erhålla sedvanliga statliga omlokaliseringsförmåner trots att stiftelsen bildas innan omlokaliseringen genomförs.

Jag övergår nu till att behandla vissa frågor om hur stiftelsen bör styras. SIFU-kommittén har till sitt betänkande bifogat förslag till *stadgar* för stiftelsen. Remissinstanserna tillstyrker förslaget i allt väsentligt. Vissa instanser understryker vikten av att – såsom kommittén har föreslagit – inrätta rådgivande referensgrupper, knutna till stiftelsen, för att stärka de

löpande kontakterna mellan SIFU och representanter för avnämarna. Institutet för företagsledning pekar dock på risken att dessa grupper kan leda till en byråkratisk stelhet.

Förslaget till stadgar bör enligt min mening i sina huvuddrag ligga till grund för stiftelsens verksamhet. Det behöver emellertid omarbetas på några punkter till följd av dels att staten ensam bör bilda stiftelsen, dels vissa synpunkter som har kommit fram vid remissbehandlingen. Liksom kommittén anser jag vidare att det är en uppgift för stiftelsen själv att ta initiativ till eventuella rådgivande referensgrupper. Det ankommer på regeringen att fastställa stiftelsens stadgar.

Kommittén föreslår beträffande stiftelsens *styrelse* att näringslivets organisationer ges så många styrelseplatser att de särskilda förhållanden som råder inom olika bransch- och företagstyper kan beaktas. Företagsorganisationerna bör enligt kommittén få fyra platser. Vidare anser kommittén det vara självklart att var och en av de tre centrala fackliga organisationerna erbjuder en styrelseplats. Detta ger sju ledamöter. Kommittén anser också att ingen av organisationsgrupperna, dvs. näringslivsorganisationerna å ena sidan och de fackliga organisationerna å andra sidan, bör ha fler styrelseplatser än staten, som bör bära huvudansvaret för verksamheten. Regeringen bör därför utse fyra ledamöter för egen del. Det skulle medföra att styrelsen får elva ledamöter.

Kommittén betonar vikten av att ledamöterna har ingående erfarenhet och kunskap om SIFU:s målgrupper och verksamhetsområde. Med hänsyn till stiftelsens särskilda beröringspunkter med de regionala utvecklingsfonderna bör en yrkesverksam person från en sådan fond vara självskriven som ledamot bland dem som staten utser.

Liksom vad som gäller för myndigheters styrelser bör det enligt kommittén finnas särskilda personalföreträdare i SIFU:s styrelse, under förutsättning av att de fackliga organisationerna önskar det. Det innebär att personalföreträdarna i enlighet med gällande regler skulle få rösträtt beträffande den interna verksamheten men endast närvaro- och yttranderätt vad gäller den utåtriktade verksamheten.

Flera remissinstanser har lämnat synpunkter på styrelsens sammansättning. Olika förslag ges på organisationer som lämpligen bör vara företrädare i styrelsen. TCO ser det som naturligt att de anställdas organisationer får lika många representanter som de organisationer som företräder kapitalägarna.

Enligt min mening bör styrelsen till större delen bestå av personer med praktisk erfarenhet från näringslivet – företrädesvis från mindre och medelstora företag – såsom företagsledare och företrädare för de anställdas eller företagets organisationer. Det är väsentligt att dessa företrädare kompetens och erfarenhet från olika bransch- och företagstyper. Därutöver bör i styrelsen kunna ingå representanter för sådana samhällsorgan som i hög grad berörs av SIFU:s verksamhet, t. ex. myndigheter, högskolor och

regionala utvecklingsfonder. Vidare bör stiftelsens verkställande direktör kunna ingå i styrelsen. Utöver dessa ledamöter bör företrädare för stiftelsens personal knytas till styrelsen med de befogenheter som kommittén har föreslagit. Jag anser vidare att antalet styrelseledamöter bör hållas relativt lågt för att medge smidiga arbetsformer och en snabb beslutsprocess.

Det ankommer på regeringen att bestämma antalet styrelseledamöter och att utse stiftelsens styrelse. Styrelsen har sedan att utse stiftelsens verkställande ledning. Nuvarande personal vid industriverkets SIFU-enhet bör erbjudas att övergå till stiftelsen. Jag har härvid utgått från att avtal om ansvarighetsförsäkring för personskada samt om avgångsbidrag och årlig ersättning inte skall gälla för den personal vid SIFU-enheten som anställs i den nya stiftelsen.

Enligt SIFU-kommittén bör stiftelsens personal åtnjuta sedvanliga statliga omlokaliseringsförmåner, trots att SIFU förutsätts vara ett privaträttsligt subjekt vid flyttningen till Borås. Vissa remissinstanser, såsom LO och TCO samt industriverket och dess personalorganisationer, stryker under vikten av att personalens förmåner i detta avseende inte försämras till följd av organisationsförändringen.

Det ankommer på företrädare för stiftelsen resp. för personalen att förhandla om löner och övriga förmåner för personalen. Frågan om kompensation för personalens kostnader m. m. i samband med omlokaliseringen får tas upp vid dessa förhandlingar.

Det ankommer på regeringen att svara för att omorganisationen genomförs och därvid fatta de beslut som erfordras. Jag avser att inhämta regeringens bemyndigande att tillkalla en organisationskommitté för att förbereda detta arbete. Den bör bl. a. utarbeta slutligt förslag till stadgar och intern organisation för stiftelsen, förbereda rekrytering av verkställande ledning, bereda frågan om arbetsgivarorganisation för stiftelsen samt medverka vid överföring av personal och egendom från industriverket till stiftelsen.

Granskning av stiftelsens förvaltning och räkenskaper bör ske årligen genom revision. Regeringen bör utse två revisorer, varav en bör vara auktoriserad. Vidare bör RRV, liksom hittills, ha möjlighet att utföra förvaltningsrevision av verksamheten.

Jag övergår nu till att behandla frågor som rör *SIFU:s framtida finansiering*.

Kommittén har enligt direktiven inte haft att ompröva principerna för SIFU:s finansiering, t. ex. graden av självfinansiering, olika former av subventioner etc. Sådana frågor har dock tagits upp av vissa remissinstanser. Jag vill därför redovisa min syn på dessa frågor och i detta sammanhang beröra SIFU:s roll vad gäller utveckling och genomförande av angelägna kurser för småföretag.

SIFU:s verksamhet – i huvudsak att utveckla och genomföra kurser –

finansieras f. n. dels genom kursavgifter och ersättningar för vissa tjänster, dels genom statsanslag. Avgifterna fastställs av industriverket. SIFU:s totala verksamhet redovisas över förslagsanslaget Statens industriverk: Kursverksamhet m. m. Anslaget förs formellt upp med 1 000 kr. och får i princip inte belastas. SIFU finansierar f. n. ca tre fjärdedelar av sin verksamhet genom avgifter. Statens bidrag, som anvisas från reservationsanslaget Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m., uppgår för budgetåret 1979/80 till 10,4 milj. kr. Statligt stöd till SIFU:s verksamhet kan ges även från reservationsanslaget Bidrag till företagsinriktad fortbildning. Särskilda medel för investeringar i mer kostnadskrävande utrustning anvisas över reservationsanslaget Statens industriverk: Utrustning, som för budgetåret 1979/80 uppgår till 180 000 kr. På sitt utrustningskapital betalar SIFU av driftmedel ränta och levererar in medel som motsvarar avskrivningar.

SIFU-kommittén bedömer att SIFU liksom hitills inom överskådlig tid kommer att behöva årliga bidrag från staten för den löpande driften. Detta hänger samman med att SIFU enligt statsmakternas riktlinjer skall anpassa sin verksamhet till småföretagens behov. För att stimulera denna målgrupp att i ökad omfattning delta i fortbildning och vidareutbildning krävs enligt kommittén särskilda utbildningsaktiviteter som inte kan avgiftsfinansieras till fullo. Syftet med statsbidraget är att täcka sådana merkostnader. Den löpande verksamheten förutsätts dock liksom hittills till övervägande delen bli finansierad genom kursavgifter.

Kommittén anser sig ha kunnat konstatera den betydelse SIFU:s fortbildnings- och rådgivningsverksamhet har för att uppnå den av riksdagen uttalade målsättningen rörande de små och medelstora företagen. Kommittén finner mot denna bakgrund anledning att betona att i den fortsatta handläggningen av SIFU-frågorna utgångspunkten bör vara att SIFU skall få möjlighet att utvecklas till ett ännu effektivare och allsidigare serviceorgan för företagen inom sitt område.

Det finns enligt kommittén flera luckor att fylla och ett behov av att utveckla områden där SIFU redan är verksamt. Inte minst uppbyggnaden av de regionala utvecklingsfonderna inneär ökade uppgifter och möjligheter för SIFU. Kommittén föreslår därför att staten tillför SIFU ökade driftsbidrag i framtiden. Detta ses som en åtgärd för att öka produktiviteten i näringslivet vilket kommer hela samhällsekonomin till godo. Vidare påpekar kommittén att SIFU-stiftelsen inledningsvis kommer att befinna sig i en omställningsprocess med anledning av omlokaliseringen till Borås och därför så långt möjligt bör garanteras en god start så att den inte i onödan tappar marknadsandelar.

Remissutfallet är splittrat beträffande principerna för SIFU:s finansiering. Flera instanser betonar vikten av att verksamheten i så stor utsträckning som möjligt är självbärande. RRV och ytterligare några remissinstanser menar i konsekvens härmed att det nuvarande bidraget, som är

riktat direkt till SIFU, slopas. I några remissyttranden betonas risken för att SIFU med en betydande statlig subvention kan komma att bedriva en osund konkurrens med övriga utbildningsgivare. Bidrag borde därför lämnas till SIFU endast i det fall där de används för utbildningsinsatser som inte finns att tillgå på den privata marknaden.

Från bl. a. Svensk industriförening och vissa utvecklingsfonder hävdas att avgifterna för SIFU:s kurser har en mycket stor psykologisk betydelse och att antalet kursdeltagare har visat sig öka betydligt i de fall avgifterna har kunnat sänkas. Enligt Hallands läns utvecklingsfond är avgifterna så pass höga, trots statsbidraget, att de verkar avskräckande för de mindre företagen. Fonden anser att åtminstone de kurser som riktar sig direkt till dessa företag ytterligare bör subventioneras för att komma närmare vad som gäller övrig vuxenutbildning.

Enligt min mening ger stödet till fortbildning både näringsliv och samhälle en god avkastning i form av konkurrenskraftiga företag. Det är angeläget att samhället stimulerar en ökad fortbildningsverksamhet i småföretagen. De speciella utbildningsbehoven hos dessa företag kräver ofta särskilt upplagda kursprogram. I vissa fall är också antalet kursdeltagare begränsat. Det kan bl. a. gälla starkt specialiserade kurser. Möjligheterna att genom kursavgifter täcka utvecklingskostnaderna kan därigenom blir begränsade. För att kursavgifterna skall kunna hållas på en rimlig nivå är det enligt min mening motiverat att samhället i mån av behov bidrar till finansieringen av kursverksamheten. Även ambitionen att genomföra kurser med en bred geografisk spridning kan medföra särskilda kostnader.

Jag vill betona att samhällets stöd till fortbildning i småföretag bör lämnas i syfte att komplettera det befintliga privata kursutbudet. Det gäller framför allt utveckling av kurser. Stödet till SIFU är ett exempel på en viktig sådan kompletterande insats. Det ligger ett värde i att upprätthålla vissa basresurser vid SIFU, inte minst för att garantera ett utbud och en vidareutveckling av kurser som kan vara angelägna från samhälls synpunkt men kanske olönsamma i ett snävare perspektiv eller i övrigt mindre attraktiva för andra kursarrangörer. Det är i många fall angeläget att sådana kurser kommer till stånd även om de inte har tagits upp av privata fortbildningsorgan. SIFU:s verksamhet bidrar också till att göra kursutbudet geografiskt heltäckande.

Vad jag nyss har anfört måste ses mot bakgrund av den grundläggande principen att SIFU:s verksamhet skall bedrivas i affärsmässiga former. Kostnadstäckning bör således eftersträvas. Jag vill också påminna om att SIFU i likhet med andra kursarrangörer kan erhålla stöd från anslaget Bidrag till företagsinriktad fortbildning.

SIFU bör kunna tillämpa en differentierad prissättning inom ramen för sin samlade verksamhet, så att de speciellt priskänsliga målgrupperna inom småföretagssektorn stimuleras att delta i fortbildning som är angelägen från samhällets synpunkt. Det ankommer på stiftelsen att närmare bedöma hur en sådan differentiering kan åstadkommas.

Enligt min mening bör SIFU också ha möjlighet att till full kostnadstäckning offerera kurser, som normalt utvecklas för den primära målgruppen, även till andra grupper av företag och till statliga och kommunala myndigheter, i den mån detta inte försämrar möjligheterna att bistå småföretagen.

SIFU:s kursverksamhet bör givetvis styras utifrån småföretagens utbildningsbehov. Samverkan med de regionala utvecklingsfonderna har därvid visat sig vara ett värdefullt komplement till SIFU:s direkta kontakter med småföretagen och deras organisationer.

En huvuduppgift för SIFU är att medverka till att kunskaper om ny teknik sprids bland småföretagen och snabbt kommer till praktisk tillämpning. SIFU bör som hittills kunna anordna även kurser i anslutning till sådana förändringar i samhället som påverkar småföretagandets villkor, t. ex. ny lagstiftning.

SIFU-kommittén föreslår att staten förutom årliga statsbidrag till stiftelsens löpande verksamhet lämnar ett engångsbidrag på 5 milj. kr. såsom stiftelsekapital. Dessutom förutsätts att staten till stiftelsen utan vederlag överläter SIFU:s nu befintliga egendom.

Enligt RRV beror behovet av stiftelsekapital bl. a. på möjligheten att ta upp lån. Om SIFU bedrivs i stiftelseform med staten som en av huvudmännen, bör SIFU enligt RRV:s mening kunna ta upp tillfälliga lån genom rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Industriverket menar att ombildningen till stiftelse på kort sikt ökar SIFU:s kostnader och att det statliga bidraget således måste höjas. Mot bakgrund härav bedömer verket att stiftelsens riskkapital är för lågt beräknat.

Enligt min mening är det väsentligt att stiftelsen med sin i huvudsak affärsdrivande verksamhet har en tillfredsställande likviditet. Behovet av rörelsekapital bör emellertid kunna tillgodoses genom att stiftelsen disponerar en rörlig kredit i riksgäldskontoret, i likhet med vad som f. n. gäller för industriverket för verksamheten vid SIFU-enheten. Denna kredit bör t. v. uppgå till 3 milj. kr. Efter samråd med chefen för budgetdepartementet förordar jag att regeringen föreslår riksdagen detta.

Liksom SIFU-kommittén finner jag att SIFU-enhetens nuvarande utrustning, kontorsmateriel etc. bör överlätas till stiftelsen utan vederlag. Jag förutsätter att stiftelsen övertar även de övriga tillgångar och de skulder som är förknippade med SIFU-enhetens verksamhet. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens tillstånd härtill. Dessa tillgångar, minskade med skulderna, avses utgöra stiftelsens eget kapital.

SIFU-kommittén har visat att de löpande kostnaderna för att driva SIFU i stiftelseform av olika skäl blir högre än vad som gäller f. n., när SIFU är en del av en myndighet. Som exempel på sådana kostnadshöjande faktorer har nämnts högre personalkostnader, arvoden till styrelse och revisorer och bortfall av tjänstebrevsrätten. Vissa av dessa kostnadshöjningar motsvaras av minskade kostnader eller ökade intäkter inom andra delar av statsförvaltningen.

Jag avser att i det följande behandla frågan om bidrag till stiftelsen och vissa andra anslagsfrågor för budgetåret 1980/81. Jag kommer därvid att ta hänsyn till de merkostnader som även enligt min mening föränleds av övergången till stiftelseform. Merkostnader som föränleds av den beslutade omlokaliseringen till Borås slår däremot igenom i huvudsak först efter budgetåret 1980/81. Dessa frågor får därför tas upp i annat sammanhang.

Från åttonde huvudtitelns förslagsanslag E 14 Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet utgår bidrag till myndigheter för att täcka vissa kostnader i samband med åtgärder inför omlokalisering. Industriverket har under de senaste budgetåren erhållit bidrag från detta anslag för förberedelser inför utflyttningen av SIFU-enheten till Borås. Jag förordar, efter samråd med statsrådet Johansson, att medel från detta anslag får användas för att bekosta förberedelser och genomförande av SIFU-stiftelsens överflyttning till Borås.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att enheten för företagsutveckling vid statens industriverk ombildas till en statlig stiftelse med i huvudsak den organisation och verksamhet som jag har förordat,
2. medge att tillgångar överförs från statens industriverk till den nya stiftelsen i enlighet med vad jag har förordat,
3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa en rörlig kredit av högst 3 000 000 kr. till den nya stiftelsens förfogande,
4. medge att åttonde huvudtitelns förslagsanslag Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet får användas i enlighet med vad jag har förordat,
5. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsordningar och åtgärder i övrigt som behövs för att omorganisationen skall kunna genomföras.

4 Anslagsfrågor för budgetåret 1980/81

DRIFTBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

B. Industri m. m.

B 3. Statens industriverk: Kursverksamhet m. m.

1978/79 Utgift	184 035
1979/80 Anslag	1 000
1980/81 Förslag	1 000

Under anslaget redovisas utgifter och inkomster avseende verksamheten vid statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU). Bland inkomsterna tas upp även de statsbidrag som lämnas med medel från anslaget B 4. Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. Anslaget är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Anslaget får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem och för att tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar industriverket en rörlig kredit i riksgäldskontoret.

Av följande sammanställning framgår omfattningen av SIFU-verksamheten¹ (1 000-tal kr.)

	1978/79 Utfall	1979/80 Beräknar statens industriverk	1980/81
Kostnader	35 773	40 886	53 050
Egna inkomster	24 794	30 476	34 350
Resultat	-10 979	-10 410	-18 700
Statens bidrag	10 400	10 400	18 700

Anslaget behövs till dess den nya stiftelsen har övertagit ansvaret för redovisningen av SIFU:s verksamhet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens industriverk: Kursverksamhet m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

¹ Medel från anslagen XIV B 5. Statens industriverk: Utrustning och VIII E 14. Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet är inte medräknade.

B 4. Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m.

1978/79 Utgift	10 979 276	Reservation	10 073
1979/80 Anslag	10 400 000		
1980/81 Förslag	7 000 000		

Statens industriverk

Industriverket föreslår i sin anslagsframställning för budgetåret 1980/81 en ökad betoning på hantverkskurser, etableringsfrämjande kurser och utbildning på elektronikområdet. Enligt verket bör bidraget till SIFU räknas upp med 7,5 milj. kr. av dessa skäl. Till följd av den föreslagna volymökningen i verksamheten och automatiska kostnadsstegringar bedömer verket att det statliga bidraget till SIFU-verksamheten behöver uppgå till 18,7 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Föredraganden

Jag har tidigare föreslagit att SIFU ombildas till en stiftelse med inriktning på att stiftelsen skall kunna överta personal och verksamhet från industriverkets SIFU-enhet under våren 1981. Jag kommer i det följande att föreslå att ett nytt anslag för bidrag till denna stiftelse tas upp på statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Till dess stiftelsen träder i funktion bör medel liksom hittills anvisas på SIFU:s nuvarande bidragsanslag. Jag har vidare funnit att särskilda medel för utrustning inte behövs under nästa budgetår, utan att sådana medel i fortsättningen får räknas in i det nya bidragsanslaget. Jag beräknar anslaget till 7 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

B 5. Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling

Nytt anslag

(förslag) 6 080 000

Bidrag till den föreslagna stiftelsen bör utgå över ett nytt anslag som bör benämnas Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling. När stiftelsen inleder sin verksamhet bör till anslaget överföras behållningen från anslaget B 4 Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet. Jag beräknar det nya anslaget till 6 080 000 kr. Jag har vid min beräkning av de båda anslagen tagit hänsyn till bl. a. de merkostnader som enligt min mening föranleds av övergången till stiftelseform.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling* för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 6 080 000 kr.

B 16. Bidrag till företagsinriktad fortbildning

1978/79 Utgift	4 548 876	Reservation	3 451 124
1979/80 Anslag	9 174 000		
1980/81 Förslag	9 924 000		

Från anslaget lämnas bidrag till utbildningsarrangörer för kostnader i samband med utveckling, anpassning och genomförande av småföretagsinriktade kurser (jfr prop. 1977/78: 40 bil. 1 s. 180).

Statens industriverk

Industriverket delar upp anslaget i två olika bidragstyper samt därutöver kostnader för informations- och marknadsföringsinsatser kring småföretagsinriktad utbildning. Omfattningen av verksamheten samt industriverkets fördelning och medelsförslag för nästa budgetår framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.)

Utfall/Beräknat	1978/79	1979/80	1980/81
Bidrag till kursgenomförande	4 200	4 874	5 000
Bidrag till utveckling av nya kurser	2 800	3 000	4 500
Information/marknadsföring	1 000	1 300	1 500
	8 000	9 174	11 000

Med utgångspunkt i utvecklingsfondernas regionala utbildningsprogram tilldelas vissa utbildningsarrangörer medel för *kursgenomförande*. Kurser inom följande ämnesområden prioriteras: marknadsföring, exportkunskap, produktutveckling, etableringsfrågor, produktionsteknik och personaladministration. För de prioriterade kurserna har kursavgiften genom bidraget sänkts med 40 %. Totalt för budgetåret 1978/79 har 280 kurser med 5 300 deltagare fått genomförandebidrag.

Verket ser som sin uppgift att styra inriktningen till angelägna områden, utfärda principer för bidragets användning, samordna regionernas program gentemot större utbildningsarrangörer m. m. Det är verkets mening att medlen inom anslaget i större utsträckning skall styras till *utvecklingsstöd*. Under budgetåret 1978/79 har ca 40 utvecklingsprojekt beviljats bidrag.

De regionala utvecklingsfonderna bör, enligt verket, i sin företagsserviceverksamhet uppmärksamma återkommande problem som kan lösas med kollektiva utbildningsinsatser. Därvid ställs krav på utveckling av nya kurser med hjälp av medel från anslaget.

Industriverket hemställer att sammanlagt 11 milj. kr. anvisas till företagsinriktad fortbildning för budgetåret 1980/81.

Föredraganden

Den verksamhet som bedrivs med medel från anslaget har ännu inte helt funnit sina former. Den medverkar dock i betydande utsträckning till att relativt billiga kurser för småföretagen kan utvecklas och genomföras. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 9 924 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till företagsinriktad fortbildning* för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 9 924 000 kr.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Framtida organisationsform m. m. för statens industri- verks enhet för företagsut- veckling (SIFU)

Ds I 1978: 38

Till statsrådet och chefen för industridepartementet

Regeringen bemyndigade den 29 juni 1978 chefen för industridepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågan om framtida organisationsform för verksamheten inom statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU). Chefen för industridepartementet bemyndigades även att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren. Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades den 5 juli 1978 såsom särskild utredare riksdagsledamoten Johan A. Olsson (c).

Till sekreterare förordnades den 5 juli 1978 departementssekreteraren *Bo Strömgren* (industridepartementet). Till biträdande sekreterare förordnades den 1 september 1978 departementssekreteraren *J. Bertil Carlstedt* (industridepartementet).

Såsom experter förordnades den 5 juli 1978 hovrättsassessorn *Per Erik Lindeberg* (industridepartementet), den 7 augusti 1978 byråchefen *Hans Janlinder* (statens industriverk), dåvarande avdelningsdirektören numera verkställande direktören *Christian Lindström* (utvecklingsfonden i Södermanlands län), assistenten *Elise Nick-Huttunen* (ST, statens industriverk/SIFU), direktören *Sigge-Wilhelm Pantzerhielm* (statens industriverk/SIFU), byrådirektören *Björn Sellberg* (SACO/SR, statens industriverk/SIFU), maskinisten *Gustav Wörnberg* (SF, statens industriverk/SIFU), samt fr. o. m. den 19 september 1978 civilekonomen *Anders G. Högmark* (utvecklingsfonden i Kronobergs län).

Utredaren har under utredningsarbetet använt namnet SIFU-kommittén.

Utredaren anser sig ha fullgjort sitt uppdrag och överlämnar härmed betänkandet (Ds I 1978:38) SIFU:s organisationsform.

Till betänkandet fogas särskilt gemensamt yttrande av experterna *Nick-Huttunen*, *Sellberg* och *Wörnberg*.

Stockholm i december 1978

Johan A. Olsson

/Bo Strömgren

J. Bertil Carlstedt

1. Sammanfattning

Det förslag om framtida organisationsform för SIFU som läggs fram grundas på kommitténs övertygelse om utbildningens betydelse för en positiv utveckling av småföretagen.

Kommittén har gjort en kartläggning av företagsinriktade fortbildningsorgan bland vilka SIFU sedan länge intar en framträdande plats. Med utgångspunkt i direktiven (Dir 1978:71) har därefter för- och nackdelar med SIFU:s nuvarande organisationsform undersökts och redovisats. Härvid har beaktats i vad mån de mål som utgjorde motiven för SIFU:s integration med statens industriverk (SIND) har uppnåtts. Kommittén har även analyserat kretsen av SIFU-verksamhetens avnåmarna och intressenter. Särskild hänsyn har tagits till de synpunkter som kommit fram vid de överläggningar som kommittén har haft med företagens och de anställdas organisationer.

Sammanfattningsvis har kommittén funnit att nackdelarna med nuvarande organisationsform överväger fördelarna, varför skäl talar för en ny, friare organisationsform för SIFU. Efter att ha redovisat och diskuterat olika former för statlig verksamhet lägger kommittén fram ett principförslag som innebär ett framtida SIFU i stiftelseform.

Förslaget förutsätter att i den nya stiftelsen – Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (SIFU) – förutom staten även Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges hantverks- och industriförening – Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen), Sveriges industriförbund samt Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO) tillsammans blir stiftare och huvudmän.

Stiftelsen förutsätts särskilt beakta de utbildningsbehov på småföretagsområdet som förmedlas genom de regionala utvecklingsfonderna. Stiftelsens styrelse föreslås bestå av elva ledamöter av vilka regeringen för egen del utser fyra. De övriga ledamöterna föreslås bli utsedda av regeringen efter anmälan av de nämnda organisationerna.

Kommittén föreslår vidare, för att möjliggöra ett SIFU i utveckling, att staten tillskjuter fem milj. kr. som stiftelsekapital samt dessutom ett ökat driftsbidrag för det första och de kommande verksamhetsåren jämte bidrag för eventuella följdkostnader med anledning av övergången från statlig till privat verksamhet. Staten förutsätts bära huvudansvaret för den del av verksamheten som inte kan finansieras genom kursavgifter. Även intresseorganisationerna förutsätts tillskjuta stiftelsekapital med ännu icke definitivt fastställda belopp. Ett kapital i storleksordningen 50 000 kr. per organisation har dock under hand diskuterats med representanter för intresseorganisationerna. Organisationerna förväntas dessutom kunna lämna ekonomiskt bidrag till särskilda projekt.

SIFU-kommittén föreslår vidare att en organisationskommitté bildas för att genomföra principförslaget. Organisationskommittén bör bl. a. utarbeta slutligt förslag till eventuellt avtal mellan staten och intresseorganisationerna samt en organisationsmodell för verksamheten. Vidare bör kommittén medverka vid överföring av personal och egendom från nuvarande SIFU till den nya stiftelsen. Organisationskommittén bör också behandla de personalpolitiska konsekvenserna av en övergång från statlig till privaträttslig verksamhet och frågan om stiftelsens organisationstillhörighet som arbetsgivare. Därutöver bör kommittén ta upp frågan om räkenskapsår och lämplig anslagskonstruktion vad avser de statliga bidragen till stiftelsen

samt andra frågor av praktisk natur som hänger samman med ombildandet.

Tidsmässigt bedömer SIFU-kommittén att dess förslag kan genomföras så att den nya stiftelsen kan påbörja sin verksamhet per den 1 juli 1980 dvs. ca ett år före den planerade utflyttningen till Borås. Kommittén förutsätter härvid att tidpunkten för omorganisationen inte medför försämring för personalen vad gäller de statliga omlokaliseringsförmånerna.

2. Inledning

2.1 Utredningsuppdraget

Enligt direktiven (Dir 1978: 71) skall utredaren redovisa för- och nackdelar med SIFU:s nuvarande organisationsform samt mot bakgrund därav undersöka om det är motiverat med förändringar i organisationsformen. Eventuella förändringar kan föranledas av t.ex. karaktären på SIFU:s verksamhet och av behovet av ändamålsenliga former för inflytande från och samverkan med intressenter i verksamheten.

I direktiven framhålls som särskilt angeläget att beakta dels intressenternas roll dels SIFU i egenskap av utbildningsresurs för de regionala utvecklingsfonderna vad gäller företagarutbildning.

Om skäl talar för en förändring av SIFU:s organisationsform bör ett principförslag härom redovisas. De kostnadsmässiga konsekvenserna av ett eventuellt sådant förslag bör också redovisas.

Däremot ingår det inte i uppdraget att utreda de eventuella organisatoriska förändringarna i detalj som ett principförslag medför. Inte heller skall verksamhetens inriktning prövas.

Utredaren bör enligt direktiven arbeta skyndsamt och redovisa resultatet av sitt arbete före den 1 januari 1979. Direktiven återges i sin helhet i bilaga 1.

2.2 Arbetets uppläggning

Utredningsarbetet har bedrivits i kontakt med intressenterna i SIFU:s verksamhet – SIFU-anställda, berörda myndigheter, bl. a. SIND, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), skolöverstyrelsen (SÖ), statens personalutbildningsnämnd (PUN), statens provningsanstalt och styrelsen för teknisk utveckling (STU), samt arbetsmarknadens organisationer.

Överläggningar har fortlöpande hållits med representanter för Svensk industriförening, SAF, SHIO-Familjeföretagen samt Sveriges industriförbund. Överläggningar har även hållits med representanter för SACO/SR, LO och TCO. Överläggningarna har gällt möjligheterna till medverkan i och inflytande på SIFU:s framtida organisation och verksamhet. I överläggningarna har även deltagit representanter för Svenska Företagares Riksförbund och Svenska handelskammarförbundet.

Utredaren har haft sex sammanträden med kommitténs experter.

Ett studiebesök har gjorts vid Teknologisk Institut i Köpenhamn.

3. Nuläge

3.1 Den företagsinriktade fortbildningens näringspolitiska betydelse

Utbildningens betydelse för en positiv utveckling av bl. a. de små företagen har slagits fast i olika näringspolitiska sammanhang under senare år. Med anledning av propositionen om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling godkände riksdagen i december 1977 bl. a. de i propositionen förordade riktlinjerna för småföretagsinriktad fortbildning (prop. 1977/78: 40, bil. 1, NU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 110). I denna del anförde föredraganden – chefen för industridepartementet – inledningsvis följande (s. 177):

”Utbildningsfrågorna har sin givna betydelse i en aktiv näringspolitik. Den tekniska utvecklingen och förändringarna i samhället i stort ställer höga krav på företagsledningens och de anställdas kunskaps- och färdighetsnivå. Företagens förmåga att anpassa sig till och även dra fördel av dessa förändringar är i hög grad beroende av personalutvecklande insatser.

Välplanerade utbildningsinsatser ger näringsliv och samhälle en god avkastning i form av konkurrenskraftiga företag. Med hänsyn härtill är det en viktig uppgift för näringspolitiken att som komplement till det ordinarie utbildningsväsendet främja fortbildningen i företagen.

Många småföretagare anser sig sakna tillräckliga teoretiska kunskaper för rollen som företagsledare. Detta kan gälla ämnesområden som företagsekonomi, marknadsföring, bokföring osv. Samtidigt kan konstateras att såväl företagsledaren som de anställda i småföretagen i regel deltar i fortbildning i påfallande mindre omfattning än motsvarande personalgrupper inom de större företagen. Tidsbrist, höga kursavgifter, svårtillgängligt kursutbud och i vissa fall bristande intresse är enligt småföretagarna själva de huvudsakliga faktorerna som hämmar utbildningsdeltagandet.”

Riksdagsbeslutet innebär en fortsatt satsning på särskilda åtgärder från samhällets sida för att stimulera fortbildningen i företagen. SIFU:s, SIND:s industriavdelnings samt de nyinrättade regionala utvecklingsfondernas roller på utbildningsområdet slås fast. Rollfördelningen innebär i korthet att industriavdelningen inom SIND har övergripande samordningsuppgifter rörande företagsinriktad fortbildning, att SIFU svarar för egen kursutveckling och egna genomföranden samt att utvecklingsfonderna analyserar utbildningsbehov samt initierar, informerar om och administrerar kurser. Till grund för detta och tidigare riksdagsbeslut om statligt stöd till företagsinriktad utbildning finns ett omfattande utredningsmaterial i vilket behovet av sådan utbildning påvisas.

Här kan först nämnas SIND:s rapport (SIND 1: 1974) Företagareutbildning i mindre och medelstora företag. Sammanfattningsvis hävdas där att den ökade utbildningen och den därigenom höjda kunskapsnivån inom alla skikt i samhället har varit en väsentlig faktor bakom de senaste årtiondenas ekonomiska framåtskridande och att det därför finns motiv för vidgade samhällsinsatser på detta område. Detta torde inte minst gälla i fråga om utbildning av personer med företagsledande uppgifter. Framför allt de mindre företagen har ännu inte utnyttjat det ökade utbildningsutbud som utvecklats av samhället och näringslivet under de senaste decennierna. En ökad satsning på företagareutbildning riktad till personer inom småföretagen borde därför ha klart positiva samhällsekonomiska effekter. I rapporten förordas mot denna bakgrund att en rad olika åtgärder vidtas för att stimulera till ökade utbildningsaktiviteter inom småföretagen i syfte att stärka dessas utvecklingsmöjligheter och konkurrenskraft.

Rapporten berördes i budgetpropositionen år 1975 (prop. 1975: 1, bil. 15, s. 61–62). varvid föredragande departementschefen förutsatte att betydelsefulla insatser på området torde kunna göras av de dåvarande företagareföreningarnas utbildningskonsulenter i samarbete med SIFU.

I en senare rapport, (SIND 1975: 6) Kursverksamheten m. m. vid statens industriverk, behandlade verket på uppdrag av regeringen änyo olika utbildningsfrågor – och därmed sammanhängande problem – med inriktning på småföretagen.

SIND framhöll att olika utbildningsfrämjande åtgärder måste anses utgöra ett väsentligt inslag i en effektivitetsfrämjande industripolitik. Statligt stöd till industripolitiskt motiverade utbildningsinsatser borde i princip

inriktas på att täcka behov och brister i det existerande utbildningssystemet, särskilt sådana av betydelse för de mindre och medelstora företagen.

SIND:s insatser på utbildningsområdet borde enligt rapporten även i fortsättningen vara inriktade på fortbildning och vidareutbildning av i näringslivet yrkesverksamma personer. SIND ansåg emellertid att en klarare profilering av verkets utbildningsanknutna verksamhet var nödvändig, framför allt rollfördelningen mellan industriavdelningen och SIFU. I rapporten föreslogs vissa riktlinjer för SIND:s utbildningsanknutna verksamhet samt vissa organisatoriska förändringar.

Företagareföreningsutredningen tog också upp vissa utbildningsfrågor i sitt betänkande (SOU 1977: 3) Utbyggd regional näringspolitik. Utredningens principiella utgångspunkt var att företagareföreningarnas utbildningsservice – till vilken räknades främst uppgiften att genom sina särskilda utbildningskonsulenter informera om värdet av fortbildning samt inventera och analysera företagens utbildningsbehov – borde ses som en integrerad del av föreningarnas verksamhet med företagsservice. En annan utgångspunkt var att regionala näringspolitiska insatser, bl. a. företagsinriktad utbildning, så långt möjligt borde kanaliseras genom ett organ, företagareföreningarna. Mot den bakgrunden föreslog utredningen att funktionerna vid SIFU:s filialkontor i Malmö, Göteborg, Växjö och Luleå skulle föras över till företagareföreningarna samt att motsvarande funktioner inrättades i Falun och Nyköping, alternativt Gävle resp. Stockholm.

SIND:s förslag i den sist nämnda rapporten och företagareföreningsutredningens förslag togs upp av föredraganden i småföretagspropositionen och låg till grund för de i propositionen föreslagna riktlinjer om utbildning som godkändes av riksdagen.

Kommittén vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på ytterligare en i småföretagspropositionen behandlad fråga som ofta nämns i debatten om utbildningen i småföretagen, nämligen frågan om avdragsrätt för utbildningskostnader. Vid sin behandling av de särskilda beskattningsreglerna för fåmansföretag anförde föredraganden – chefen för budgetdepartementet – följande (prop. 1977/78: 40, bil. 3, s. 40–41):

”I detta sammanhang vill jag nämna att man från småföretagarhåll också har riktat kritik mot att taxeringsmyndigheterna ofta har intagit en restriktiv hållning till egenföretagares yrkanden om avdrag för utbildningskostnader. Man har också efterlyst regler som skulle ge egenföretagarna möjligheter att vid taxeringen få avdrag för konsultkostnader som uppkommer i samband med upprättandet av självdeklarationer och vid taxeringsprocesser. Enligt min mening finns det dock inte något behov av att nu ändra beskattningsreglerna på dessa områden. För fåmansföretagen gäller här samma regler som för andra skattskyldiga. Utbildnings-, konsult- och processkostnader är avdragsgilla endast under förutsättning att de kan anses ha nedlagts för att förvärva eller bibehålla intäkterna i den skattskyldiges förvärvskälla. Detta är en för nuvarande avdragssystem grundläggande princip, som gäller för alla kategorier av skattskyldiga och för alla inkomstslag. Jag anser det varken lämpligt eller ens möjligt att i detta lagstiftningsärende ta upp dessa avdragsfrågor till omprövning.”

Kommittén har i anslutning härtill inhämtat följande. I praxis har avdrag för uppgivna utbildnings- och liknande kostnader inte medgivits i de fall fråga varit om levnadskostnader. Så har ansetts vara fallet t. ex. då en såsom studieresa betecknad resa i allt väsentligt haft karaktären av rekreations- eller nöjesresa. Utbildningsmomentet har i sådana fall varit helt obetydligt medan nöjes- och rekreationsmomentet framstått som det helt

dominerande. I andra fall har avdrag vägrats på den grund att studiernas väsentliga syfte varit att vinna viss formell kompetens. Det torde däremot knappast kunna hävdas att kostnaderna för t. ex. en två-dagars SIFU-kurs i företagsekonomi för en småföretagare utgör levnadskostnader. Avdrag syns normalt därför kunna påräknas för kursavgift, resekostnader samt logikostnader o. dyl.

Beträffande omfattningen och inriktningen av företagsutbildningen skall vidare nämnas att dessa förhållanden nyligen har kartlagts närmare i betänkandet (SOU 1977: 92) Utbildningen i företag, kommuner och landsting. I betänkandet konstateras bl. a. att större företag i högre grad än mindre företag bedriver personalutbildning i systematiserade former. Praktiskt taget alla företag med 500 anställda eller fler hade sådan utbildning under år 1975 jämfört med under 15 % av företag med mindre än 20 anställda. När det gäller utbildningen inom olika näringsgrenar och branscher konstateras vidare att industrin har en något mindre andel utbildningsdeltagare i fortbildning och vidareutbildning än företag inom flera andra sektorer.

I sammanhanget bör slutligen också nämnas att SIND helt nyligen har fått regeringens uppdrag att utreda vissa frågor om hantverkets situation och framtidsutsikter. Därvid förutsätts även hantverksutbildningen bli be-
lyst.

3.2 Företagsinriktade utbildningsorgan

Det finns ett stort antal organ som bedriver företagsinriktad utbildningsverksamhet. SIFU intar en framträdande plats bland dem. SIFU:s verksamhet beskrivs utförligt i avsnitt 3.3. I det följande anges ett antal andra utbildningsorgan som ofta utnyttjas som kursanordnare för företagen och av vilka flera i viss mån arbetar i konkurrens med SIFU:

ALI-RATI, SAF:s utbildningscentrum, bedriver en omfattande utbildningsverksamhet inom områdena ledarskapsutveckling, samarbetsfrågor, personaladministration, produktionsteknik, administrativ rationalisering, produktionsekonomi och lönesättning. Vissa kurser är speciellt inriktade på en viss bransch. ALI-RATI har ca 11 000 deltagare per år och genomför både öppen och företagsintern utbildning samt konsultation. Utbildningen omfattade år 1977 ca 300 kurser med ca 11 000 deltagare. Därtill kommer inom SAF-området utbildningen inom de olika arbetsgivarförbunden.

Institutet för företagsledning, IFL, är en fristående, riksomfattande stiftelse. Huvudmän är Handelshögskoleföreningen, SAF, Svenska Civilekonomföreningen, Sveriges civilingenjörsförbund och Sveriges industriförbund. Stiftelsen bedriver utbildning av personal för ledaruppgifter och stöder vetenskaplig forskning som främjar sådan utbildning. IFL vänder sig till privata, kooperativa och offentliga företag och förvaltningar. Kurserna omfattar bl. a. företagsledning, ekonomisk analys, planering och styrning, marknadsföring, redovisning och finansiering, utbildningsprogram för styrelseledamöter samt chefs- och organisationsutveckling. Kurserna varar oftast flera veckor med uppföljningsseminarier på tre dagar. Under år 1977 deltog ca 1 200 personer i kurser och seminarier. Antalet representerade företag eller organisationer bland deltagarna var ca 640. IFL används även för företagsintern utbildning.

Institutet för försäkringsutbildning (IFU) är en partsammansatt utbildningsorganisation som genomför utbildning inom försäkringsbranschen. IFU står under överinseende av skolöverstyrelsen och är en-

skild yrkesskola med statsbidrag. Kurserna omfattar bl. a. personförsäkring, sakförsäkring, försäkringsredovisning, försäkringsjuridik, företags ekonomi, administration och ADB. Lärare anlitas främst från försäkringsbolag och universitet. Framför allt mindre företag inom branschen anlitar IFU:s tjänster. Huvuddelen av kurserna hålls på veckohelger och kvällar. Under år 1977 var antalet kurser 72, antalet seminarier 32 och antalet deltagare totalt 1 730.

Köpmannainstitutet är Sveriges köpmannaförbunds organ för yrkesutbildning. Institutet genomför dels rekryteringsutbildning, dels fortbildning och vidareutbildning för den enskilda handeln. Rekryteringsutbildningen vänder sig till ungdomar som efter avslutad gymnasieskola tänker ägna sig åt arbete inom part- eller detaljhandel. Utbildningen omfattar mellan en och två terminer. Fortbildningen och vidareutbildningen drivs huvudsakligen i samarbete med enskilda företag, ekonomiska grupperingar eller med handelns organisationer. Antalet elever var under studieåret 1977/78 ca 1 340.

Mercuriinstitutet är ett konsultföretag som anordnar säljarutbildning, ledarutbildning och sekreterarutbildning men som framför allt anlitas som konsult för att lägga upp intern utbildning i företagen. Totalt genomförs ca 1 600 utbildningsdagar per år, varav 85 % sker internt i företagen.

STF Ingenjörsutbildning är en sektion inom Sveriges civilingenjörförbund som anordnar teknisk fortbildning av olika slag. Kurserna omfattar bl. a. miljövårdsteknik, elektroteknik, energiteknik, maskinteknik, processteknik, byggnadsteknik, datateknik samt administration och organisation. Vid STF Ingenjörsutbildning finns 30 personer som sysslar med utbildning. Närmare 170 kurser för ca 7 650 deltagare genomförs per år.

Studierådet vid affärsbankerna är en partsammansatt utbildningsorganisation för utbildning inom bankväsendet. Verksamheten finansieras genom fasta årsavgifter från affärsbankerna och genom kursavgifter. Kurserna omfattar bl. a. bankjuridik, fond- och notariat, utlandsrörelse, nationalekonomi och administration. Grundutbildning och arbetsledarutbildning genomförs internt av bankernas utbildningsavdelningar. Studierådet utbildar ca 4 000 personer per år.

Vår gård, Kooperativa förbundets skola, anordnar utbildning för anställda inom Kooperationens butiker, varuhus, industriföretag, lagercentraler, bagerier, charkuterifabriker, kontor, restauranger etc. Kurserna omfattar ett antal grundkurser inom olika områden, t. ex. livsmedel, arbetsledarutbildning för olika kategorier av arbetsledare, fortbildningskurser i bl. a. ekonomi, försäljningsledning, grupputveckling samt kurser i administration, inköp och marknadsföring. Under år 1977 var antalet elevveckor ca 3 390.

Statskonsultgruppen – innefattande moderbolaget Statskonsult AB och åtta dotterbolag – bedriver kursverksamhet som omfattar organisation och administration, utveckling av individer och grupper, systemutvecklingstekniker, realtids- och databasteknik, utveckling av manuella system samt metoder för styrning av administrativ utveckling, information, kommunikation och utbildning. Företaget arrangerar även företagsanpassade kurser. Per år genomförs ca 160 kurser med sammanlagt ca 2 000 deltagare.

Sveriges mekanförbund är verkstadsindustrins centrala branschorganisation och anslutet till Sveriges industriförbund. Förbundets kursverksamhet omfattar produktutveckling, planering, automatisering, under-

håll och produktionsteknik. Årligen deltar ca 7 000 personer i förbundets kurser och ca 3 500 personer i dess konferenser.

Institutet för Högre Marknadsföringsutbildning, IHM, är en stiftelse i vars styrelse ingår representanter för bl. a. Göteborgs universitet, TBV och Marknadsförningen i Göteborg. Kursverksamheten är inriktad på marknadsekonombildning, internationell marknadsföring, marknadsrätt m. m. Per år genomförs ca 30 kurser med sammanlagt ca 1 000 deltagare.

Ledarutveckling AB:s kursverksamhet omfattar samordning och ledning av företag, utveckling av individer, grupper och organisationer, problemanalys och planering, personlig arbetsteknik, kommunikations-, informations-, mötes-, föredragnings-, instruktions- och förhandlingsteknik. Per år genomförs totalt ca 200 kurser med sammanlagt ca 4 000 deltagare. Kursernas längd varierar från lägst en vecka till högst fyra veckor. I genomsnitt omfattar kurserna ca en-två veckor. Totalt genomförs 100 kursveckor per år.

Förutom ovan nämnda kursanordnare utnyttjar företagen även den kommunala vuxenutbildningen och studieförbunden för sin personalutbildning. Företagen begagnar sig även i förekommande fall av sina resp. branschförbunds kursutbud. I sammanhanget bör nämnas att frågan om den kommunala vuxenutbildningens framtida inriktning nu är föremål för översyn inom utbildningsdepartementet.

Bland organ på myndighetsplanet bör i detta sammanhang nämnas S Ö, som bl. a. är huvudman för den kommunala vuxenutbildningen och A M S, som ansvarar för arbetsmarknadsutbildningen. De tekniska högskolorna och deras samarbetsorgan på småföretagsområdet – Högskolornas samarbetsgrupp för utveckling av företagsamheten (HÖSUF) – är också av stort intresse.

Av särskilt intresse är givetvis även de utbildningsuppgifter som ankommer på SIND. Verket skall enligt riktlinjer i prop. 1977/78: 40 ha det övergripande ansvaret på myndighetsplanet för småföretagsinriktade fortbildningsinsatser. I denna uppgift ingår att främja tillkomst och utveckling av företagsanpassade kurser och att samordna olika utbildningsaktiviteter. Verket skall också hålla sig underrättat om utbud och efterfrågan vad gäller kursverksamhet av intresse för småföretagen. För att fullgöra uppgiften har verket till sitt förfogande bl. a. ett särskilt anslag – XIV B 16 Bidrag till företagsinriktad fortbildning. Anslaget, som tillkom den 1 juli 1978, uppgår till 8 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Medlen skall användas som bidrag till utbildningsarrangörer och kursproducenter för utveckling och genomföranden av småföretagsanpassade kurser och till informationsinsatser om sådana kurser på främst regional nivå. SIND fördelar bidragen efter hörande av resp. regionala utvecklingsfond. SIFU tillhör de utbildningsgivare som utnyttjar anslaget för sin kursverksamhet.

De regionala utvecklingsfonderna, av vilka det finns en i varje län, bildades den 1 juli 1978 med de tidigare företagareföreningarna som grund. Utvecklingsfondernas huvuduppgift är att genom kreditverksamhet och företagsservice främja småföretagens utveckling. Varje fond har en utbildningsfunktion vars huvuduppgift är att – inom ramen för fondens företagsservice – informera om kursutbud, analysera företagens utbildningsbehov och söka påverka utbildningsgivare att anpassa sin kursverksamhet till småföretagens behov. Därutöver finns vid fonderna i Malmö, Göteborg, Växjö, Nyköping, Falun och Luleå en särskild utbildningsenhet, som är gemensam för flera fonder, med främsta uppgift att

planera samt medverka i genomföranden och uppföljning av regionala kurser. Varje utbildningsenhet har flera län som arbetsområde. Varje fond är sålunda knuten till en viss utbildningsenhet, vars verksamhet bestäms gemensamt av de fonder som ingår i området. Utbildningsenheterna har övertagit i princip de funktioner som tidigare utövades vid SIFU:s filialkontor och kontorens personal. En väsentlig skillnad är emellertid att utbildningsenheterna inte är hänvisade till enbart SIFU:s kursutbud vilket var fallet med filialkontoren.

3.3 SIFU

3.3.1 Historik

Tanken på en verksamhet syftande till att i kursform bereda speciellt yrkesutövare inom hantverk och mindre industri möjligheter att följa med i den tekniska utvecklingen och därmed öka deras yrkesskicklighet och produktionsförmåga går långt tillbaka i tiden. Redan då Sveriges Hantverksorganisation (SHO) år 1905 bildades tog man upp frågan om en centralt ordnad fortbildningsinstitution för landets hantverkare.

Efter omfattande utredningar beslöt SHO vid årsmötet 1921 att bilda ett hantverksinstitut. Det invigdes år 1922 och drevs i egen regi eftersom begäran om statligt anslag hade lämnats utan bifall.

Sedan år 1916 hade SHO med statsbidrag ordnat sammanlagt 32 mästar-kurser med 1450 deltagare. Hantverksinstitutet ordnade såväl specialkurser som mästarurser inom flertalet hantverksyrken. Fram till år 1939 var antalet deltagare omkring 600 per år.

Efter motion i riksdagen tillkallades 1936 års hantverkssakkunniga. I utredningen föreslogs att ett statligt hantverksinstitut skulle bildas. Förslaget behandlades i prop. 1937: 141 (SU 1937: 147, rskr 1937: 320) och resulterade i att statens hantverksinstitut (SHI) bildades och kunde börja sin verksamhet den 1 juli 1940. Institutet organiserades som en myndighet och finansierades genom statsanslag.

Enligt instruktionen skulle institutet verka för höjande av yrkesskickligheten hos yrkesmän inom hantverket och den mindre industrin. Detta skulle ske genom kurser och föreläsningar med ändamål att bibringa praktisk-teknisk verkstadsutbildning och teoretisk utbildning. Institutet skulle också bl. a. bedriva konsulterande verksamhet, försöksverksamhet och teknisk information samt hålla ett centralt yrkesbibliotek. Styrelsen skulle bestå av tio av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter och institutets chef.

Medel anvisades av riksdagen för uppförande av institutsbyggnad med fast utrustning. Tomt ställdes av Stockholms stad kostnadsfritt till förfogande under förutsättning att byggnaden i framtiden skulle användas för institutets verksamhet. Byggnaden stod färdig år 1940 och hyser i dag SIFU:s personal för administration och huvuddelen av SIFU:s kursproducerande sektioner. Utöver erforderliga lokaler kom staten att svara för allmänna administrationskostnader medan övriga kostnader skulle bestri-das med egna inkomster, bidrag m. m.

Under institutets första budgetår 1940/41 blev inkomsterna av kursverk-samheten 26 910 kr. Kurserna ändrades emellertid snabbt till typ och inriktning och kursantalet ökade hastigt. Antalet kursdeltagare per år var i början av 1950-talet omkring 6 000 och under 1960-talet ca 13 000.

Institutet kom i allt högre grad att betjäna även industrin och år 1963 ändrades namnet, efter förslag av styrelsen (prop. 1963: 1, bil. 12, SU 1963: 10, rskr 1963: 10), till statens institut för hantverk och industri. Efter

förslag av SHI-utredningen (Ds Fi 1968:09, prop. 1970:1, bil. 15, SU 1970:13, rskr 1970:13) ombildades institutet den 1 juli 1970 till statens institut för företagsutveckling (SIFU).

SIFU fick till uppgift att främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till de mindre och medelstora företagen samt hantverket.

Sedan SIND inrättats år 1973 inordnades SIFU i detta verk den 1 juli 1974 (prop. 1973:41 och 1974:47). "SIFU" kvarstår som beteckning för statens industriverks enhet för företagsutveckling. Utbildningsmomenten i de särskilda branschprogrammen överfördes därvid till SIND:s industriavdelning och SIFU:s regionala utbildningskonsulenter till resp. företagareförening. Stora delar av provningsverksamheten – vilken bl. a. omfattade målerikonsultation, vattenanalyser och pannprovningar – överfördes till andra huvudmän eller avvecklades. Filialkontoren i Malmö, Luleå, Göteborg och Växjö överfördes fr. o. m. 1 juli 1978 till de regionala utvecklingsfonderna.

Enligt beslut av regeringen den 8 juni 1978 – grundat på riksdagens ställningstaganden åren 1973 och 1974 (prop. 1973:55, InU 1973:22, rskr 1973:220 och prop. 1974:47, NU 1974:35, rskr 1974:227) – skall SIFU, med undantag för elektronikenheten inom sektionen för elteknik, under sommaren 1981 omlokaliseras till Borås.

3.3.2 Mål och uppgifter

SIND har enligt sin instruktion till uppgift bl. a. att främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till mindre och medelstora företag. Till verket är bl. a. knutet ett råd för företagsutveckling. Rådet består av ordförande – SIND:s generaldirektör – samt högst femton ledamöter. Ledamöterna, som utses av SIND, representerar näringslivets organisationer, de fackliga organisationerna, samt utbildnings- och forskningsorgan inom rådets verksamhetsområde. Vid rådets sammanträden bör närvara chefen för SIND:s industriavdelning och chefen för SIFU. Rådets uppgift är att ge synpunkter på och förslag till SIND:s verksamhet beträffande företagsutveckling.

Det åligger SIFU enligt SIND:s instruktion att bl. a. insamla och bearbeta kunskaper och erfarenheter i tekniska, administrativa, kommersiella och ekonomiska frågor av betydelse för utvecklingen inom näringslivet samt att genom kursverksamhet, rådgivande verksamhet, information eller på annat sätt främja utbildning av företagare och anställda inom näringslivet. Målet är att genom fortbildning ge kunskaper som direkt leder till förbättrade arbetsprestationer.

Om det behövs för de företagsutvecklande uppgifterna får försöks- och utvecklingsarbete bedrivas samt provningar och undersökningar utföras åt myndigheter eller enskilda. Avsikten med denna s. k. tekniska facktjänst är att skapa erfarenhetsunderlag för kursverksamheten.

I prop. 1977/78:40 (bil. 1, s. 178) fastslås SIFU:s nuvarande inriktning mer i detalj varvid föredragande departementschefen understryker att SIFU:s primära uppgift även fortsättningsvis bör vara att genom fortbildning stödja småföretagens utveckling.

"Detta bör kunna ske genom korta specialkurser i aktuella ämnen inom främst teknik och ekonomi med stark anknytning till praktisk tillämpning. Kurserna bör rikta sig till nyckelpersoner i företagen. SIFU:s kursverksamhet bör givetvis styras utifrån småföretagens utbildningsbehov. Samverkan med de regionala utvecklingsfonderna torde därför bli ett värdefullt

komplement till SIFU:s direkta kontakter med sina målgrupper och deras organisationer. SIFU bör vidare kunna anordna kurser i anslutning till förändringar i samhället, t. ex. ny lagstiftning, vilka påverkar småföretagandets villkor.

Utöver den primära verksamheten bör SIFU i viss utsträckning och under förutsättning av att det sker på uppdragsbasis kunna utveckla och genomföra kurser även för andra målgrupper än småföretagen. Vidare bör SIFU kunna utveckla kurser för andra utbildningsgivares eller myndigheters räkning och också vid behov introducera dessa. Slutligen bör SIFU kunna bedriva konsult- och provningsverksamhet i anslutning till kursverksamheten.

— — —

Beträffande finansiering av SIFU:s primära verksamhet bör en grundprincip vara att verksamheten är självbärande. Denna princip kan dock inte tillämpas i samtliga fall. Av skäl som jag redan har berört är det angeläget att samhället stimulerar en ökad fortbildningsverksamhet i småföretagen. De speciella utbildningsbehoven hos dessa företag kräver ofta särskilt utplagda kursprogram, vilka medför onormalt höga kursutvecklingskostnader. För att kursavgifterna skall kunna hållas på en rimlig nivå är det därför enligt min mening motiverat att samhället bidrar till finansieringen av kursverksamheten. Jag crinrar om vad jag nyss har anfört om att SIFU skall konkurrera på lika villkor med andra arrangörer om bidrag till fortbildningsverksamhet. En differentiering i prissättning bör tillämpas så att de speciellt priskänsliga målgrupperna inom småföretagssektorn stimuleras att delta i från samhällets synpunkt angelägen fortbildning.

— — —

SIFU:s uppdragsverksamhet bör däremot finansieras helt genom uppdragsintäkter. Härigenom skapas möjligheter för SIFU att medverka i näringspolitiskt viktiga aktiviteter, vilka uteslutande bör finansieras av beställaren. Jag har nyss nämnt att såväl enskilda som offentliga organ bör kunna vara uppdragsgivare. SIFU bör ha möjlighet att till full kostnads-täckning offerera kurser som normalt utvecklas för den primära målgruppen även till statliga myndigheter i den mån inte detta försämrar möjligheterna att bistå småföretagen."

3.3.3 Organisation och verksamhet

SIFU:s placering i SIND:s organisation framgår av fig. 1. Enheten, som leds av en direktör och en biträdande direktör, är uppdelad på sex operativa sektioner nämligen för: verkstadsteknik, byggnads- och VVS-teknik, elteknik, processteknik, kemisk teknik samt företagsekonomi. Dessutom finns stabsorgan för marknads- och planeringsfrågor och en servicesektion (fig. 2).

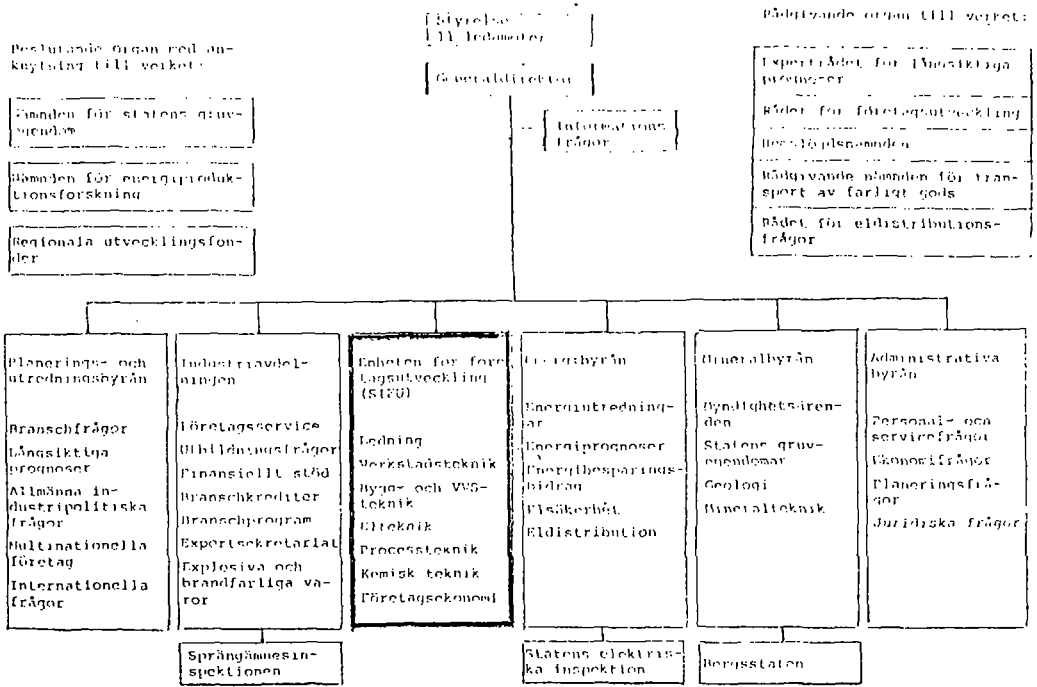
Den 1 juli 1978 fanns inom SIFU-verksamheten 193 tjänster varav 92 för handläggare, 81 för övrig personal, 11 för lokalvårdare och 9 för arkivarbetare. Av tjänsterna var 25 inte tillsatta. Enligt internbudgeten skall 12 av dessa hållas vakanta.

Verksamheten vid SIFU omfattas av programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v.:

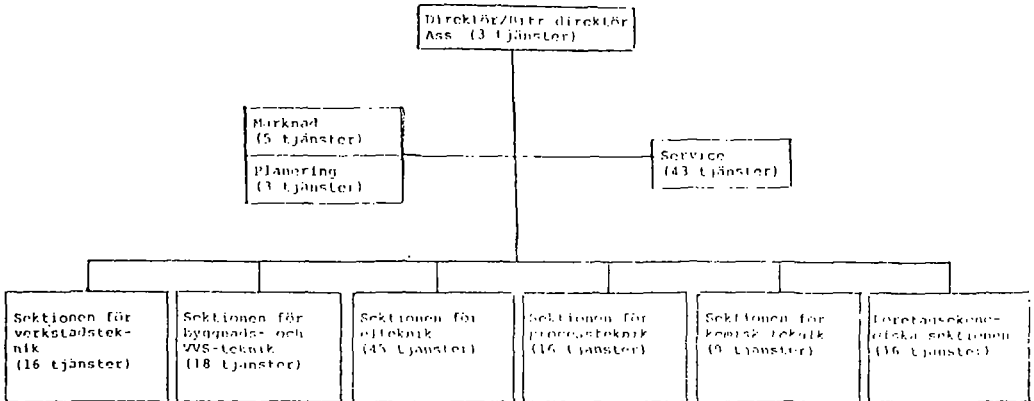
1. Allmänna tjänster
2. Kursverksamhet
3. Teknisk facktjänst

Sedan budgetåret 1977/78 ligger i stort sett hela SIFU:s verksamhet inom utbildningsområdet — program 2. Utbildningen omfattar främst korta

Figur 1: Organisationsplan för SIND år 1978.

Figur 2: Organisationsplan för SIFU år 1978.

och specialiserade kurser av fortbildningskaraktär. De är företagsanpassade, dvs. inriktade på att direkt tillgodose företagets fortbildningsbehov. Av SIFU:s 21 000 kursdeltagare budgetåret 1977/78 kom två tredjedelar från näringslivet och en tredjedel utgjordes av stats-, kommunal- och landstingsanställda. Av 1 034 genomförda kurser var 767 öppna och 267 företagsbeställda. Ca 13 000 av kursdeltagarna – 61 % – kom från de mindre och medelstora företagen.

Program 1: Allmänna tjänster omfattar sådan service till offentliga organ, regionala utvecklingsfonder, branschorganisationer etc. som inte kan hänföras till den egna kursverksamheten eller till den tekniska facktjänsten, viss extern informations- och dokumentationstjänst i tekniska och ekonomiska frågor samt viss administrations- och utredningsverksamhet.

Vid tiden för SIFU:s inordnande i SIND, dvs. den 1 juli 1974, omfattade programmet Allmänna tjänster drygt 8 % av den totala verksamheten. SIFU har därefter sökt begränsa programmet och kostnadsandelen av detta var under budgetåret 1977/78 drygt 1 %. Inom programmet återfanns då främst kostnader för stipendieadministration (som numera har avskaffats) och för rådet för företagsutveckling och i minskande omfattning kostnader för rådgivning till allmänheten. SIFU:s medverkan i SIND:s remissarbete har i stort sett upphört.

Program 2: Kursverksamheten omfattar de av SIFU anordnade kurserna och föreläsningarna i praktiska och teoretiska ämnen samt det planerings- och utvecklingsarbete som är hänförligt till framtagandet av nya kurser.

Under budgetåret 1977/78 har antalet kursgenomföranden bibehållits på 1976/77 års nivå, men det genomsnittliga antalet deltagare per kurs har sjunkit med 5 %. Detta i förening med en ökad satsning på kursutveckling medförde ett försämrat rörelseresultat. Nedan följer en redovisning av sektionernas verksamhet inom programmet.

Sektionen för verkstadsteknik

Sektionens utbildning anknyter till företagets aktuella problem och kursinnehållet presenteras orienterande, informerande eller instruerande. Utbildningen avser främst att ge företagen kompletterande kunskaper för anpassning av företagets produktutveckling och tillverkningsteknik till den tekniska utvecklingen. Det nuvarande utbildningsutbudet berör i huvudsak områdena bearbetningsteknik, kvalitetsteknik, svetsteknik, träteknik och produktionsekonomi.

För att följa med i den tekniska utvecklingen inom branschen har under budgetåret 1977/78 utvecklingsarbetet prioriterats. Utveckling av nya kurser har främst skett inom områdena kvalitetsteknik och bearbetningsteknik. Totalt har 20 nya kurser utvecklats under året. Bland avslutade och pågående utvecklingsprojekt finns flera kurser, som är avsedda för regionalt genomförande med lärare som rekryterats lokalt. Dessa kurser är i hög grad efterfrågade av bl. a. de regionala utvecklingsfonderna.

Sektionen för byggnads- och VVS-teknik

Verksamheten är inriktad på företag inom byggnads- och installationsbranschen. Denna kännetecknas av ett fåtal stora företag med rikstäckande aktiviteter och ett stort antal mindre företag med färre än 15 anställda. Dessa företags verksamhet bedrivs inom begränsade delar av landet.

Sektionen erbjuder fortbildningskurser som har till mål att förmedla

tekniska förbättringar inom byggnadsområdet, nya bestämmelser tillämpning inom Svensk Byggnorm, arbetarskyddsbestämmelser tillämpning inom byggområdet samt ändrade ekonomiska förutsättningar för planering, byggande och förvaltning. Kurserna riktar sig främst till beslutsfattare, konsulter, arbetsledare, kontrollanter, besiktningsmän samt drift- och underhållspersonal inom såväl byggande som förvaltande företag.

Efterfrågan på fortbildning inom speciellt VVS-området har ökat markant sedan budgetåret 1976/77. Bland orsakerna märks den nya situationen på energiområdet som medfört ett ökat intresse för alternativ energikutveckling, för lagstiftning om bättre energihushållning vid nybyggande samt för de lån och bidrag som finns tillgängliga för energibesparande åtgärder i befintlig bebyggelse. En annan orsak till ökad efterfrågan på fortbildning inom VVS-branschen är avsaknaden av en relevant VVS-teknisk grundutbildning.

I begränsad omfattning driver sektionen alltjämt kurser inom hantverksyrken såsom i golvläggning, fönstertätning samt underhåll av tvätt- och kylinstallationer m. m. Verksamheten inom sektionen ligger i princip helt inom program 2, Kursverksamhet.

Sektionen har utvecklat nya kurser inom såväl det byggnadstekniska som det VVS-tekniska området, bl. a. kurser för arbetsledare.

Sektionen för elteknik

Sektionen är verksam inom områdena elektronik, datorteknik och elkraftteknik och svarar för utbildning, tekniskt utvecklingsarbete och rådgivning. Utbildningen ger kunskaper för anpassning av företagets prestationer, effektivitet och lönsamhet till den tekniska utvecklingen samt kunskap för arbetsmetodik.

Vissa kurser har grundläggande och översiktlig karaktär. Flertalet kurser behandlar speciella ämnen inom områdena tillämpad analog och digital elektronik, optoelektronik, kraftelektronik, elektrisk mätteknik, servo- och reglerteknik, mini- och mikrodatorteknik, programmeringsteknik, industriell elteknik, eldistribution, ellagstiftning, elsäkerhet samt besiktning av elanläggningar.

Utbildningen vänder sig till personer inom nyckelfunktionerna konstruktion, kontroll, produktion, drift och underhåll.

Budgetåret 1977/78 har karaktäriserats av en mycket stor efterfrågan på sektionens kursutbud främst inom elektronik och datorteknik. Kurserna är ofta fulltecknade flera månader i förväg, samtidigt som många företag beställer företagsanpassade kurser.

Under budgetåret 1977/78 har utvecklingsarbetet främst rört dator- och optoelektronikområdena samt området programmerbara logiska styrsystem.

Sektionen för processteknik

Den processtekniska sektionen sysslade tidigare till en stor del med integrerade tjänster (provning, rådgivning och kurser). Den officiella provningen har nu helt överförs till andra huvudmän och den därvid sammanhängande rådgivningen upphört.

Sektionen gör numera insatser på åtskilliga nya områden där behov av kurs- och informationsverksamhet föreligger. Huvudområdena är miljöskydd, industriell drift- och underhållsteknik samt energibesparing.

Sektionen har byggt upp egen kompetens inom bl. a. ämnesområdena teknisk fysik, akustik, miljölagstiftning, förbränningsteknik, ångteknik,

geologi, energiteknik, kemisk analysteknik, vattenkemi, reglerteknik samt drift- och underhållsteknik. Efterfrågan på kurser har varit god.

Under budgetåret 1977/78 har sektionens utvecklingsarbete fortsatt. Nya kursområden är ångpanneskötsel, drift och underhåll av ventiler, pumpar m. m. Sektionen har vidare inlett utveckling av ett stort antal kurser för kylbesiktningsmän, kontrollanter samt personal som ansvarar för hantering och transport av farligt gods.

Sektionen för kemisk teknik

Sektionen har aktiviteter inom de måleri-, rengörings- och livsmedelstekniska områdena.

Tyngdpunkterna i verksamheten ligger inom det måleritekniska området. Den tidigare mycket omfattande konsult- och försöksverksamheten har successivt minskat och fortbildningsverksamheten är nu dominerande. Kurserna är ämnesorienterade och avser exempelvis färgsättningsteknik, entreprenadteknik, produktinformation om nyare och äldre material och metoder, renoverings- och reparationsteknik, besiktning och kontroll samt korrosionsskydd. Målgrupper är företagsledare, arbetsledare, lagbaser, kalkylpersonal, målare, kontrollanter samt beställare av målningsarbeten.

Inom det rengöringstekniska området bedrivs fortbildningsverksamhet för anställda vid fasadreningsföretag samt för städinspektörer och städledare inom lokalvårdsområdet. Kurserna vänder sig primärt till personal med planerings- och arbetsledande funktioner.

Inom det livsmedelstekniska området genomförs en fortlöpande kurs- och rådgivningsverksamhet till små charkuteriföretag samt kursverksamhet för storkök, restauranger, hotell, bagerier och konditorier. Den livsmedelstekniska rådgivningsverksamheten omfattar i huvudsak produktutveckling, produktionsteknik, livsmedelshygien och produktionsplanering.

Sektionen utvecklingsarbete har koncentrerats till områdena måleri- och livsmedelsteknik.

Sektionen för företagsekonomi

Sektionen verksamhet syftar till att genom information och utbildning skapa ökade förutsättningar för utveckling inom små och medelstora industri- och hantverksföretag. Utbildningen omfattar ämnesområdena företagsledning, ekonomi, marknadsföring och personalutveckling. Sektionen kursutbud riktar sig främst till personal i företagets ledningsfunktioner.

Sektionen har i viss mån lyckats kompensera eftersläpningen i arbetet med kursutveckling. Sålunda har ett antal nya kurser inom bl. a. arbetsrättens område samt kurser om reklam, inköp och styrelsearbete framtagits eller vidareutvecklats.

Program 3: Teknisk facktjänst omfattar sådana försöks- och utvecklingsarbeten samt provningar och undersökningar av material, arbetsmetoder, driftförhållanden, redskap, instrument och apparater som erfordras för SIFU:s verksamhet under övriga program. Vidare ingår provningar och undersökningar som inom ramen för SIFU:s verksamhet utförs mot ersättning på uppdrag av myndighet eller enskild.

Verksamheten inom programmet teknisk facktjänst har i det närmaste avvecklats dock görs alljämt insatser inom främst de måleri- och charkuteritekniska områdena.

3.3.4 Ekonomi

SIFU:s verksamhet finansieras dels genom kursavgifter och andra er-

sättningar för tjänster, provningar, undersökningar m. m. dels genom statsanslag. Kursavgifterna fastställs av SIND. Statens bidrag anvisas under fjortonde huvudtiteln anslaget B 4 (reservationsanslag).

Tabell 1: Statligt bidrag till SIFU:s verksamhet (1 000-tal kr.)

	Anvisat 1977/78	Anvisat 1978/79	Begärda medel 1979/80
B 4: Bidrag till kursverksamhet m. m., r	10 600	10 400	13 000

Vid medlesanvisningen för budgetåret 1978/79 (10,4 milj. kr.) har hänsyn tagits till kostnadsbortfallet till följd av att SIFU:s filialkontor överförs till annan huvudman och att stipendieverksamheten upphör. Med hänsyn härtill innebär medlesanvisningen i reala termer en ökning med 1,3 milj. kr. jämfört med budgetåret 1977/78.

Fr. o. m. budgetåret 1978/79 finansierar SIFU sin verksamhet även med statliga bidrag över anslaget B 16.. Bidrag till företagsinriktad fortbildning.

Särskilda medel för investeringar i mera kostnadskrävande utrustning anvisas under anslaget B 5 (reservationsanslag).

Tabell 2: Statligt bidrag till SIFU:s investeringskostnader (1 000-tal kr.)

	Anvisat 1977/78	Anvisat 1978/79	Begärda medel 1979/80
B 5: Utrustning, r	146	180	200

Tabell 3: Utveckling av intäkter och kostnader (1 000-tal kr.)

	Utfall 1975/76	Utfall 1976/77	Utfall 1977/78	Anvisat 1978/79
Intäkter	24 568	28 717	33 061	
(Kursintäkter)	(16 461)	(19 334)	(22 204)	
(Statl. bidrag)	(8 107)	(9 383)	(10 857)	(10 400)
Kostnader	24 568	28 717	33 061	
Självfinansieringsgrad	67,0%	67,3%	67,2%	

På grund av den stora volymökningen av kursverksamheten steg mellan budgetåret 1975/76 och 1976/77 intäkterna med 23,5% och kostnaderna med 23,3%. Under budgetåret 1977/78 var kursverksamheten i stort sett av samma omfattning som 1976/77. Intäkterna mellan åren ökade med 9,2% och kostnaderna med 9,1%.

Tabell 4: Utvecklingskostnader. Kostnaderna för utveckling av nya kurser inom program 2, Kursverksamhet (1 000-tal kr.)

Budgetår	Utvecklingskostnader	Procent av totalkostnaderna
1975/76	1 348	5,5%
1976/77	2 206	7,9%
1977/78	3 457	10,5%

Utvecklingskostnadernas andel av totalkostnaderna har nästan fördubblats de tre senaste budgetåren. Orsaken härtill är den snabba tekniska utvecklingen inom främst verkstadstekniken som medfört att arbetet med utveckling av kurser prioriterats.

3.4 Intressenter i SIFU:s verksamhet

SIFU:s intressenter är i första hand dess målgrupper, dvs. främst de små och medelstora företagen, men också näringslivet i övrigt samt myndigheter och institutioner. Den största och i detta sammanhang mest intressanta målgruppen är småföretagen. SIFU:s kontinuerliga kursverksamhet ger dessa en möjlighet att möta ett föränderligt utbildningsbehov. Företagsledarnas och arbetstagarnas kontakter med SIFU kanaliseras dels genom direktkontakter vid kursverksamheten dels genom företag- och näringslivsorganisationer samt föreningar och fackliga organisationer.

De regionala utvecklingsfonderna får en ökande betydelse som kontaktförmedlare mellan småföretagen och SIFU. Till varje fond är knuten en utbildningsfunktion som har till uppgift att informera företag om kursutbud, analysera företagens utbildningsbehov samt försöka påverka utbildningsgivare att anpassa sin kursverksamhet till småföretagens behov. Dessutom finns vid fonderna i Malmö, Göteborg, Växjö, Nyköping, Falun och Luleå en särskild utbildningsenhet som är gemensam för flera fonder. Utbildningsenheterna har i princip övertagit de arbetsuppgifter som SIFU:s filialkontor hade – med en väsentlig skillnad: fondernas utbildningsenheter är inte hänvisade till enbart SIFU:s kursutbud. SIFU får här konkurrera på lika villkor med andra utbildningsgivare.

Under en följd av år har SIFU medverkat inom speciella kursområden för landstings- och kommunalanställda. En stor målgrupp är också statligt anställda, särskilt inom den affärsdrivande verksamheten. De stora företagen, såväl statliga som privata, utnyttjar ofta SIFU:s insatser där dessa är inriktade på starkt specialiserade funktioner.

En rad myndigheter är intressenter i SIFU:s kursverksamhet. Samverkan förekommer sålunda med andra utbildningsmyndigheter, som SÖ och AMS. Vidare har föreskrivande myndigheter behov av att kannedom om nya bestämmelser når ut till näringslivet. Hit hör förutom den egna myndigheten SIND, statens planverk, arbetarskyddsstyrelsen, naturvårdsverket, byggnadsstyrelsen, fortifikationsförvaltningen, konsumentverket samt patent- och registreringsverket.

En särställning bland SIFU:s intressenter intar STU som medverkar vid finansieringen av en rad kollektiva forskningsinstitut. Begreppet kollektiv forskning innebär i STU:s verksamhet den forsknings- och utvecklingsverksamhet som bedrivs i enlighet med ett av STU och en grupp av företag i stiftelseform gemensamt finansierat flerårigt ramprogram. Budgetåret 1977/78 utgick statligt stöd via STU till 16 kollektiva forskningsinstitut. Det statliga stödet uppgick i genomsnitt till ca 50% av totalkostnaderna. Svenska träforskningsinstitutet med ca 340 anställda är f. n. det största institutet, medan Glasforskningsinstitutet – tre anställda – och Svenska Silikatforskningsinstitutet – två anställda – är de minsta.

Under budgetåret 1977/78 bidrog STU med drygt 47 milj. kr. till den kollektiva forskningen. Där ingår även stöd till tio ramprogram som inte har anknytning till något särskilt institut. Forsknings- och utvecklingsinsatserna inom dessa program sker med hjälp av befintliga resurser vid högskolor, institut och företag. Inom ramen för den kollektiva forskningen har bedrivits en verksamhet kallad ökad service till småföretag. Denna verksamhet har bidragit till en starkt ökad efterfrågan på rådgivning, en uppgång av antalet uppdrag och ett tillskott av nya stiftelsemedlemmar. Det är i linje med SIFU:s verksamhet att medverka till att resultaten av den kollektiva forskningen ges en god spridning inom näringslivet. SIFU

har fortlöpande kontakter med i första hand Korrosionsinstitutet, Möbelinstitutet och Ytkemiska institutet.

Vad gäller kursutveckling har SIFU kontakter med främst universiteten och de tekniska högskolorna. I varierande grad samverkar SIFU även med en rad institutioner såsom Tekniska nomenklaturcentralen (TNC), Sveriges Mekanstandardisering (SMS) och Sveriges Tekniska Kontrollinstitut (STK).

En sannolik utveckling är att SIFU efter lokalisering till Borås etablerar nära kontakter med statens provningsanstalt i Borås samt statens skeppsprovninganstalt, institutet för konserveringsforskning och institutet för verkstadsteknisk forskning i Göteborg. Vidare kan samverkan med Borås kommun förväntas i olika frågor. Tänkbar är också en ökad samverkan med de teknologiska instituten i Oslo och Köpenhamn.

Bland SIFU:s intressenter bör även nämnas övriga kursgivare inom utbildningsområdet såsom Sveriges mekanförbund, ALI-RATI och IFL.

SIFU:s direkta och fortlöpande kontakter med branschspecifika organisationer sker direkt genom de kursproducerande sektionerna. Detta kontaktnät är mycket omfattande.

Sektionernas verksamhet har redovisats under punkten 3.3.3, Organisation och verksamhet.

3.5 Internationella förhållanden

Från sin tillkomst år 1940 har SHI och senare SIFU samverkat med redan tidigare verksamma institut i de nordiska grannländerna. Det gäller Teknologisk Institut i Köpenhamn, Jydsk Teknologisk Institut i Århus, Statens Teknologiske Institut i Oslo och Anstalten för yrkenas främjande i Helsingfors. Under en följd av år behandlades övergripande frågor vid s. k. Nortekmöten med deltagande av personal från institutledningarna och personalrepresentanter. Möten anordnades vartannat år och instituten alternerade som värdar. Numera sker samverkan bl. a. i projektgrupper från intresserade institut.

Direktörsmöten hålls årligen för information om resp. verksamheter. Från SIFU:s sida söker man därvid finna konkreta samarbetsmöjligheter såsom utbyte av kursmaterial eller gemensamt utarbetande av kurskompendier.

SIFU-kommittén har besökt Teknologisk Institut i Köpenhamn för att närmare informera sig om institutets verksamhetsformer och finansiering. (En närmare redogörelse lämnas i avsnitt 3.5.1).

År 1969 deltog SHI vid bildandet av en europeisk kommitté för företagskonsulter. SIFU medverkar alltjämt i kommittén även om konsultverksamheten vid SIFU till stora delar avvecklats. Kommittén anordnar vartannat år en konferens om hur man kan förbättra sina möjligheter att nå ut till och hjälpa småföretagen. Mellan konferenserna förmedlar kommitténs sekreteriat i Bryssel informationsmaterial mellan medlemsorganisationerna. Dessa var år 1977 följande:

Belgien	– Institut économique et social des classes moyennes (IESCM)
Danmark	– Danmarks Ehrvervsfond – Teknologisk Institut (TI)
England	– Council for small industries in rural areas
Finland	– Fonden för främjande av mindre och medelstor industri

Frankrike	<ul style="list-style-type: none"> – Centre d'Etudes du Commerce et de la Distribution – Centre de Formation des Assistants Techniques du Commerce – Centre de Formation des Assistants en Gestion Industrielle – Centre d'Etudes et de Perfectionnement de l'Artisanat et des Métiers
Holland	<ul style="list-style-type: none"> – Centraal Instituut voor het Midden-en Kleinbedrijf
Irland	<ul style="list-style-type: none"> – Irish Productivity Centre (IPC)
Italien	<ul style="list-style-type: none"> – Ente Nazionale per l'artigianato e le piccole industrie (ENAPI) – Ente per lo sviluppo dell'artigianato nel Friula-Venezia Giulia (ESA)
Spanien	<ul style="list-style-type: none"> – Comité Nacional de la Pequeña y Mediana Empresa (CNPME)
Sverige	<ul style="list-style-type: none"> – Statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU)
Västtyskland	<ul style="list-style-type: none"> – Betriebswirtschaftliche Beratungsstelle für den Einzelhandel (BBE) – Rationalisierungs Kuratorium der deutschen Wirtschaft (RKW)
Österrike	<ul style="list-style-type: none"> – Wirtschaftsförderungsinstitut der Bundeskammer der Gewerblichen Wirtschaft (WIFI)

Dessa organisationers ändamål är i stort sett detsamma. Nästan alla sysslar med teknisk, administrativ och kommersiell hjälp till mindre och medelstora företag – i många fall även detaljhandels- och serviceföretag – i avsikt att utveckla företagen. Aktiviteterna täcker med några undantag hela landet. Flera sysslar med fortbildning av företagsledare och arbetstagarer. De organ som är medlemmar i kommittén har olika organisationsformer. De flesta är självständiga privata organ. I styrelsen ingår regelmässigt representanter för intressentgrupperna, såsom stat, region, branschorganisation, handelskammare samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Verksamheten finansieras dels genom bidrag från myndigheter och organisationer som är representerade i styrelsen dels genom avgifter för utförda tjänster.

3.5.1 Teknologisk Institut, Danmark

Teknologisk Institut som grundades år 1906 är SIFU:s motsvarighet och samarbetspartner i Danmark. Institutet uppvisar många likheter med SIFU men också en rad olikheter. Institutet är en "selvejende institution", dvs. i princip motsvarigheten till stiftelse i Sverige. Institutet svarar för teknisk och annan utvecklingsfrämjande service till företag, i första hand småföretag. Serviceinsatserna spänner över ett brett område och omfattar bl. a. kursverksamhet, allmän information och rådgivning, provningar och tekniskt utvecklingsarbete. Något förenklat uttryckt kan sägas att institutet fullgör vissa sådana uppgifter som i Sverige utförs av SIFU, statens provningsanstalt, STU och de regionala utvecklingsfonderna.

Institutet leds av en styrelse och en direktör. Styrelsen består av minst 11 och högst 15 ledamöter som representerar näringslivet (3), arbetsgivarorganisationer (1), arbetstagarorganisationer (4), akademien för tekniska vetenskaper (1), handelsministeriet (1) samt institutets personal (4). Institutets direktör är "født" medlem av styrelsen. Vidare finns bl. a. samarbets-

och branschutskott som utses av styrelsen. Utskotten består av personal vid institutet och representanter för berörda industribranscher.

Institutet har omkring 540 anställda. Budgetåret 1977/78 hade det en omsättning på ca 110 milj. Dkr. Härav uppgick intäkterna, i form av kursavgifter och konsultarvoden o. d., till ca 60 milj. Dkr. och bidrag från staten till ca 50 milj. Dkr. — en självfinansieringsgrad på ca 55 %. För verksamhetsåret 1979 (övergång till kalenderår) har budgeterats för ca 143 milj. Dkr. i omsättning, varav ca 83 milj. Dkr. utgör egna intäkter och ca 60 milj. Dkr. utgör statligt bidrag, vilket ger en självfinansieringsgrad på ca 58 %.

Det statliga bidraget till institutet kanaliseras via Teknologirådet, ett statligt organ vars verksamhet regleras i särskild lagstiftning och som har till uppgift att på ett övergripande plan främja den industriella utvecklingen. Rådet fördelar bl. a. ekonomiska bidrag till vissa institutioner och organ som aktivt bedriver företagsutvecklande verksamhet. Institutets årliga anslagsframställning ges, i form av detaljerade projektkataloger, in till Teknologirådet som beslutar om bidragets storlek.

Personalpolitiken vid Teknologisk institut präglas av en strävan efter stor personalrörlighet. Målet är att i framtiden en tredjedel av personalen skall utgöras av anställda som arbetat minst tio år i institutet och som förväntas fortsätta sin anställning. En tredjedel skall bestå av s. k. "junior-medarbetare" av vilka en stor del förväntas ta anställning inom näringslivet. Den sista tredjedelen, slutligen, kommer att utgöras av projektanställda konsulter som slutar sin anställning i och med att projekten slutförts.

I Århus finns ett motsvarande institut med Jylland som verksamhetsområde — Jydsk Teknologisk Institut, vars styrelse — 18 ledamöter — utses av ett representaskap på 80 personer. Institutets direktör är dock "född" medlem av styrelsen. Representantskapet i sin tur består av personer från bl. a. näringslivet samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna.

3.5.2 Statens Teknologiske Institutt, Norge

Institutet, som är en myndighet underställd industridepartementet, grundades år 1917. Det leds av en styrelse på åtta personer som tillsätts av industridepartementet. I styrelsen ingår institutets direktör, två personalrepresentanter, två representanter för LO, en representant för Industriförbundet och en för Hantverksförbundet samt en representant för teknisk-naturvetenskapliga forskningsrådet. Detta råd har ungefär samma funktion som Teknologirådet i Danmark.

År 1978 hade institutet 350 anställda varav ca 250 personer i Oslo och ca 100 fördelade på åtta regionkontor.

Institutets budget ligger på 86 milj. Nkr. varav 70 milj. Nkr. eller 81 % utgör statsbidrag. De egna intäkterna — 16 milj. Nkr. — fördelar sig lika på kurs- och konsultverksamhet.

3.5.3 Anstalten för yrkenas främjande, Finland

Anstalten är en självägande stiftelse. Den grundades år 1922. Stiftarna ingår i ett förvaltningsråd med 21 medlemmar. Bland dessa återfinns näringslivets organisationer samt representanter för undervisningsministeriet och tekniska högskolan. Stiftelsen driver dels anstalten i Helsingfors, dels ett kurscentrum i mellersta Finland. Förvaltningsrådet utser en styrelse för den direkta ledningen av anstaltens verksamhet. I styrelsen ingår anstaltens direktör och ytterligare sju ledamöter.

Anstalten har 64 anställda och driver i huvudsak kursverksamhet men har även rätt att ägna sig åt konsult-, rådgivnings- och uppdragsverksamhet.

Statens bidrag till verksamheten uppgår till mellan 40 och 50% av kostnaderna och resten finansieras med egna intäkter. Budgeten uppgår till sex milj. Fmk. Härtill kommer fem milj. Fmk för kostnaderna för kurscentret, vilka helt bestrids av statsmedel.

4 Överväganden

4.1 Allmänna utgångspunkter

Kommittén har inledningsvis erinrat om utbildningens betydelse för en positiv utveckling av småföretagen. De förslag som kommittén lägger fram i det följande grundas på bl. a. denna uppfattning. En annan väsentlig utgångspunkt är att just småföretagen – dvs. företag med upp till 200 anställda – är i behov av särskilda utbildnings- och andra företagsserviceinsatser från samhällets sida. Småföretagen – framför allt de allra minsta – saknar ofta erforderlig kvalificerad tekniskt och ekonomiskt skolad personal. Detta beror i hög grad på att sådana företag inte kan fullt utnyttja eller bekosta heltidsanställda specialister. Exempelvis anställs som regel färdigutbildade civilingenjörer och civilekonomer i större företag i den mån de söker sig till näringslivet. Detta innebär att de resurser som samhället via skattemedel avsätter till grundutbildning för blivande civilingenjörer och civilekonomer och liknande högt kvalificerade yrkesgrupper endast i mycket begränsad omfattning kommer småföretagen till del. Det kan därför med visst fog hävdas som ett rättvisekrav att samhället ställer särskilda resurser på företagsserviceområdet till småföretagens förfogande. Förutom de rådgivnings-, konsult- och utbildningsinsatser för småföretagen som samhället stöder via de regionala utvecklingsfonderna behövs enligt kommitténs mening stöd till utveckling och genomförande av kursverksamhet med inriktning på småföretagens speciella behov.

På detta område har sedan länge SIFU spelat en central roll. Vid de överläggningar som kommittén fortlöpande haft med företagens och de anställdas organisationer under utredningsarbetet har organisationerna betonat värdet av ett organ med SIFU:s uppgifter. SIFU:s direktkontakter med företagen och deras anställda via kursverksamheten bekräftar denna uppfattning. Det är också kommitténs mening att SIFU:s utbildningsverksamhet fyller en viktig funktion när det gäller att främja utvecklingen av småföretagen.

De samlade utbildningsbehoven inom småföretagssektorn gör det vidare naturligt att betrakta SIFU som ett utbildningsorgan i utveckling. SIFU torde få vidgade uppgifter och ökad betydelse i takt med utbyggnaden av de regionala utvecklingsfondernas kontaktförmedling och annan service på bl. a. utbildningsområdet.

I den situation som svenskt näringsliv befinner sig med ökade krav på konkurrensduglighet gentemot omvärlden är det nödvändigt att samhällets industripolitiska instrument utnyttjas helt. SIFU är ett av dessa instrument, vars kunskaper och erfarenhet som utbildnings- och serviceorgan för främst småföretagen, måste tas till vara. Det är lika angeläget att SIFU:s utvecklingsmöjligheter utnyttjas.

Tekniskt kunnande och teknisk förnyelse är livsviktiga faktorer inom

stora delar av näringslivet. På detta område liksom på andra områden av betydelse för företagens expansion och utveckling kan SIFU:s kompetens användas.

En viktig förutsättning är därvid att den yttre formen för verksamheten är anpassad till behovet av inflytande från och samverkan med SIFU:s målgrupper. Det är givetvis även angeläget att verksamheten ges de ekonomiska resurser som behövs för att svara upp mot de krav och önskemål som företagen har rätt att ställa på samhället.

De flesta länder i övriga Västeuropa har väl utbyggda organ med SIFU:s verksamhetsprofil. Även sett i ett internationellt perspektiv finns därför anledning att satsa på ett SIFU i utveckling.

Bl. a. mot denna bakgrund analyserar kommittén i det följande för- och nackdelar med SIFU:s nuvarande organisation varvid tre alternativa ställningstaganden belyses; nämligen ett bibehållande av nuvarande organisation, en återgång till ett SIFU som självständig myndighet och slutligen en övergång till en självständig, fristående organisation vid sidan av myndighetsformen.

4.2 Fördelar och nackdelar med nuvarande organisationsform

Fram till den 1 juli 1974 utgjorde SIFU en egen myndighet direkt underställd regeringen – industridepartementet. Därefter ingår SIFU som en enhet i SIND. Riksdagen fattade år 1973 principbeslut härom (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225).

I prop. 1973: 41 angående industripolitisk verksorganisation m. m., som behandlar bl. a. SIFU:s roll i relation till det föreslagna industriverket, anför föredragande statsrådet som motiv till integrationen med SIND det stora behovet av nära samordning mellan SIFU och SIND.

Tre områden utpekades som särskilt viktiga i detta sammanhang:

- samverkan mellan SIFU:s utbildningsverksamhet och företagareföreningarna (numera de regionala utvecklingsfonderna),
- kopplingen mellan SIND:s utredande verksamhet och SIFU (SIFU:s kurser skulle därvid nyttiggöra den information som kommer fram i de industripolitiska utredningarna),
- samverkan mellan de särskilda branschprogrammen hos SIND, i vilka bl. a. utbildningsinsatser utgör viktiga komponenter, och SIFU.

De närmare formerna för SIFU:s integration i SIND behandlades av riksdagen våren 1974. Riksdagen godkände då riktlinjer för kursverksamheten vid SIND (prop. 1974: 47, NU 1974: 35, rskr 1974: 227). Enligt dessa skulle bl. a. följande gälla:

- Den operativa verksamheten, dvs. planering, produktion och genomförande av SIFU-tjänsterna skulle hållas samman i en enhet med stor självständighet.
- De övergripande styrnings-, samordnings- och planeringsfrågorna för SIFU-verksamheten skulle föras över till SIND:s industriavdelning i den mån det gällde programformulerande och programstyrande uppgifter.
- SIFU:s uppgifter inom branschutbildningsprogrammen skulle föras över till industriavdelningen och inordnas i de särskilda branschprogrammen.
- En viss samordning skulle göras av de administrativa resurserna genom överföring av uppgifter från SIFU till SIND:s administrativa byrå.
- Huvuddelen av SIFU:s laboratorie- och försöksverksamhet skulle föras över till andra huvudmän.

- SIFU:s filialkontor skulle t. v. kvarstå i organisationen. (De har sedermera överförts till de regionala utvecklingsfonderna fr. o. m. den 1 juli 1978).

Vid en bedömning av fördelar och nackdelar med nuvarande organisation bör hänsyn tas även till de yttre faktorer som utgjorde förutsättningarna för integrationen i SIND.

Dessa var:

- SIFU organiserades i verket som en enhet med stor självständighet,
- SIFU omfattades alltjämt av det statliga regelsystemet,
- SIFU behöll sin tidigare anslagskonstruktion med anslag i programtermer enligt sedvanlig modell för en s. k. uppdragsmyndighet,
- SIFU behöll och utvecklade sina tidigare planeringsinstrument och planeringsrutiner,
- SIFU behöll till stor del sin serviceorganisation,
- SIFU stannade kvar i sina tidigare lokaler.

Sammanfattningsvis innebär det sagda att integrationen inte var avsedd att leda till en total sammansmältning av SIND och SIFU.

I det följande diskuteras den nuvarande organisationen med utgångspunkt i fyra faktorer:

1. Myndighetsformen
2. De allmänna målen för integrationen SIND–SIFU
3. Den övergripande styrningen av SIFU och intressenternas medverkan
4. Den administrativa integrationen i SIND

4.2.1 Myndighetsformen

Att statlig verksamhet bedrivs i myndighetsform är motiverat framför allt då behoven att styra verksamheten är särskilt stora eller rättssäkerhetskraven på verksamheten är högt ställda. Många av de regler som myndigheterna har att rätta sig efter har skapats för att garantera oväld och objektivitet hos myndighetsutövande organ med dömande, föreskrivande eller kontrollerande uppgifter.

SIFU:s verksamhet innebär ingen myndighetsutövning. Den består i stället av service till företagen och bedrivs med vissa modifikationerna på affärsmässiga villkor i konkurrens med andra utbildningsorgan. Detta medför att de regler som har skapats för myndigheter av helt annan karaktär än SIFU:s ofta utgör onödiga hinder i SIFU:s verksamhet.

Följande nackdelar kan särskilt framhållas:

- Myndighetsformen försvårar möjligheterna till ökat samarbete med och intresse för SIFU:s verksamhet hos näringslivet och dess organisationer. En myndighet uppfattas ofta – med rätt eller orätt – som representant för onödig byråkrati samt tungroddhet. Sålunda har näringslivets organisationer i olika sammanhang anfört att SIFU bör ges en mer flexibel organisationsform än myndighetsformen. Förtroendet hos och samverkan med näringslivet är en grundförutsättning för SIFU:s existens. Företagens och deras organisationers uppfattning i organisationsfrågan är därför av stor betydelse.
- Regeringsformens regler om förtjänst (antalet anställningsår i offentlig tjänst) som en viktig befordringsgrund vid tjänstetillsättningar samt besvärsträtten i sådana ärenden liksom de komplicerade statliga löne- och personaladministrativa systemen försvårar för SIFU att uppnå en flexibel och effektiv organisation. SIFU har således inte samma frihet som ett privaträttsligt organ vid personalrekrytering och befordran;

löneutrymmet är generellt sett mer begränsat, besvärsrätten kan medföra långvariga tillsättningsärenden osv.

- Statsförvaltningens deltaljerade regler och system för den ekonomiadministrativa verksamheten utgör ett tidsmässigt hinder för SIFU och hämmar resultatnriktad effektivitet och produktivitet.

Följande fördelar kan sägas vara förknippade med myndighetsformen:

- Myndighetsformen kan bäst motsvara krav på saklighet och avsaknad av privat-kommersiella intressen vid framtagning och genomförande av kurser.
- Personalens anställningstrygghet är allmänt sett större i en statlig myndighet än i andra verksamheter på arbetsmarknaden. De grundläggande arbetsrättsliga reglerna är visserligen numera i stort desamma inom hela arbetsmarknaden men omplaceringsmöjligheterna är bättre inom den statliga sektorn. Detta är en följd av det koncerntänkande som i dessa sammanhang numera finns inom staten och i första hand inom ansvarsområdet för statens personalnämnd (SPN). Enligt omplaceringsförordningen (1974: 1006) betraktas statliga myndigheter m. fl. som *en* arbetsgivare i omplaceringsärenden, vilket ger SPN stora möjligheter att lösa omplaceringsärenden på ett för personalen godtagbart sätt. Omplaceringstryggheten är givetvis av särskild betydelse i detta fall med hänsyn till den förestående omlokaliseringen av SIFU.

Sammanfattningsvis innebär det ovan sagda emellertid att nackdelarna enligt kommitténs mening överväger fördelarna för SIFU att bedriva sin verksamhet i myndighetsform.

4.2.2 De allmänna målen för integrationen SIND–SIFU

Det övergripande målet för SIFU:s integration i SIND var att SIFU skulle kunna knyta an till ett större industripolitiskt sammanhang. Detta mål har delvis uppnåtts samtidigt som SIFU har behållit en stor självständighet. Detta talar å ena sidan för ett bibehållande av nuvarande organisation. Å andra sidan torde detta mål kunna nås även om SIFU:s formella bindning till SIND upphör.

Vidare har integrationsmålen i mer konkreta frågor uppnåtts endast i begränsad omfattning. Detta gäller t. ex.:

- kopplingen mellan SIFU och den utredande verksamheten vid SIND. På denna punkt har relativt litet uppnåtts. Anledningen till detta är närmast att SIND:s industripolitiska planering sker i relativt övergripande termer med få konkreta beröringspunkter med SIFU,
- samverkan mellan SIFU och SIND:s särskilda branschprogram. I viss utsträckning har SIFU anlåtts för denna verksamhet, men sannolikt i betydligt mindre grad än vad som ursprungligen torde ha varit avsett,
- organisationen av de övergripande styrnings-, samordnings- och planeringsfrågorna. Den programformulering och programstyrning som SIND:s industriavdelning skulle ombesörja åt SIFU har ej kommit till stånd. Däremot har SIFU fullgjort uppgifter inom det allmänna utbildnings- och företagserviceprogrammets ram åt industriavdelningen.

Kommittén har därför uppfattningen att de allmänna målen för integrationen av SIFU i SIND endast delvis har uppnåtts. Detta innebär dock inte att den nuvarande organisationen enbart av det skälet bör ersättas.

4.2.3 Den övergripande styrningen av SIFU och intressenternas medverkan

I samband med att SIFU integrerades i SIND upphörde SIFU:s egen

styrelse. I stället knöts till SIFU-verksamheten ett rådgivande organ – rådet för företagsutveckling.

Besluten i principiella och strategiska frågor, liksom i andra frågor rörande SIFU-verksamheten, fattas sålunda inte av rådet utan av SIND:s styrelse.

Den nuvarande formen för den övergripande styrningen har i viss omfattning lett till att:

- SIFU-verksamheten har "förlorat position" (från att ha varit en självständig myndighet med egen styrelse är SIFU nu en del av ett större industripolitiskt komplex inom en annan myndighet),
- verksamledningen endast i relativt begränsad omfattning har kunnat ägna intresse åt SIFU (detta är främst en följd av att SIFU-verksamheten innehåller förhållandevis färre inslag av strategisk planering etc., än de övriga verksamhetsgrenarna inom SIND),
- SIFU:s direkta kontaktytor mot näringslivet och andra organisationer troligen har minskat.

På denna punkt kan sägas att nackdelarna med nuvarande organisation sannolikt överväger. Det är dock viktigt att framhålla att statsmakterna underströk att SIFU skulle ha stor självständighet, vilket kan ha lett till en kluven inställning hos SIND:s ledning i fråga om styrningen av SIFU.

Slutsatserna i detta avseende ger vid handen att det finns skäl att pröva en annan organisationsform som kan skapa större möjligheter för avnämning av SIFU:s tjänster att påverka, medverka i och ta ett större ansvar för verksamhetens utveckling.

4.2.4 Den administrativa integrationen i SIND

I samband med integrationen överfördes sex tjänster från SIFU till SIND:s administrativa byrå. I stort behöll dock SIFU sin serviceorganisation. Om man delar in den administrativa verksamheten i fyra områden – personal, service, ekonomi och planering – kan resultatet av integrationen beskrivas på följande sätt:

- Personal: Personalrapportering, löneadministration, personalbeslut, övergripande personaladministration och förhandlingsarbete har övertagits av SIND.
- Service: Verksamheten, som omfattar intendentur, bibliotekstjänst och annan intern service, kvarstår helt hos SIFU.
- Ekonomi: Den löpande redovisningen och bokslutsarbetet har övertagits av SIND. Uppföljning, analyser etc. sköts av SIFU.
- Planering: Verksamheten kvarstår och har vidareutvecklats hos SIFU. Detta innebär att SIFU ombesörjer sin löpande planering av kurser etc. och upprättar även internbudget och anslagsframställning för sin verksamhet.

Utvecklingen kan sägas ha lett till en administrativ hybrid trots de tjänster som överfördes från SIFU till SIND. Frågan om en mer rationell uppdelning av den administrativa verksamheten har kontinuerligt diskuterats inom verket. I samband med omlokaliseringen får det anses nödvändigt att genomföra vissa ändringar av den administrativa verksamheten även inom nuvarande organisationsform.

Sammanfattningsvis kan sägas att på det övergripande personaladministrativa området, främst då vad gäller förhandlingsarbete och frågor i anslutning till MBL, har sannolikt nuvarande organisation medfört rationaliseringsvinster. På de mera rutinbetonade områdena, som t. ex. löpande

redovisning, är nuvarande organisation ej rationell. Problemen kan dock lösas inom ramen för myndighetsformen. Något skäl för en organisationsförändring enbart på grund av denna fråga finns därför inte.

Som tidigare har nämnts medför dock myndighetsformen som sådan betydande hinder för en rationell administration av en verksamhet som SIFU:s, som t. ex. komplicerad och krånglig budgetprocess, osmidiga redovisningssystem och en hårt regelstyrd personaladministration. Detta är dock en följd av myndighetsformen som sådan och har ej direkt att göra med att SIFU:s administrativa verksamhet delvis förts över till SIND. Slutsatsen är dock att det inte finns något som talar mot att man prövar en annan organisationsform för SIFU. I sammanhanget bör särskilt uppmärksammas att den administrativa kopplingen till SIND av geografiska skäl sannolikt måste upphöra då SIFU har lokaliserats till Borås. Denna omständighet talar för att ompröva organisationsformen.

4.3 Överläggningar med intresseorganisationerna

Utredningsuppdraget har i väsentliga delar kommit att bestå av diskussioner och överläggningar med intressentgrupperna om deras syn på SIFU:s organisation. Särskilt ingående diskussioner har förts med företrädare för näringslivets organisationer, framför allt SAF, Sveriges industriförbund, SHIO-Familjeföretagen och Svensk industriförening, men även företrädare för Svenska handelskamarförbundet och Svenska företagares riksorganisation har deltagit.

Överläggningar har vidare förts med representanter för de fackliga centralorganisationerna, LO, TCO och SACO/SR.

Det sammanfattande intrycket från dessa överläggningar är att intresseorganisationerna är positiva till SIFU som utbildningsorgan men att SIFU bör brytas ut ur myndighetsorganisationen. Vid överläggningarna har också framkommit att stiftelse kan vara en lämplig organisationsform för SIFU. I det sammanhanget har tagits upp frågan om enbart staten bör vara huvudman för en sådan stiftelse eller om staten och intresseorganisationerna bör vara gemensamma huvudmän. Vad gäller det sistnämnda alternativet har diskuterats tänkbara finansieringsprinciper varvid förts fram att 50 000 kr. skulle vara ett tänkbart stiftelsekapital från resp. organisation. Staten i sin tur skulle bidra med ett större stiftelsekapital samt med årliga driftsbidrag.

Slutligen har organisationerna fått ta del av och lämnat synpunkter på utkast till avtal om bildande av en eventuell stiftelse och till stadgar för en sådan stiftelse.

4.4 Sammanfattande slutsatser

I kapitel 4 har kommittén försökt att beskriva fördelar och nackdelar med nuvarande organisation av SIFU-verksamheten, främst med utgångspunkt i motiven bakom integrationen i SIND. Vidare har summariskt redogjorts för kommitténs överläggningar med intresseorganisationerna om SIFU. Kommitténs slutsatser av denna genomgång kan sammanfattas på följande sätt.

SIFU saknar numera helt inslag av det som kan sägas vara det karaktäristiska för en statlig myndighet, s. k. myndighetsutövning. SIFU:s uppgift är allmänt sett densamma som andra, privaträttsliga utbildningsorgans, nämligen att mot avgift producera och genomföra kurser. SIFU:s kurser är

öppna eller företagsbeställda, dvs. ingen av kurserna är obligatorisk för behörighet till visst yrke eller viss examen i den meningen att SIFU skulle ha exklusiv rätt att vara kursarrangör. SIFU har således ingen monopolställning som kräver särskild tillsyn. Vidare skall SIFU i princip vara självbärande, även om verksamheten av särskilda skäl till viss grad är statligt bidragsfinansierad.

För att fullgöra sin näringspolitiska uppgift måste SIFU ständigt anpassa sin kursverksamhet till marknadens, framför allt småföretagens, krav och de fortlöpande förändringarna i samhället. För att kunna lyckas med detta krävs en flexibel organisation med smidiga beslutsprocesser för SIFU.

Detta gör att myndighetsformen, till vilken är knuten ett vittomfattande och från effektivitetssynpunkt betungande regelkomplex, passar mindre väl för de verksamhetsbetingelser som gäller för SIFU.

Ser man enbart till verksamhetens art ter sig således myndighetsformen som mindre lämplig för SIFU. Den nuvarande organisationen, som innebär att SIFU från att ha varit en egen självständig myndighet övergått till att bli en del i annan myndighet, har enligt kommitténs uppfattning medfört större nackdelar än fördelar.

De samordningsvinster i ett större näringspolitiskt perspektiv som var ett av målen för integrationen i SIND torde kunna uppnås i andra former. Kommittén förutsätter därvid att SIFU:s samverkan med SIND måste bestå framöver oavsett om SIFU ingår som en del av verket eller organiseras som ett fristående organ. SIFU:s roll som ett operativt industripolitiskt instrument och SIND:s roll som ett organ med bl. a. övergripande ansvar på myndighetsplanet för industrifrågor gör att ett fortsatt nära samarbete framstår som naturligt och självklart.

Beträffande de administrativa samordningsvinsterna som integrationen i SIND har medfört bör understrykas att dessa i allt väsentligt torde falla bort efter SIFU:s lokalisering till Borås. Det framstår som mindre effektivt att sköta personaladministration och redovisningsfrågor avseende Borås-verksamheten i Stockholm.

Den påtagliga fördelen med myndighetsformen jämfört med varje annan organisationsform finns enligt kommitténs uppfattning på det personalpolitiska området. Kommittén har tidigare nämnt att anställningstryggheten generellt sett är störst i offentlig verksamhet. I praktiken torde dock skillnaden sakna betydelse, eftersom kommittén i sina förslag utgår från ett fortsatt statligt engagemang och ansvar även vid en förändrad organisationsform.

Av betydelse i sammanhanget, med hänsyn till Borås-lokaliseringen, är emellertid de särskilda omlokaliseringsförmåner som gäller inom den statliga sektorn. Kommittén förutsätter dock att – om statsmakterna godkänner kommitténs förslag och dessa förverkligas före omlokaliseringen – personalens förmåner i detta avseende inte försämras.

Sammantaget har kommittén kommit till uppfattningen att SIFU på ett mer effektivt sätt skulle kunna fullgöra sina uppgifter med en annan organisationsform än den nuvarande. Förutom de direkta nackdelarna och avsaknaden av påtagliga fördelar med myndighetsformen som sådan talar följande skäl för en omorganisation:

- En självständig, mindre formbunden organisation ger större utrymme för inflytande från och samverkan med företagen och de organisationer som representerar intressenterna/kundkretsen.
- En självständig organisation har bättre förutsättningar att genom styrelse eller andra interna organ samarbeta på ett mer obundet sätt med

intressenterna på avnämarsidan och med andra utbildningsgivare.

- En fristående organisation har större möjligheter till flexibelt handlande i fråga om överenskommelser om projektsamverkan m. m. med intresseorganisationer, andra utbildningsorgan m. fl.
- Av effektivitets- och ansvarsskäl är det önskvärt att SIFU får en formellt självständig ledning som arbetar såväl med den långsiktiga planeringen och utvecklingen som det praktiska genomförandet av dessa planer. I den nuvarande organisationen styrs i princip den långsiktiga utvecklingen av SIND centralt medan ansvaret för det praktiska genomförandet och den kortsiktiga planeringen ligger hos SIFU.
- En ny egen organisation ökar möjligheterna till en högsta ledning (styrelse) med särskilt kunnande i och intresse för SIFU-frågor.
- För en självständig organisation kan skapas/tillämpas regler och rutiner som bättre passar den löpande verksamheten samtidigt som samhällliga tillsyns- och objektivitetskrav kan tillgodoses.
- En annan form än myndighetsformen ger ett mer flexibelt lönesystem med generellt sett större möjligheter att rekrytera och behålla kvalificerad personal samt en i övrigt större handlingsfrihet vid rekryteringar.
- Ett fristående SIFU i nära samverkan med näringslivet och arbetstagarorganisationerna torde ha bättre möjligheter att knyta an till ett större industripolitiskt sammanhang än vad som blivit fallet i nuvarande organisationsform. Intresset och förtroendet för SIFU torde härigenom öka inom främst näringslivet.

Efter att sålunda ha konstaterat att övervägande skäl talar för en ny, friare organisationsform för SIFU presenterar och kommenterar kommittén under punkt 4.5 olika former för statlig verksamhet.

4.5 Former för statlig verksamhet

Statlig verksamhet kan ske i många olika former. Med verksamhetsform avses här den yttre form som ger det organ där verksamheten bedrivs dess rättsliga ställning utåt. De olika former som staten kan välja mellan för sin verksamhet har på senare tid beskrivits i flera olika sammanhang. Här kan nämnas att statskontoret i sin rapport (1976: 22) Myndighet, stiftelse eller aktiebolag analyserat de nämnda verksamhetsformernas egenskaper och användningssätt. Vidare finns i företagareföreningsutredningens betänkande (SOU 1977: 3) Utbyggd regional näringspolitik en utförlig redovisning av olika former för offentlig förvaltning. Även i STU-kommitténs delbetänkande (Ds I 1975: 7) STUs organisationsform redovisas olika organisationsalternativ för statlig verksamhet. De olika formerna för offentlig förvaltning framgår av det följande.

4.5.1 Allmänt om former för statlig verksamhet

Verksamhet som bedrivs för det allmännas räkning, dvs. för stat och kommun, kan vara av mycket varierande beskaffenhet. En väsentlig del av den statliga verksamheten består i s. k. myndighetsutövning. I förvaltningslagen (1971: 290) definieras detta närmare som utövning av befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinpåföljd, avskedande eller annat jämförbart förhållande. För myndighetsutövning gäller att verksamheten måste ske med stöd av lag eller förordning eller på annat sätt utgå från ett beslut av regering och riksdag. Myndighetsutövning utmärks således av att det är fråga om ensidiga beslut från statens sida, dvs. ej ett avtal.

Sedan gammalt har myndighetsutövning utgjort kärnan i den statliga verksamheten. Efter hand har dock uppgifterna för denna vidgats. Numera finns många andra områden för statlig verksamhet som t. ex affärs-, planeerings-, utrednings-, informations- och serviceverksamhet.

Ett sammanfattande namn på den verksamhet som bedrivs för det allmännas räkning är offentlig förvaltning. Som förvaltning räknar man dock vanligen inte den verksamhet som utövas av riksdagen, regeringen och domstolarna. Det normala är att förvaltningsuppgifter ligger på myndigheter, som utan egen rättssubjektivitet, dvs. förmåga att förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter, representerar det allmänna. De statliga myndigheterna förutsätts således vara organ för ett och samma rättssubjekt, staten. De utgör en del av vad som med ett sammanfattande namn kallas statsförvaltningen. På motsvarande sätt är de kommunala myndigheterna organ för kommunen. Emellertid kan också som framgår av 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen (RF) förvaltningsuppgift överlämnas till bl. a. bolag, förening, samsällighet eller stiftelse. De uppräknade organen är juridiska personer med självständig rättssubjektivitet. Formellt är de enskilda organ. Överlämnande sker normalt endast till rättssubjekt som ägs eller på annat sätt kontrolleras av stat eller kommun. Bakom valet av privaträttslig form för statlig verksamhet ligger framför allt två skäl, nämligen att verksamheten skall bedrivas i organiserat och permanent samarbete med utomstående intressenter eller att det är fråga om affärsverksamhet eller annan självbärande verksamhet.

Då en förvaltningsuppgift överlämnas till enskilt rättssubjekt kan detta i allmänhet ske utan särskilda yttre former. Ett undantag utgör det fallet att förvaltningsuppgiften innefattar myndighetsutövning. Enligt 11 kap. 6 § tredje stycket RF krävs i sådant fall att överlämnande sker med stöd av lag.

Myndighetutövning ställer särskilda krav på garantier för rättssäkerhet. Vid avgörande av frågan om myndighetsutövning bör ske via ett privaträttsligt rättssubjekt måste en avvägning göras mellan å ena sidan de skäl som föranleder att verksamheten bör bedrivas av ett privaträttsligt rättssubjekt och å andra sidan arten av myndighetsutövning och de garantier för rättssäkerheten som ställs upp. Eftersom SIFU:s verksamhet inte innefattar myndighetsutövning är dock denna fråga inte aktuell i detta sammanhang.

4.5.2 Statlig verksamhet genom myndighet

Det finns inget enhetligt myndighetsbegrepp, vilket medför att myndighetsformen inom sig rymmer organ som organisatoriskt skiljer sig starkt åt. Som myndigheter räknas organ som ämbetsverk, affärsverk och uppdragsmyndigheter. Till kretsen av myndigheter kan i undantagsfall hänföras organ som är självständiga juridiska personer, t. ex. allmänna försäkringskassor. De är då så inordnade i det regelsystem som normalt gäller för myndigheter att de får anses som sådana. Trots de organisatoriska skillnaderna har myndigheterna – genom att de är en del av staten – åtskilligt gemensamt. Bl. a. är samtliga myndigheter underordnade regeringen. Denna har således rätt att utfärda direktiv för verksamheten. Direktiven får dock inte strida mot gällande rätt. Av 11 kap. 7 § RF följer vidare att varken regering eller riksdag får bestämma hur en myndighet skall besluta i enskilda ärenden som rör myndighetsutövning eller tillämpning av lag.

De termer som används för att beteckna myndigheter svarar ibland inte mot någon enhetlig typ av organ. Termen nämnd används t. ex. både för

centrala ämbetsverk och för små organ med ett litet kansli eller sekretariat. Det senare slaget av nämnder är ofta nära knutna till eller underställda departementet eller centrala ämbetsverk och affärsverk. Motsvarande oklarheter finns beträffande termer som styrelse, råd, institut, anstalt, fond och delegation. Termerna centralt ämbetsverk, affärsverk och uppdragsmyndighet har dock en relativt klar innebörd.

Med centralt ämbetsverk avses en myndighet som är direkt underställd regeringen, har hela landet som verksamhetsområde och är så stor att den är uppdelad i underenheter. Exempel på centrala ämbetsverk är statskontoret, riks försäkringsverket, socialstyrelsen och SIND. Länsstyrelserna kan i praktiken föras till denna kategori. De är dock till skillnad från de uppräknade myndigheterna inte centrala organ.

Det finns åtskilliga organ som uppfyller ovanstående kriterier på centralt ämbetsverk men som trots detta inte brukar betecknas ämbetsverk eller ens myndighet. I rättslig mening är de dock myndigheter. Hit hör bl. a. vissa utbildningsanstalter, forskningsinrättningar, muséer samt de militära staberna.

Affärsverken har större frihet i främst ekonomiskt avseende än ämbetsverken. Denna frihet tar sig uttryck i att affärsverken i allmänhet har rätt att självständigt använda sina löpande inkomster för bestridande av driftsutgifter. Endast överskottet redovisas i statsbudgeten. Däremot skall investeringsutgifter i regel fastställas av riksdagen och redovisas mot anvisade anslag.

Affärsverken beslutar i viss utsträckning själva om sina taxor. Också i fråga om personalpolitiken är affärsverkens handlingsfrihet större än ämbetsverkens. Handlingsfriheten varierar dock något. Affärsverksformen är således inte enhetlig. Som exempel på affärsverk kan nämnas postverket, televerket, domänverket och statens järnvägar (SJ).

Uppdragsmyndigheterna skiljer sig i ett väsentligt avseende från de egentliga ämbetsverken: de har i likhet med affärsverken möjlighet att använda löpande inkomster för att bestrida driftsutgifter. Uppdragsmyndigheterna har dock inte samma frihet i övrigt som affärsverken. Dessutom anslagsfinansieras vanligen delar av verksamheten. Trots detta kan uppdragsmyndigheten ses som ett mellanting mellan centralt ämbetsverk och affärsverk. Som uppdragsmyndighet räknas bl. a. statistiska centralbyrån (SCB), statens bakteriologiska laboratorium och statens provningsanstalt. Hit räknas även SIFU, trots att SIFU organisatoriskt ingår som en del i SIND.

En statlig myndighet skapas genom att regeringen genom instruktion eller liknande föreskrift utfärdar de bestämmelser som behövs för den verksamhet myndigheten avses bedriva och vidare utser vissa befattningshavare. Eftersom inrättande av nya myndigheter så gott som alltid kräver att medel anvisas för verksamheten, behövs i praktiken även beslut av riksdagen. Det förekommer också att i lag finns direkt bestämmelse om att viss myndighet skall finnas. Beslutet om inrättande har då skett direkt genom lagen och det ankommer på regeringen att utfärda föreskrifter om organisationen och utse befattningshavare.

När det gäller bedrivande av verksamheten finns viktiga principiella skillnader mellan myndigheter och enskilda rättssubjekt. En grundläggande olikhet följer av det nyssnämnda förhållandet att regeringen direkt kan ingripa med direktiv och föreskrifter i olika avseenden gentemot myndigheter. För myndigheterna gäller vidare ett stort antal bestämmelser som ingående reglerar deras administration och handläggning av ärenden.

Grundläggande bestämmelser som gäller för de flesta myndigheterna finns i allmänna verksstadgan (1965: 600), där bl. a. föreskrivs att beslut och vissa uppgifter i samband därmed skall framgå av protokoll eller andra handlingar. För arbetet vid de särskilda myndigheterna gäller av regeringen meddelade instruktioner, som myndigheterna i allmänhet är skyldiga att komplettera med en intern arbetsordning.

För handläggning av ärenden hos myndigheter finns allmänna regler i förvaltningslagen. Av särskild betydelse är de bestämmelser som reglerar förfarandet i ärenden som gäller myndighetsutövning. Enskildas rättssäkerhet tryggas också genom den rätt att anföra besvär över myndighets beslut som alltid finns, om inte besvärsrätten avskurits eller inskränkts genom uttrycklig bestämmelse i lag eller annan författning. Myndigheterna står under tillsyn av justitieombudsmannen (JO) och justitiekanslern (JK). Dessas tillsyn gäller också enskilda organ i den mån dessa handhar myndighetsutövning.

Av stor vikt för myndigheternas verksamhet är också principen att de skall arbeta under insyn och kontroll från allmänheten. I fråga om handlingar som inkommit till eller upprättats hos myndigheter gäller tryckfrihetsförordningen den s. k. offentlighetsprincipen. Denna innebär att var och en har rätt att ta del av sådan handling, om inte uttryckligt stöd för hemlighållande finns i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). Vidare är enligt service-cirkuläret (1972: 806) till statsmyndigheterna dessa skyldiga att gå allmänheten till handa med att översända handlingar och lämna upplysningar av olika slag.

Det finns även anledning att något beröra personalens ställning i myndigheter resp. i enskilda organ. Vissa olikheter finns. De viktigaste skillnaderna är att de statliga myndigheterna är bundna av regler för inrättande av tjänster, anställning och lönesättning, som saknar motsvarighet i enskild verksamhet. Olikheterna mellan anställda vid myndigheter resp. enskilda organ har minskat väsentligt i och med att ämbetsansvaret och ämbetsstraffen togs bort år 1975. Även i fråga om anställningstryggheten gäller numera i stort sett samma regler för statligt och privat anställda. Vid omplaceringsärenden betraktas dock staten som *en* arbetsgivare, vilket kan medföra vissa fördelar för de myndighetsanställda.

Syftet med det regelsystem som gäller för statsmyndigheterna är att tillgodose dels behovet av kontroll och god ordning inom statlig verksamhet, dels allmänhetens intresse av rättssäkerhet och korrekt behandling av de ärenden som handläggs. Regelsystemet ger en stadga åt verksamheten som knappast kan uppnås om den drivs i privaträttslig form. Nackdelen med myndighetsformen är att den i vissa lägen är stel och osmidig och att större risker för onödig byråkratisering finns än om verksamheten sker i friare former.

4.5.3 Statlig verksamhet genom ekonomisk eller ideell förening

En ekonomisk förening är en sammanslutning av medlemmar som kan vara fysiska eller juridiska personer. Strukturen liknar ett aktiebolags på det sättet att en och samma organisation hela tiden anses föreligga, fastän föreningens medlemmar likaväl som dess ekonomiska tillgångar kan växla och utbytas mot andra. Som en sammanhållande formell faktor fungerar föreningens firma. En ekonomisk förening är en självständig juridisk person. För föreningens förbindelser svarar föreningens tillgångar. Medlemmarnas ansvar gäller endast förfallna obetalda insatser och avgifter.

Med hänsyn till de krav som lagen uppställer för erhållande av registrering som ekonomisk förening är det uteslutet för stat eller kommun att utöva offentlig förvaltning genom att bilda ekonomisk förening. Däremot föreligger inget hinder mot att överlämna förvaltningsuppgifter åt redan bildade ekonomiska föreningar. Eftersom syftet med föreningsverksamheten skall vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, kan det dock mera sällan bli fråga om sådan verksamhet för statens del. Ett undantag var företagarföreningarna, vars verksamhet dock numera övertagits av de regionala utvecklingsfonderna, som till formen är stiftelser.

En sammanfattande juridisk beteckning på föreningar som inte är registrerade som ekonomiska föreningar är ideella föreningar. Definitionen är således formell och ideellt syfte med föreningens verksamhet krävs inte, även om sådant ofta finns. Det kan vara fråga om föreningar som driver ekonomisk rörelse men i annat syfte än att främja medlemmarnas ekonomiska intressen eller föreningar som har detta syfte men som inte driver ekonomisk verksamhet i föreningslagens mening, t. ex. arbetsmarknadens organisationer. Benämningen ideell förening är historiskt betingad.

För ideella föreningar finns ingen lagstiftning. Det finns dock i de flesta hänsedden klara regler i praxis. De tillerkänns självständig rättssubjektivitet under förutsättning att stadgar antagits, som ger omvärlden en klar bild av föreningen, och styrelse utsetts. En korrekt bildad ideell förening kan således förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Den arbetar liksom en ekonomisk förening utan personligt ekonomiskt ansvar för medlemmar, styrelse och funktionärer. Ideella föreningar har stor frihet att organisera sig på det sätt de finner lämpligt. I allmänhet brukar de ha en organisation av liknande slag som ekonomiska föreningar. Någon möjlighet att registrera ideell förening finns inte med undantag för att förening som driver näring skall föras in i det hos länsstyrelsen förda handelsregistret.

I fråga om möjligheterna att utöva offentlig förvaltning genom ideell förening är situationen principiellt densamma som då det gäller ekonomisk förening. Eftersom en förening bygger på medlemskap av fysiska eller juridiska personer kan staten inte utöva förvaltning genom att bilda en sådan, medan inget hinder finns mot att överlämna förvaltningsuppgifter till en existerande förening. Det är emellertid mindre vanligt att ideella föreningar har sådana uppgifter. Exempel på ideella föreningar som utför sådana uppgifter är Riksidrottsförbundet och Jägareförbundet. I dessa fall avser förvaltningsuppgifterna bl. a. fördelning av statliga bidrag.

4.5.4 Statlig verksamhet genom aktiebolag

Aktiebolags verksamhet regleras i aktiebolagslagen (1975:1385). Aktiebolag är alltid ett självständigt rättssubjekt. Det ägs av aktieägarna som inte svarar personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser utan endast med insatt aktiekapital. Borgenärer får således hålla sig till bolagets tillgångar. I syfte att skydda borgenärsintressen finns regler om inbetalning av aktiekapital och skydd för detta. I aktiebolag skall finnas tre bolagsorgan: bolagsstämma, styrelse och revisorer. I större bolag skall också finnas en verkställande direktör. Med innehav av aktier följer en viss rösträtt på bolagsstämma. Den grundläggande principen är att de som har majoriteten av rösträtten också bestämmer i bolaget. Det finns dock ett antal regler som syftar till att skydda minoriteter mot maktmissbruk. På bolagsstämma avgörs bl. a. frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöter och verkställande direktör, val av styrelse, ändringar i bolagsordning, aktieutdel-

ning, ändring av aktiekapital m. m. Den löpande verksamheten leds av styrelsen och verkställande direktören, om sådan finns. För aktiebolag skall finnas en bolagsordning, där bl. a. bolagets firma och arten av bolagets verksamhet skall anges. Aktiebolag skall registreras hos patent- och registreringsverket, som för ett offentligt register med olika uppgifter om aktiebolagen. Dessa är skyldiga att dit sända in sin årsredovisning.

Aktiebolag förutsätter i princip att olika aktieägare genom att tillskjuta kapital samverkar för att driva en vinstinriktad verksamhet. Aktiebolagslagen är i allt väsentligt uppbyggd för detta. Det finns dock inget formellt hinder mot att det endast finns en aktieägare och inte heller mot att verksamheten drivs utan vinstsyfte. Aktiebolagsformen används i stor utsträckning för att driva statlig verksamhet i de fall då ett självständigt rättssubjekt anses lämpligt för uppgiften. Främst är det fråga om affärs- mässig verksamhet, t. ex. Statskonsult AB. Även andra hänsyn än affärs- intresset kan spela in. Vid bildandet av AB Svensk Bilprovning anfördes bl. a. samarbetet med olika organ inom motorbranschen som skäl för aktiebolagsformen. Detta bolag har en särskild ställning som riksprovplats för motorfordon m. m. Det förekommer någon gång att aktiebolagsformen används också för ändamål där affärsintresset är av underordnad betydelse. Bl. a. bedrivs viss forskning i bolagsform. Exempel på detta är Studsvik Energiteknik AB (f. d. AB Atomenergi) och Svenska Rymd AB. Även kulturverksamhet bedrivs ibland i bolagsform, t. ex. Operan, Dramaten och Sveriges Radio. De icke-affärsmässiga användningarna av aktiebolags- formen är dock relativt ovanliga.

Om viss verksamhet skall drivas så att inte kostnaderna täcks, har aktiebolagsformen nackdelar. Det krävs då ett kontinuerligt inflöde av kapital. Om aktiekapitalet sjunker under en viss nivå, är nämligen bolaget skyldigt att gå i likvidation. Som exempel på överväganden om aktiebolagsformens lämplighet för statlig verksamhet vid fall av detta slag kan nämnas att för ledningen av de s. k. industricentra valdes formen stiftelse i stället för den av industricentrautredningen föreslagna aktiebolagsformen med hänvisning till att verksamheten skulle ha ren förvaltningskaraktär och inte drivas i vinstsyfte (prop. 1973: 40 s. 79). Det kan också nämnas att vid val mellan formerna aktiebolag och stiftelse för arbetsvårdsföretagen stiftelseformen valts med hänvisning till bl. a. att betydande tillskott av allmänna medel krävs för verksamheten (prop. 1977/78: 30 s. 84). Liknande överväganden gjordes då företagareföreningarna omorganiserades till stiftelser (prop. 1977/78: 40, bil. 1 s. 137). Det bör påpekas att vid valet mellan aktiebolag och stiftelse även andra faktorer har stor betydelse. En väsentlig skillnad mellan dessa verksamhetsformer är att för aktiebolag finns noga reglerat hur ansvarsfördelningen skall vara mellan de organ som handhar den ekonomiska kontrollen av bolaget, hur den ekonomiska redovisningen skall vara ordnad m. m. För stiftelser har däremot stiftaren stor frihet att i avsaknad av lagregler utforma stiftelsens stadgar som han finner lämpligt.

Även statliga aktiebolag har naturligtvis att följa aktiebolagslagens bestämmelser. Ett stort antal regler saknar dock sin avsedda betydelse för sådana bolag. Detta gäller t. ex. regler som har till uppgift att skydda aktieägarnas och bolagsborgenärernas intressen. Särskilt om verksamheten inte är affärsmässig kan sådana regler i stället vara till hinder för statliga bolag.

Från den verksamhet som drivs av statliga aktiebolag bör skiljas verksamhet som drivs av affärsverk. Även om affärsverken har en självständi-

gare ställning än vanliga myndigheter, ingår de i den direkta statsförvaltningen och står i omedelbart beroendeförhållande till regeringen. I statliga aktiebolag gör sig däremot det statliga inflytandet gällande genom att staten uppträder som ägare på bolagsstämman. Ett statligt aktiebolag kan till skillnad från ett affärsverk på egen hand fatta beslut om investeringar och flertalet övriga förhållanden som påverkar företagens kapitalförsköring. Bolaget är heller inte bundet av de personalpolitiska överenskommelser som ingåtts för statstjänstemännen. Offentlighetsprincipen gäller inte för bolagets verksamhet. Ett undantag är Svensk Bilprovning som genom en särskild bestämmelse i sekretesslagen likställs med myndighet såvitt avser bolagets myndighetsutövning.

Möjligheter till statlig kontroll över aktiebolag på annat sätt än genom ägarinflytande finns dock. Aktiebolagslagen medger att i bolagsordningen intas särskilda bestämmelser om styrelse, revisorer, ändring i bolagsordning m. m. Det är således möjligt att föreskriva t. ex. att ett visst antal styrelseledamöter skall utses av annat organ eller att ändring av bolagsordningen kräver godkännande av regeringen. Däremot torde aktiebolagslagens ingående regler om ansvarsfördelning förhindra att generell besvärsmått införs över bolagets beslut. Det förekommer att statsmakterna i samband med statsfinansiellt stöd till bolaget förbehåller sig ett mera ingående inflytande över ett bolags verksamhet genom att i bolagsordningen införa villkor av olika slag. Om ett statligt bolag behöver nytt aktiekapital har statsmakterna ett direkt inflytande genom att det är aktieägarna som beslutar om kapitaltillskott. Andra möjligheter till styrning finns också. Avtal kan finnas mellan staten och aktiebolaget. Så är fallet beträffande t. ex. Sveriges Radio.

4.5.5 Statlig verksamhet genom stiftelse

Stiftelser har en helt annan struktur än bolag och föreningar. Det är i varje fall inte i första hand fråga om någon sammanslutning av personer för ett gemensamt ändamål. Karakteristiskt för stiftelseformen är i stället att en eller flera fysiska eller juridiska personer (stiftare) avsätter en viss egendom (stiftelseförmögenhet) för ett bestämt ändamål. Stiftarnas föreskrifter kommer oftast till uttryck i en särskilt upprättad stiftelseurkund. Stiftarnas inflytande över stiftelsen – i deras egenskap av stiftare – upphör sedan stiftelsen bildats. Uppgiften att bestämma över egendomen tillkommer i stället förvaltare eller styrelse för stiftelsen, vilka i sin tur är bundna av stiftelseändamålet. I princip råder förbud att ändra vidtagna stiftelsesdispositioner. Bundenheten gäller ändamålet och stiftelsens upplösning. I övrigt kan i de ursprungliga stadgarna ges anvisning om vem som skall ha rätt att ändra stadgarna. Permutationslagen (1972: 205) innehåller regler om ändring av stiftelsevillkor som har blivit föråldrade, orimliga eller annars inte kan iakttas. Från förening skiljer sig således stiftelse framför allt på det sättet att stiftelsen inte har några medlemmar och att stiftelsens intressenter inte fritt kan ändra stadgarna.

En stiftelse som står under egen förvaltning brukar man kalla självständig stiftelse. En sådan tillerkänns självständig rättssubjektivitet och kan gentemot tredje man ikläda sig rättigheter och skyldigheter. Något erkännande av myndighet eller registrering behövs inte. Om förmögenhetsmassan däremot inte står under egen förvaltning utan förvaltas av en existerande organisation brukar man tala om fond eller osjälvständig stiftelse. I praktiken behöver inte skillnaden bli så stor mellan självständiga och osjälvständiga stiftelser. I och med att stiftelseförmögenheten i en osjälv-

ständig stiftelse skall hållas avskild, vilket regelmässigt är fallet, och också verkligen av förvaltaren hålls avskild från dennes egen förmögenhet, blir nämligen enligt lagen (1944: 181) om redovisningsmedel förmögenheten oåtkomlig för förvaltarens borgenärer vid en utmätning eller konkurs hos denne. Detta kallas med en juridisk term att stiftelseförmögenheten är sakrättsligt skyddad. En sådan stiftelse är också att anse som en juridisk person. Rättsverkningarna för stiftelser med olika förvaltningsformer är därför i stor utsträckning likartade. I det nu aktuella sammanhanget är det dock de självständiga stiftelserna som är av intresse. Det bör nämnas att beteckningen självständig stiftelse ibland används om varje stiftelse som är självständig juridisk person oavsett förvaltningsform.

Svensk rätt saknar en samlande lagstiftning om stiftelser av det slag som finns beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar. Hur förvaltningen av en stiftelse skall gå till beror i första hand på vad som bestäms i stiftelseurkunden eller särskilda stadgar. Om inte annat har bestämts där, fattas beslut i stiftelsens angelägenheter av styrelsen med enkel majoritet. I stiftelser med omfattande verksamhet och då särskilt rörelsedrivande stiftelser förekommer det att vissa verkställande funktioner överläts på en verkställande ledamot. Om inget annat är bestämt torde reglerna i aktiebolagslagen om styrelse och verkställande direktör vara vägledande för kompetens- och ansvarsfördelning mellan styrelse och verkställande ledamot. Stiftelser kan naturligtvis också ha anställd personal.

Vissa stiftelserättsliga regler finns i lagen (1929: 116) om tillsyn av stiftelser. Enligt tillsynslagen skall stiftelser i princip anmälas till länsstyrelsen. Om stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål, skall länsstyrelsen utöva tillsyn att stiftelsens förvaltning sköts i enlighet med lagen och de föreskrifter som gäller för stiftelsen. Lagen innehåller vissa regler om styrelse, räkenskaper m. m. i syfte att göra denna kontroll möjlig. Tillsynen av allmännyttiga stiftelser har ansetts påkallad dels med hänsyn till samhällets intresse av att ändamålet med stiftelsen tillgodoses och dels med hänsyn till att dessa stiftelser har en skatterättsligt gynnad position.

Betydelsefulla begränsningar finns i anmälningsplikten enligt tillsynslagen. Undantagna från anmälningsskyldighet – och därmed också från tillsyn – är bl. a. stiftelser som genom anknytning till staten eller särskilda institutioner antas vara förvaltade på ett betryggande sätt och stiftelser som har av regeringen fastställda stadgar och enligt dem står under särskilt anordnad tillsyn. I praktiken innebär detta att stiftelser som utövar statlig verksamhet inte står under tillsyn enligt 1929 års lag. Det bör nämnas att stiftelser som driver näring skall föras in i det hos länsstyrelsen förda handelsregistret.

En statlig stiftelse bildas i regel genom att regeringen fastställer stadgar för stiftelsens verksamhet och förvaltning samt utser styrelseledamöter, i den mån inte i stadgarna har angetts att dessa skall utses på annat sätt. De statliga stiftelserna bildas i allmänhet för att driva viss verksamhet. I praktiken har beträffande sådana stiftelser en väsentlig urholkning av stiftelsebegreppet skett. Vanligen är nämligen den för de enskilda stiftelserna grundläggande förmögenhetsdispositionen inte det väsentliga. I allmänhet utgör stiftelsekapitalet en relativt blygsam summa, som i vissa fall närmast är symbolisk. Verksamheten finansieras i stället helt eller delvis genom anslag över statsbudgeten. Det har förekommit att förmögenhetsdispositionen helt har ersatts med sådana anslag. Med denna utveckling blir den reella skillnaden mellan myndighet och stiftelse diffus och består närmast i att verksamhet i myndighetsform är bunden av ett relativt fast

regelkomplex medan för verksamheten i stiftelseform gäller de regler som för varje särskilt fall fastställs i stadgarna för stiftelsen. Härvid kan erinras om det idagare nämnda förhållandet att något fast myndighetsbegrepp inte finns och att vissa formellt enskilda rättssubjekt i vissa sammanhang kan inbegripas bland myndigheterna.

Stiftelseform för statlig verksamhet har särskilt under senare tid valts i åtskilliga fall där myndighetsformen ansetts mindre lämplig. Till grund för ett sådant val kan ligga flera skäl. Ett skäl är att verksamheten i stiftelseform kan bedrivas mindre formbundet än i myndighetsform och dessutom förvaltningen anpassas till ändamålet med verksamheten. Ett annat skäl är att verksamheten kan bedrivas mer fristående från staten t. ex. för att tillgodose krav på konstnärlig frihet. Ett mycket viktigt skäl är slutligen att om man önskar bedriva verksamheten i organiserat och permanent samråd med utomstående intressenter stiftelseformen lämnar helt andra möjligheter än myndighetsformen att tillgodose alla parter intressen. Valet mellan stiftelse och aktiebolag har berörts tidigare. Principiellt kan sägas att aktiebolagsformen är särskilt lämpad för affärsmässig verksamhet. Man får ett beprövat regelsystem för ansvarsfördelning och ekonomisk kontroll. Stiftelseformens fördelar består främst i möjligheten att anpassa regelsystemet för den avsedda verksamheten. En nackdel är avsaknaden av regler för ekonomi-administration. Aktiebolagsformen ger automatiskt en ekonomisk stadga åt verksamheten, medan stiftelseformens fördel är dess flexibilitet. Stiftelse- och aktiebolagsformerna tillskapades båda för att tillgodose enskilda behov och var från början inte avsedda att fungera som en form för statlig förvaltningsverksamhet. De har trots detta visat sig ändamålsenliga i många fall. För de statliga stiftelsernas del har som nämnts utvecklingen medfört påtagliga förändringar i hela stiftelsebegreppet. Detta sammanhänger med att det f. n. saknas en helt ändamålsenlig verksamhetsform för icke-affärsmässig statlig verksamhet som skall bedrivas i självtändig form.

Stiftelseformen har av staten hittills använts för verksamhetsuppgifter främst inom områdena kultur och forskning. Det kännetecknande för de statliga stiftelserna, förutom att de är undantagna anmälningsplikt enligt tillsynslagen, är att statsmakterna varit verksamma vid bildandet eller att de på ett eller annat sätt skaffat sig inflytande över förvaltningen i stiftelser bildade av enskilda rättssubjekt. Som exempel på det senare kan nämnas Stiftelsen Solstickan, Stiftelsen Danvikens hospital och Stiftelsen Drottningholms teatermuseum.

På det näringspolitiska området förekommer vissa stiftelser. Som exempel kan nämnas de regionala utvecklingsfonderna, där staten och landsingen tillskjutit tillgångarna, Norrlandsfonden och Stiftelsen Industricentra, där staten tillskjutit tillgångarna, och Stiftelsen Industriellt Utvecklingscentrum i övre Norrland, som grundats av staten genom vissa myndigheter, de två nordligaste landstingen och Norrlandsfonden.

Viss kollektiv forskning är organiserad så att forskning, vars inriktning bestäms av en programstyrelse, bedrivs inom en för ändamålet bildad stiftelse. Programstyrelserna, som tillkommit genom avtal mella STU och näringslivets branschorganisationer, saknar rättssubjektivitet och är köpare av tjänster medan själva forskandet utförs av universitet eller högskolor. En programstyrelse kan sägas vara arbetsgrupp tillkommen för att lösa vissa uppgifter inom ett ramprogram och ofta underställt ett kollektivt forskningsinstitut i stiftelseform med STU och näringslivet som huvudmän.

Som exempel på ett kollektivt forskningsinstitut i stiftelseform kan nämnas Svenska träforskningsinstitutet. Bakom detta står STU som representant för staten och Stiftelsen svensk träforskning som representant för träindustrins branschorganisationer. Svenska träforskningsinstitutet tillförs medel från staten och industrin genom treårsavtal med STU och Stiftelsen svensk träforskning som avtalspartner.

På senare tid har påtalats att systemet med treåriga projekt som underlag för stiftelse- eller programstyrelseavtal gör det svårt för de kollektiva forskningsorganen att bära fullt arbetsgivaransvar. En arbetsgrupp med representanter från stiftelserna, STU och instituten utreder f. n. olika möjligheter att bedriva kollektiv forskning med full anställningstrygghet för personalen.

5 Förslag

5.1 Ny organisationsform för SIFU – självständig myndighet, aktiebolag eller stiftelse?

Kommittén har i föregående kapitel förordat en ny organisationsform för SIFU samt redovisat olika alternativ till statlig verksamhet. I och för sig kan övervägas att ombilda SIFU till en självständig myndighet. Det bör därför nämnas att inte samtliga av de förut nämnda skälen för en omorganisation diskvalificerar myndighetsformen som sådan. SIFU som egen myndighet – således en återgång till förhållandet före den 1 juli 1974 – torde givetvis få t. ex. ökad självständighet och handlingsfrihet bl. a. i kontakterna med näringslivet. Myndighetsformen är dock i sig inte lämpad för SIFU, som kommittén tidigare framhållit. Myndighetsalternativet bör således inte aktualiseras. Det finns i detta sammanhang anledning att erinra om att SIND i den förut nämnda rapporten (SIND 1975: 6) Kursverksamheten m. m. vid statens industriverk framhöll att myndighetsformen är mindre lämpad för direkt genomförande uppgifter som t. ex. SIFU:s kursverksamhet.

De alternativa organisationsformer som ligger närmast till hands med hänsyn till SIFU:s uppgifter och verksamhetsvillkor är enligt kommitténs uppfattning aktiebolag och stiftelse. Det kännetecknande för dessa organisationsformer framgår av det föregående kapitlet. Vid en jämförelse mellan de två formerna har kommittén funnit stiftelseformen vara den mest lämpliga. Anledningen härtill är framför allt att SIFU:s verksamhet i vissa avseenden inte är anpassad till det givna regelsystem – aktiebolagslagen – som gäller för aktiebolag. Vinstintresset förutsätts vara själva drivkraften i ett aktiebolag och lagen är särskilt anpassad till de förhållanden som gäller för enskilt bedriven affärsverksamhet. Det betyder att åtskilliga bestämmelser har som främsta syfte att skydda borgenärernas och aktieägarnas intressen. Sådana regler kan utgöra en onödigt belastning för en verksamhet som SIFU:s. Exempel på detta är bestämmelsen i aktiebolagslagen om likvidationsplikt, om viss del av aktiekapitalet förbrukas.

Kommittén förutsätter att SIFU liksom hittills inom överskådlig tid kommer att behöva årliga bidrag från staten för den löpande driften. Detta hänger samman med SIFU:s profilering – enligt statsmakternas riktlinjer – mot småföretagen. För att stimulera denna målgrupp att i ökad omfattning delta i fortbildning och vidareutbildning krävs särskilda utbildningsak-

tiviteter som svårligen till fullo kan avgiftsfinansieras. Syftet med statsbidraget är att täcka sådana merkostnader. Detta gör att SIFU, om det drevs som aktiebolag, för sin rättsliga existens skulle vara beroende av bidraget och ständigt verka under likvidationshot såvida det inte förfogar över ett aktiekapital med en avkastning motsvarande driftsbidragsbehovet. Med utgångspunkt i nuvarande omsättning och finansiering för SIFU skulle ett sådant aktiekapitaltillskott ligga i storleksordningen ca 100 milj. kr.

Kommittén anser att stiftelseformen bättre passar den verksamhet som SIFU bedriver. En väsentlig fördel med denna organisationsform är att den formella regleringen kan "skraddarsys" via stadgarna så att önskvärd hänsyn kan tas till den berörda verksamhetens särart och speciella förutsättningar. Ett bra exempel på en väl fungerande stiftelse (motsvarande) med uppgifter liknande SIFU:s är Teknologisk Institut i Danmark. Kommittén förordar sålunda att SIFU omorganiseras till en stiftelse i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag till avtal och stadgar som finns fogade som bilaga 2 och 3 till betänkandet.

5.1.1 SIFU i utveckling

Statsministern anförde i den av riksdagen godkända s. k. småföretagspropositionen (1977/78: 40, s. 6) bl. a. följande:

"Genom sin flexibilitet och sin branschmässiga spridning spelar småföretagen, som jag redan understrukit, en viktig roll i näringslivsutvecklingen. I ett läge då det framstår som särskilt angeläget att alla samhällets produktiva resurser tas tillvara på bästa sätt är det viktigt att småföretagens utvecklingsmöjligheter underlättas. Den viktiga produktionsfaktor som vilja och förmåga till företagande innebär måste tas tillvara på ett bättre sätt. Detta är en av de viktigaste förutsättningarna för att långsiktigt kunna stärka det svenska näringslivets konkurrensförmåga och trygga välförhållanden och sysselsättning."

Kommittén har i sitt arbete kunnat konstatera den betydelse SIFU:s fortbildnings- och rådgivningsverksamhet har för att uppnå den av riksdagen uttalade målsättningen rörande de små och medelstora företagen. Kommittén finner mot denna bakgrund anledning att betona att man i den fortsatta handläggningen av SIFU-frågorna bör utgå från att ge SIFU möjlighet att utvecklas till ett ännu mer effektivt och allsidigare serviceorgan för företagen inom sitt område.

Det finns flera luckor att fylla och att utveckla områden där man redan är verksam. Inte minst riksdagens satsning på utvecklingsfonderna innebär ökade uppgifter och möjligheter för SIFU. Ökat direkt engagemang från näringslivet kommer att verka i samma riktning.

Kommittén föreslår därför att staten, vid en omorganisation av SIFU till stiftelse, tillskjuter fem milj. kr. som stiftelsekapital. Vidare anser kommittén att det mot den bakgrund som här anförts, bör övervägas att tillföra SIFU ökade driftsbidrag i framtiden. Detta får ses som en åtgärd för att öka produktiviteten i näringslivet vilket kommer hela samhällsekonomin till godo.

5.1.2 Avtal och stadgar för Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (SIFU)

Som en konsekvens av sitt förslag att ombilda SIFU till stiftelse framlägger kommittén ett förslag till stadgar. Förslaget att som stiftare för SIFU skall jämte staten ingå olika näringslivs- och fackliga organisationer kräver ett avtal till vilket läggs ett förslag i det följande.

Kommittén vill härvid understryka sin positiva inställning till att statens engagemang i SIFU kompletteras med ett ökat ansvar och inflytande för den primära målgruppens intresseorganisationer. Härigenom skapas väsentligt förbättrade möjligheter för SIFU att nå ut till målgrupperna även- som ökade möjligheter för målgrupperna att få sina speciella utbildningsbehov tillgodosedda.

Som förebild till förslagen till avtal och stadgar har tjänat normalavtalen resp. stadgarna för de regionala utvecklingsfonderna. Principiella avvikelser finns dock, t. ex. i fråga om utseende av styrelseledamöter. Förslagen har som förut nämnts utformats efter diskussioner med de intresseorganisationer som kommittén har överlagt med. Deras företrädare har under hand meddelat att förslagen i stort kan ligga till grund för fortsatta överläggningar.

Den nya stiftelsen föreslås få namnet Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (SIFU).

I det följande skall innehållet i avtals- resp. stadgeförslaget kommenteras.

Avtalet

1–2 §§ Här fastställs beslutet att bilda stiftelsen samt anges vilka som blir stiftare och vilken reglering som gäller för stiftelsen.

3 § Här anges stiftelsens ändamål.

4–5 §§ Här anges stiftelsens finansieringskällor. Kommittén har härvid utgått från att staten – förutom att till stiftelsen överlåta SIFU:s nu befintliga egendom – som stiftelsekapital tillskjuter dels ett engångsbelopp om förslagsvis fem milj. kr., dels ökade driftsbidrag jämte eventuella följdkostnader med anledning av övergången från statlig till privat verksamhet. Engångsbeloppet från staten om fem milj. kr. är avsett att användas som rörelsekapital. Den nya stiftelsen, som inledningsvis kommer att befinna sig i en omställningsprocess med anledning av omlokaliseringen till Borås, bör enligt kommittén så långt möjligt garanteras en god start så den inte i onödan tappar marknadsandelar. Intresseorganisationerna förutsätts även tillskjuta stiftelsekapital.

Den löpande verksamheten förutsätts liksom hittills till övervägande delen bli finansierad genom kursavgifter. Men hänsyn till de givna riktlinjerna för SIFU med inriktning på en viss målgrupp kan SIFU emellertid inte bedriva sin verksamhet enbart efter vad som är företagsekonomiskt lönsamt utan måste utforma sina mål så att de överensstämmer med riktlinjerna. Till följd härav kan intäkterna befaras bli lägre än kostnaderna. Av det skälet måste verksamheten sannolikt även i fortsättningen bidragsfinansieras. Enligt kommitténs mening bör huvudansvaret för denna del av finansieringen åvila staten.

I detta sammanhang vill kommittén ånyo erinra om att SIFU fr. o. m. det innevarande budgetåret, alltså budgetåret 1978/79, kan tillföras statliga bidrag från två skilda anslag under fjortonde huvudtiteln (industridepartementet). Förutom från anslaget B 4. Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m., som är riktat direkt till SIFU, kan verksamheten finansieras även genom anslaget B 16. Bidrag till företagsinriktad fortbildning. Det sistnämnda anslaget står till SIND:s förfogande för fördelning – efter samråd med de regionala utvecklingsfonderna – till olika utbildningsgivare. Här får alltså SIFU direkt konkurrera med andra utbildningsgivare

om medelstilldelning. Man kan dock förutsätta att t. ex. branschorganisationer som har möjlighet utnyttja anslaget ofta finner det rationellt att använda SIFU som kursutvecklare och utbildningsgivare varvid medlen kommer att användas i SIFU:s verksamhet. Enligt kommitténs uppfattning finns skäl att överväga en sammanföring av de två anslagen.

Vid sidan av den statliga finansieringen av den löpande driften avses intresseorganisationerna kunna ge bidrag till speciella projekt som de finner angelägna men som inte ryms inom SIFU:s budget.

Sammanfattningsvis räknar kommittén med att verksamheten kommer att finansieras genom olika slags intäkter. Vidare anser kommittén att det är viktigt att den nya stiftelsen har en väl utvecklad långsiktig planering bl. a. vad gäller kostnads- och intäktssidan. För att underlätta en sådan planering föreslår kommittén att de statliga medlen till stiftelsen anvisas för en längre tidsperiod än ett år. Enligt kommitténs mening är det önskvärt med en treårsbudget. Tekniska lösningar för en sådan form finns inom ramen för det statliga budgetsystemet.

6 § En viktig punkt i avtalet är enligt kommittén det ansvar hos intresseorganisationerna för marknadsföringen av SIFU-kurser som texten ger uttryck för. Detta får emellertid inte tolkas så snävt att SIFU ges monopolställning. Det måste givetvis stå organisationerna fritt att främja även annan kursverksamhet. SIFU:s uppgift blir bl. a. att täcka brister i det övriga kursutbudet.

7 § Avtalet förutsätts gälla treårsperioder, vilket bl. a. ansluter till vad kommittén nyss har nämnt om ett treårsbudgetsystem .

Stadgarna

1–2 §§ Dessa paragrafer innehåller i princip detsamma som anges i 1–5 §§ avtalet.

I 2 § andra stycket återges statsmakernas riktlinjer för den s. k. sekundära verksamheten som innebär att SIFU mot full ersättning kan utnyttjas även av stora företag och offentliga organ, t. ex. inom ramen för den statliga fortbildningen, i den mån detta inte försämrar tjänsteutbudet till småföretagen.

3 § Här pekas på samspelet med de regionala utvecklingsfonderna. Samhället har i ökad omfattning satsat på utvecklingsfonderna bl. a. som kontaktorganisationer mellan småföretagen och samhället. Det är därför följdriktigt att SIFU:s verksamhet anpassas till de utbildningsbehov som fonderna finner ute hos företagen. Kommittén vill härvid påminna om den speciella kompetens som finns hos fonderna på detta område och den utbildningsservice som de förmedlar. Som tidigare har beskrivits finns en särskild utbildningskonsultfunktion vid varje fond samt länsövergripande utbildningsenheter. Samspelet mellan SIFU och fonderna kan i princip beskrivas på det sättet att fonderna slussar utbildningsbehovet till SIFU som antingen genomför – centralt eller lokalt – befintliga kurser i samverkan med fonderna eller också utvecklar nya kurser för genomförandet.

I paragrafen framhålls också möjligheten för SIFU att ta på sig uppdragsprojekt från bl. a. intresseorganisationerna.

4 § Här anges styrelsens storlek och sammansättning. Kommittén anser det naturligt att näringslivets organisationer ges tillräckligt många styrelse-

platser så att de specifika behoven inom olika bransch- och företagstyper som företräds via skilda organisationer kan beaktas. De bör förslagsvis få fyra platser. Vidare anser kommittén det vara självklart att envar av de tre centrala fackliga organisationerna erbjuds en styrelseplats. Detta ger sju ledamöter. Kommittén anser också att ingen av organisationsgrupperna, dvs. näringslivsorganisationerna å ena sidan och de fackliga organisationerna å andra sidan, bör ha fler styrelseplatser än staten, som får anses bära huvudansvaret för verksamheten. Regeringen bör därför utse för egen del fyra ledamöter – dvs. sammanlagt får styrelsen elva ledamöter. I och för sig kan kommittén tänka sig ytterligare ledamöter som utses av staten så att staten ges ökat inflytande. Ett alternativt förslag är alltså tretton ledamöter eller fler, av vilka sex (eller fler) utses av staten efter eget bedömande. I sammanhanget kan hänvisas till det förut nämnda Teknologisk Institut, vars styrelse har femton ledamöter. Av dem representerar endast en ledamot det allmännas intresse. De övriga utses via näringsliv, fackliga organisationer, utbildningsväsendet osv.

Kommittén vill dock varna för en alltför stor styrelse, som kan försvåra smidiga arbetsformer. Viktigare än antalet ledamöter är dock enligt kommitténs mening kompetensen hos dem som väljs in i styrelsen. Kommittén vill betona vikten av att ledamöterna har ingående erfarenhet och kunskap om SIFU:s målgrupper och verksamhetsområde. Med hänsyn till stiftelsens särskilda beröringspunkter med de regionala utvecklingsfonderna bör en yrkesverksam person från en sådan fond vara självskriven som ledamot bland dem som staten utser.

Liksom vad som gäller för myndigheters styrelse bör finnas en särskild personalföreträdare i SIFU:s styrelse, under förutsättning givetvis att de fackliga organisationerna önskar det. Personalföreträdaren får enligt gällande regler rösträtt beträffande den interna verksamheten men endast närvaro- och yttranderätt vad gäller den utåtriktade verksamheten.

5 § Bestämmelsen om att styrelsen skall ha säte i Borås hänger samman med den beslutade utflyttningen.

6 § För att stärka de löpande kontakterna i sakfrågorna mellan SIFU och representanter för avnämarna bör inrättas rådgivande organ eller referensgrupper knutna till stiftelsen och bestående av bransch-kunniga personer. Det bör ankomma på styrelsen att bestämma om detta och att i så fall närmare ange verksamhetsformer m. m.

7 § Beträffande förslaget om verkställande direktörens befogenheter vid styrelsesammanträden kan också starkt övervägas att – till skillnad mot vad som anges i paragrafen – låta denne även få rösträtt. I sammanhanget bör nämnas att viss kritik har riktats mot att de verkställande direktörerna i de regionala utvecklingsfonderna inte har rösträtt.

8–17 §§ Dessa paragrafer behandlar firmateckning, ärendenas handläggning samt räkenskaper och revision. Beträffande dem skall endast påpekas att av 15 § framgår att stiftelsens räkenskapsår skall sammanfalla med det statliga budgetåret. Kommittén har inte funnit några olägenheter med att behålla nuvarande räkenskapsperiod. En eventuell övergång till kalenderår kan dock övervägas. Detta är en fråga som får avgöras i ett senare sammanhang.

18 § Det finns starka skäl för att låta intressenter utanför styrelsekreten få tal del av och ge synpunkter på SIFU:s verksamhet. Naturliga intressenter av detta slag är bl. a. de regionala utvecklingsfondernas utbildningsheter, skolöverstyrelsen, styrelsen för teknisk utveckling och arbetsmarknadsstyrelsen, vissa bransch- och intresseorganisationer osv.

19–21 §§ Dessa paragrafer behandlar frågor om stiftelsens anslagsframställning, arvoden till ledamöter, ändring av stadgarna samt stiftelsens upplösning och tillsyn. Granskningen av stiftelsens anslagsframställning till staten och beslut om medelstilldelning bör enligt kommittén kunna delegeras till SIND. Detta förutsätter emellertid en omläggning av nuvarande anslagskonstruktion. Kommittén har tidigare anfört att det bör övervägas att sammanföra anslaget B 4 och B 16. Hithörande frågor bör tas upp i annat sammanhang.

5.2 Kostnadskonsekvenser vid ny organisationsform

Kommitténs förslag till ändrad organisation för SIFU, från del av myndighet till stiftelse, medför ekonomiska konsekvenser beträffande stiftelsekapital och årliga driftsbidrag samt administrativa kostnader innefattande löner, pensioner, arvoden m. m. Direkta kostnader som förorsakas av SIFU:s omlokalisering till Borås beaktas inte i detta sammanhang.

5.2.1 Stiftelsekapital och årliga driftsbidrag m. m.

Som framgått av förslagen till avtal och stadgar för stiftelsen förutsätts SIFU som stiftelsekapital få sig tillfört *dels* ett engångsbelopp från staten om fem milj. kr. och ökade driftsbidrag för det första och de följande verksamhetsåren jämte eventuella följdkostnader med anledning av övergången från statlig till privat verksamhet, *dels* engångsbelopp från intresseorganisationerna. Staten förutsätts också överlåta SIFU:s befintliga egendom till stiftelsen.

Vidare förutsätts staten även i fortsättningen ha huvudansvaret för den del av verksamheten som inte kan avgiftsfinansieras. Slutligen finns skäl att räkna med enstaka projektbidrag från intresseorganisationerna.

Storleken på de årliga statliga driftsbidragen och bidragen från intresseorganisationerna går av naturliga skäl inte att ange f. n. De får fastställas i sedvanlig ordning i den statliga budgetprocessen resp. genom förhandlingar med intresseorganisationerna.

Kommittén vill i detta sammanhang erinra om att SIND i den förutnämnda rapporten (SIND 1975: 6) anser att det, med hänsyn till målen för den föreslagna inriktningen av SIFU:s verksamhet, är rimligt att utgå från att kostnaderna för SIFU:s administration och service liksom kursutvecklingskostnaderna i princip skall täckas av statsmedel.

Kommittén förutsätter att stiftelsen i likhet med de regionala utvecklingsfonderna kommer att medges skattefrihet enligt 53 § 1 mom. d) kommunalskattelagen (1928: 370).

5.2.2 Administrativa kostnader

I samband med integrationen överfördes vissa uppgifter från SIFU till SIND:s administrativa byrå, som idag ger SIFU service inom följande områden:

Ekonomiadministration

- bokföring, utbetalning m. m. (system S)
- bokslut
- systemfrågor
- likviditetsberäkning
- arkivering av redovisningshandlingar

Personaladministration

- beredning av och beslut i tjänstetillsättningsärenden
- matrikelföring
- sjukrapportering
- avtalsfrågor

Arbetsuppgifterna fördelar sig på anställda inom olika personalkategorier – verkschef, byråchef, sektionsschefer, handläggare samt biträdes- och servicepersonal – som använder viss del av sin totala arbetstid för SIFU-uppgifter.

Ett självständigt SIFU måste tillföras resurser för att kunna ta över dessa arbetsuppgifter från SIND:s administrativa byrå. I första hand bör medel härför föras över från SIND:s förvaltningsanslag eftersom administrativa byrån avlastas motsvarande arbetsuppgifter och kostnader. Eventuellt krävs tillskott av medel, utöver vad som kan överföras från anslaget, för att förstärka SIFU:s administrativa funktioner på någon punkt.

I sin nya organisationsform kommer SIFU att behöva särskilda medel för att klara sina *redovisningskostnader*. Dessa har hittills huvudsakligen belastat SIND. Vidare bör medel motsvarande värdet för *tjänstebrevsrätten* tillföras SIFU.

Den eventuella förändring av SIFU:s *löne- och pensionskostnader* som orsakas av övergången från det statliga lönesystemet till marknadsanpassade löner är f. n. svår att exakt beräkna. Det ankommer på arbetsmarknadsparter att förhandla och träffa avtal om lönerna.

Arvoden för styrelsens ledamöter och revisorerna kommer att belasta SIFU. Styrelsearvodena är avhängiga främst av den blivande styrelsens arbetsform, storlek samt antalet sammanträden per år.

Traktamenten och reseersättningar kommer i stort att följa de statliga normerna varför kostnaderna för dessa kan anses oförändrade liksom kostnaderna för *läkarvård*.

Vad slutligen gäller de *statliga rabatterna* vid inköp av inventarier och kontorsmateriel torde samma förmåner kunna erhållas även av privata inköpare om större inköp görs vid samma faktureringsstillfälle.

5.3 Plan för genomförande

Kommitténs förslag om ny organisationsform för SIFU är, i enlighet med direktiven, ett principförslag. Den närmare utformningen av organisationen och verksamheten inom den nya stiftelsen har kommittén endast ytligt behandlat. Förberedelsearbetet i detalj inför ombildandet, om statsmakterna godkänner det lagda förslaget, bör lämpligen anförtrors en organisationskommitté. Denna kommitté bör bl. a. utarbeta slutligt förslag till ett eventuellt avtal mellan staten och intresseorganisationerna om bildandet av stiftelsen liksom stadgar för denna. Vidare bör kommittén utarbeta en organisationsmodell för verksamheten samt medverka vid överföring av personal och egendom från det nuvarande SIFU till den nya stiftelsen. Organisationskommittén bör också behandla de personalpolitiska konsekvenserna av en övergång från statlig till privaträttslig verksamhet och

frågan om stiftelsens organisationstillhörighet som arbetsgivare. Därutöver bör kommittén ta upp frågan om räkenskapsår och lämplig anslagskonstruktion vad avser de statliga bidragen till stiftelsen samt andra frågor av praktisk natur som hänger samman med ombildandet.

Tidsmässigt bedömer SIFU-kommittén att dess förslag kan genomföras så att den nya stiftelsen kan påbörja sin verksamhet per den 1 juli 1980. Detta innebär att verksamheten i sin nya form kan inledas i god tid före den planerade utflyttningen till Borås sommaren 1981, vilket enligt kommittén är en fördel. Kommittén vill härvid omigen erinra om sin utgångspunkt att tidpunkten för omorganisationen inte får medföra försämringar för personalen vad gäller rätten till omplacering.

I tidsplaneringen har kommittén tagit hänsyn till den tid som behövs för bl. a. remissbehandling, arbete i organisationskommitté inkl. förhandlingar med personal och andra intressenter samt propositionsarbete och riksdagsbehandling.

Experterna Nick-Huttunen, Sellberg och Wörnberg har till SIFU-kommittén lämnat följande gemensamma särskilda yttrande:

”Personalföreningarna vid SIFU avlämnar härmed följande yttrande med anledning av SIFU-kommitténs förslag.

SIFU bör kvarstå i sin nuvarande organisationsform tills efter omlokaliseringen. Detta innebär bl. a. att vi kräver att staten tar personellt och ekonomiskt ansvar för omlokaliseringsbeslutet, och att förutsättningarna för ändrad organisationsform kan utredas när effekterna av omlokaliseringen klarnat.

Om stiftelsen bildas före omlokalisering kräver vi att:

- Erforderliga regler iakttas vid nedläggande av statlig verksamhet.
- Avtalet för statlig omlokalisering förlängs för SIFU till ett år efter omlokaliseringen.

Dessutom kräver vi att regeringens omlokaliseringsbeslut omprövas, och att man följer riksdagens omlokaliseringsbeslut.

För

ST avd 309/SIND

SACO/SR-SIND

SF-SIND

Elise Nick-Huttunen

Björn Sellberg

Gustav Wörnberg”

Kommittédirektiv

Framtida organisationsform för verksamheten inom statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU)

Dir 1978: 71

Beslut vid regeringssammanträde 1978-06-29

Departementschefen, statsrådet Åsling, anför.

Statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU) tillkom den 1 juli 1974 i samband med att huvuddelen av den verksamhet som bedrevs av dåvarande statens institut för företagsutveckling integrerades i verket.

SIFU har som huvuduppgift att genom fortbildning stödja mindre och medelstora företags utveckling. Detta sker främst genom korta specialkurser i aktuella ämnen inom teknik och ekonomi med stark anknytning till konkret arbetstillämpning. Utöver denna primära verksamhet utvecklar och genomför SIFU på uppdragsbasis kurser även för andra målgrupper än småföretagen. SIFU utvecklar vidare kurser för andra utbildningsgivares eller myndigheters räkning. Riktlinjerna för verksamheten har angivits senast i propositionen om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling (prop. 1977/78: 40 bil. 1, NU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 110).

SIFU:s verksamhet skall i princip vara självbärande. Principen kan dock inte tillämpas helt när det gäller den primära verksamheten, dvs. de för småföretagen särskilt upplagda kursprogrammen. För att kursavgifterna skall kunna hållas på en rimlig nivå utgår därför anslag över statsbudgeten.

SIFU-enheten är indelad i sex operativa sektioner, nämligen för verkstadsteknik, byggnads- och VVS-teknik, elteknik, processteknik, kemisk teknik samt företagsekonomi. Dessutom finns stabsorgan för marknads- och planeringsfrågor och en servicesektion.

Enligt beslut av regeringen den 8 juni 1978 – grundat på riksdagens ställningstaganden åren 1973 och 1974 (prop. 1973: 55, InU 1973: 22, rskr 1973: 220 och prop. 1974: 47, NU 1974: 35, rskr 1974: 227) – skall SIFU, med undantag för elektronikenheten inom sektionen för elteknik, under sommaren 1981 omlokaliseras till Borås.

I rapporten (SIND 1975: 6) Kursverksamheten m. m. vid statens industriverk föreslog industriverket att frågan om en ny organisationsform för SIFU skulle utredas närmare. Verket anförde därvid bl. a. att en fortsatt profilering av SIFU:s aktiviteter mot korta kurser av fortbildningskaraktär innebar att verksamheten helt skulle komma att sakna inslag av sådan art som normalt var förknippad med myndighetsutövning. Samtidigt ställdes stora krav på flexibelt handlande och snabba beslut. Skäl talade därför enligt verket för att SIFU borde ges en formellt fristående ställning utanför den centrala statsförvaltningen.

SIFU har enligt min uppfattning en viktig funktion att fylla på småföretagsområdet. Även i andra sammanhang, t. ex. i fråga om vissa avsnitt inom den statliga fortbildningen, bör SIFU:s kompetens och resurser med fördel kunna utnyttjas.

Behovet av god förankring av SIFU:s verksamhet hos avnämarna såväl

inom näringslivet som bland myndigheter och andra offentliga organ är stort. Jag har redan tidigare, i min anmälan till den förutnämnda propositionen 1977/78: 40, angivit att jag avsåg att förutsättningslöst ta upp diskussioner med bl. a. företagets och de anställdas organisationer om för- och nackdelar med ett breddat huvudmannaskap för SIFU.

Jag finner det lämpligt att frågan om framtida organisationsform för SIFU-verksamheten nu utreds. Uppgiften bör anförtros en särskild utredare.

Utredaren bör redovisa för- och nackdelar med den organisationsform som nu gäller. Mot bakgrund härav bör undersökas om några förändringar i SIFU:s organisationsform är motiverade. Sådana förändringar kan föranledas t. ex. av verksamhetens karaktär och behovet av ändamålsenliga former för inflytande från och samverkan med de olika intressenterna i SIFU-verksamheten. Jag finner det särskilt angeläget att utredaren i sina förslag beaktar den senare aspekten. Som grund härför bör kretsen av intressenter såväl inom det privata näringslivet som inom den offentliga sektorn analyseras. Särskilt bör härvid beaktas SIFU:s roll som utbildningsresurs för de regionala utvecklingsfonderna i fråga om företagareutbildning.

Utredaren bör vid sin översyn utgå från den verksamhet i stort som SIFU i dag svarar för. Det ingår således inte i utredningsuppdraget att pröva verksamhetens inriktning.

Om skäl talar för en förändring av SIFU:s organisationsform bör ett principförslag härom redovisas. Utredaren bör således inte i en första omgång redovisa de organisatoriska konsekvenserna i detalj av ett sådant förslag.

De kostnadsmässiga konsekvenserna av ett eventuellt förslag till principiellt ändrad organisation för SIFU-verksamheten bör redovisas.

Utredaren, som bör utarbeta sina förslag i nära samarbete med berörda myndigheter och organisationer samt med företrädare för de anställda inom SIFU, bör arbeta skyndsamt och redovisa resultatet av sitt arbete före den 1 januari 1979.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för industridepartementet

- att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågan om framtida organisationsform för verksamheten inom statens industriverks enhet för företagsutveckling.
- att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen föreskriver

- att kostnaderna skall belasta fjortonde huvudtitelns kommittéanslag.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Industridepartementet)

*Bilaga 2***Förslag till avtal mellan staten och vissa intresseorganisationer**

1 § Staten och följande intresseorganisationer, nämligen . . .¹, åtar sig att i enlighet med detta avtal bilda och driva Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling – SIFU – fr. o. m. den 1 juli 1980.

2 § Stiftelsens verksamhet regleras av detta avtal och stadgar för stiftelsen. Stadgarna skall ha den lydelse som framgår av *bilaga*.

3 § Stiftelsen skall ha till ändamål att främst genom utbildningsverksamhet, bl. a. utveckling och genomföranden av kurser, anpassade till i första hand de små och medelstora företagens behov, främja fortbildningen i företag i syfte att stärka dessas livskraft. Stiftelsens verksamhet grundas på utbildningens betydelse för ett konkurrenskraftigt näringsliv som kan ge ökad produktion och trygg sysselsättning.

4 § Stiftelsen skall bestå av *dels* medel eller egendom som staten och organisationerna tillskjuter som stiftelsekapital² *dels* medel som stiftarna därutöver anvisar eller som på annat sätt tillförs stiftelsen eller uppkommer i dess verksamhet.

5 § Den löpande verksamheten finansieras i första hand genom kursavgifter och i mån av behov årliga bidrag från staten. För finansiering av främst kursutveckling kan enligt särskilt träffade överenskommelser projektbidrag utgå från intresseorganisationerna.

6 § Intresseorganisationerna åtar sig att aktivt medverka till att sprida kännedom om SIFU:s kursutbud och att främja deltagandet i sådana kurser bland sina resp. medlemmar.

7 § Detta avtal träder i kraft när regeringen och berörd intresseorganisation har godkänt avtalet jämte stadgarna för stiftelsen. Avtalet gäller t. o. m. den 30 juni 1983 (treårsperiod). Avtalet förlängs därefter i perioder om tre år såvida inte uppsägning av någondera parten sker. Uppsägning skall göras senast ett år innan ny avtalsperiod inleds.

Stockholm den . . .

För staten

För resp. intresseorganisation

¹ Här anges senare namnen på de intresseorganisationer som biträder avtalet.

² I det slutliga avtalet, dvs. det som förutsätts kunna träffas sedan statsmakterna tagit ställning till kommitténs förslag, avses medelstillskottet från staten resp. berörd organisation bli fastställt i denna paragraf.

Förslag till stadgar för stiftelsen SIFU

Inledande bestämmelser

1 § Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling – SIFU – består av medel som enligt avtal mellan staten och följande intresseorganisationer, nämligen . . . , eller på annat sätt tillförs SIFU samt medel bl. a. i form av kursavgifter som uppkommer i SIFU:s verksamhet.

Uppgifter

2 § SIFU har till ändamål att i enlighet med de grunder som riksdagen godkänt med anledning av propositionen 1978/79: 000 om SIFU:s organisationsform, främst genom utbildningsverksamhet, bl. a. utveckling och genomföranden av kurser som är anpassade till i första hand de små och medelstora företagens behov främja fortbildning i företag i syfte att stärka dessas livskraft. Stiftelsens verksamhet grundas på utbildningens betydelse för ett konkurrenskraftigt näringsliv som kan ge ökad produktion och trygg sysselsättning. SIFU:s kursaktiviteter bör omfatta olika ämnesområden av betydelse för småföretagens verksamhetsvillkor inom t. ex. teknik och ekonomi.

SIFU kan också utveckla och genomföra kurser även för andra privata och offentliga målgrupper än småföretagen under förutsättning att detta sker på uppdragsbasis och med i princip full kostnadstäckning.

3 § I sin verksamhet skall SIFU särskilt beakta de utbildningsbehov på småföretagsområdet som förmedlas genom de regionala utvecklingsfonderna. SIFU skall vidare söka genomföra uppdragsprojekt från intresseorganisation eller branschförbund.

Organisation

4 § För stiftelsen skall finnas en styrelse som består av elva ledamöter med personliga suppleanter. Ledamöter och suppleanter utses av regeringen, varav fyra efter anmälan från näringslivets organisationer och tre efter anmälan från de centrala fackliga organisationerna. En av ledamöterna och suppleant för denne skall vara yrkesverksam inom regional utvecklingsfond. Regeringen utser ordförande. Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

I styrelsen skall ingå även en personalföreträdare med personlig suppleant. I fråga om dem skall tillämpas vad som enligt kungörelsen (1974: 224) om personalföreträdare i myndighets styrelse gäller för sådan företrädare i myndighet med lekmannastyrelse.

Ledamöter, suppleanter och personalföreträdare utses för en tid av högst tre år.

5 § Styrelsen har sitt säte i Borås.

6 § För varje huvudämnesområde inom stiftelsens verksamhet bör finnas en referensgrupp med rådgivande uppgifter för löpande samråd om kursframtagning och genomföranden. Sådana referensgrupper bör bestå av

bl. a. berörd tjänsteman inom SIFU och företrädare för berörd bransch (motsvarande) inom näringslivet eller myndighet, resp. den offentliga sektorn. Ledamot i referensgrupp utses av styrelsen efter anmälan från resp. organisation eller myndighet. Antalet referensgrupper samt deras närmare sammansättning, verksamhetsformer och uppgifter bestäms av styrelsen.

7 § SIFU skall ha ett kansli med en verkställande direktör, som utses av styrelsen, och annan personal som behövs. Verksamheten skall regleras i arbetsordning.

Verkställande direktören deltar i styrelsens sammanträden men har inte rösträtt vid dessa.

Firmateckning

8 § SIFU:s firma tecknas, förutom av styrelsen, av den eller dem styrelsen utser.

Ärendenas handläggning

9 § Av styrelsen avgörs

- 1) frågor om planeringen och den närmare inriktningen av SIFU:s verksamhet,
- 2) frågor om bestridande av kostnaderna för stiftelsens verksamhet, framställningar om anslag och andra ekonomiska frågor av större vikt,
- 3) frågor om organisation och arbetsordning,
- 4) frågor om anställande av verkställande direktör samt lön och andra anställningsförmåner för denne,
- 5) andra frågor som hänskjuts till styrelsen.

10 § Övriga ärenden avgörs av verkställande direktören, som handhar den löpande förvaltningen av stiftelsens angelägenheter. Verkställande direktören svarar för verkställighet av fattade beslut och sörjer för att stiftelsens bokföring fullgörs på föreskrivet sätt och att medelsförvaltningen är tillfredsställande ordnad.

11 § I arbetsordning eller genom särskilt beslut får överlämnas åt annan tjänsteman än verkställande direktören att avgöra ärende eller grupp av ärenden, som ej är av sådan beskaffenhet att prövningen bör ankomma på verkställande direktören.

12 § Styrelsen sammanträder efter kallelse av ordföranden när förekommande ärenden så påfordrar. Styrelsen skall sammankallas, om tre ledamöter hos ordföranden begär att så sker.

13 § Styrelsen är beslutförför då minst sju ledamöter är närvarande. När ärende av större vikt handläggs bör om möjligt styrelsen vara fulltalig. Som styrelsens beslut gäller den mening om vilken de flesta förenar sig. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

14 § Vid styrelsens sammanträden förs protokoll. Av detta skall framgå vilka som har varit närvarande och de beslut som har fattats. Har skiljaktig mening förekommit skall denna antecknas i protokollet.

Protokollet justeras av ordföranden och ytterligare en ledamot.

Räkenskaper och revision

15 § Stiftelsens räkenskaper skall föras i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen (1976: 125).

Stiftelsens räkenskapsår skall omfatta perioden den 1 juli—den 30 juni.

16 § Styrelsen och verkställande direktören skall årligen före utgången av oktober månad avge årsredovisning bestående av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. Årsredovisningen skall jämte revisionsberättelse inlämnas till stiftarna före utgången av november månad.

17 § Styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt stiftelsens räkenskaper skall årligen granskas av två revisorer med personliga suppleanter, vilka utses av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. En av revisorerna jämte suppleant skall vara auktoriserade. Revisorerna utses för tre räkenskapsår.

Revisorerna skall avlämna revisionsberättelse senast den 15 november. Berättelsen skall innehålla uttalande i fråga om ansvarsfrihet för styrelsen och verkställande direktören.

Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, beslutar, efter hörande av de övriga stiftarna, om ansvarsfrihet för styrelsen och verkställande direktören.

Intressenter

18 § Myndighet, organisation eller annat organ som är intresserad av SIFU:s verksamhet kan anmäla sig till stiftelsen som intressent. Sådan intressent bör — enligt styrelsens närmare bestämmande — minst en gång årligen kallas till ett möte för närmare information om och diskussion kring stiftelsens verksamhet.

Övriga bestämmelser

19 § SIFU skall senast den 1 maj varje år till statens industriverk ge in framställning om bidrag till verksamheten.

20 § Ersättning till styrelseledamot och revisor samt suppleant för sådan fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

21 § Beslut om ändring av SIFU:s stadgar fastställs av regeringen efter godkännande av de övriga stiftarna.

22 § Skulle stiftelsen upphöra med sin verksamhet, skall dess tillgångar överlämnas till stiftarna och fördelas dem mellan efter särskild överenskommelse.

23 § Stiftelsen är undantagen från tillsyn enligt lagen (1929: 116) om tillsyn av stiftelser.

Sammanställning av remissyttrandena över SIFU-kommittens betänkande (I 1978: 38)

Remissammanställningen återger, med citat, samtliga synpunkter som har redovisats. Beskrivningar av rådande ordning eller rena referat av vad utredningen har anfört har dock inte tagits med. Synpunkterna har i sammanställningen delats in i avsnitten 1. *SIFU:s mål och verksamhet, m. m.*, 2. *Organisationsfrågor* samt 3. *Finansieringsfrågor*. För en fullständig version av enskilda remissvar hänvisas till resp. remissorgan.

1. SIFU:s mål och verksamhet, m. m.

I SIFU-kommitténs uppdrag ingick inte att överväga SIFU:s roll med avseende på målsättning för verksamheten, arbetsuppgifter etc. Flera remissinstanser framhåller att även dessa frågor bör ses över i samband med eventuella organisationsförändringar. Remissvaren innehåller också skilda synpunkter på bl. a. SIFU:s framtida verksamhet.

Statskontoret

”Enligt direktiven skulle det vara en särskilt angelägen uppgift för kommittén att studera såväl de offentliga som de privata intressenterna. Statskontoret anser att kommittén bättre borde ha penetrerat denna fråga, granskat samtliga intressenter samt analyserat deras betydelse idag och förmodade betydelse för SIFU i framtiden.

— — —
Av betänkandet framgår att SIFU:s verksamhet kan spaltas upp i två dimensioner som var och en ställer sina speciella krav på organisatorisk form för att bedrivas rationellt. Kursverksamheten med dess kringrutiner är en intensiv produktion som kräver långtgående decentralisering och anpassning (till intressenterna) medan bevakningsansvaret kräver en viss samordning och styrmöjlighet för att utövas effektivt.

— — —
Med tanke på att SIFU:s verksamhet finansieras genom bidrag från staten är det dock nödvändigt att se till att denna verksamhet inte tillåts konkurrera med andra kursarrangörers.”

Riksrevisionsverket

”Riksrevisionsverket (RRV) anser att vid bedömning av SIFU:s framtida organisationsform och finansiering tre förhållanden, som statsmakterna i olika sammanhang betonat, bör tillmätas avgörande betydelse. För det första gäller att åtgärder som vidtas från statens sida för att främja utbildning av småföretagens personal skall vara konkurrensneutrala.

— — —
SIFU skall konkurrera på lika villkor med andra arrangörer om de statliga bidragen till företagsinriktad fortbildning. Utöver den primära verksamheten kan SIFU i viss utsträckning och på uppdragsbasis utveckla och genomföra kurser även för andra målgrupper än småföretagen. Denna verksamhet skall helt finansieras genom uppdragsintäkter.

— — —
Ett ställningstagande till omfattningen av och inriktningen på SIFU:s

framtida verksamhet förutsätter en analys av bl. a. konsekvenserna för SIFU av näringspolitikens regionalisering och principen om konkurrensneutralitet i statens stöd till utbildningsfrämjande åtgärder samt konkurrenssituationen inom företagsutbildningsområdet. Vidare måste SIFU:s nuvarande kursutbud och profilering analyseras dels ur näringspolitisk synvinkel, dels ekonomiskt och konkurrensmässigt. RRV anser det angeläget att den av SIFU-kommittén föreslagna organisationskommittén får i uppdrag att skyndsamt analysera nu nämnda frågor och göra en förutsättningslös bedömning av verksamhetens omfattning, personal- och lokalbehov samt etableringstakt vid omlokaliseringen. Mot bakgrund härav anser RRV att ändringen av SIFU:s organisationsform bör anstå till och samordnas med omlokaliseringen till Borås 1981".

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)

"Enligt UHÄ:s mening är en ökad samverkan mellan högskolan och SIFU värdefull.

— — —

Inom ramen för s. k. uppdragsutbildning kan myndigheter, organisationer, företag, enskilda m. fl. hos en högskoleenhet "köpa" utbildning i form av kurser som tas fram efter beställarens krav eller kurser inom det reguljära utbudet. Uppdragsutbildningen kan därför vara en lämplig väg att utvidga samarbetet.

— — —

Den organisationskommitté som föreslås bör få i uppdrag att i sitt arbete beakta de möjligheter till samverkan med högskolan som ges bl. a. genom SIFU:s beslutade lokalisering till Borås, där det finns en statlig högskoleenhet."

Statens planverk

"När det gäller utbildning av ansvariga arbetsledare inom byggfacket bör det ankomma på SIFU att även utarbeta regler för kunskapsprov. Härigenom blir det lättare för dem som önskar skaffa sig behörighet att vara ansvarig arbetsledare att dokumentera att de har erforderliga teoretiska kunskaper."

Statens industriverk (SIND)

"SIND anser emellertid att det är mer angeläget att SIFU:s roll i näringspolitiken klart definieras och att erforderliga ekonomiska resurser ställs till SIFU:s förfogande. I annat fall saknar den förändrade organisationsformen betydelse.

— — —

I avtalet och stadgan för den föreslagna stiftelsen har stiftelsens ändamål och uppgifter definierats. Av dessa framgår att det endast är olika utbildningsaktiviteter stiftelsen skall ägna sig åt. Som påtalats i andra sammanhang bl. a. i småföretagspropositionen 1977/78: 40 kan inte en verksamhet isoleras från andra aktiviteter. Utbildningen är en del i en rad insatser och åtgärder som erbjuds småföretagaren. SIND förordar därför att stiftelsens ändamålsparagraf ges en vidare utformning enligt samma modell som gäller för SIFU idag.

— — —

SIND har i sitt remissvar över utredningen om statlig personalutbildning SOU 1976:61 framfört synpunkten att SIFU skulle få ansvaret för den tekniska utbildningen inom statsförvaltningen. Enligt SIND skulle denna

kunna vara en av grundstenarna i SIFU:s verksamhet och SIND anser det beklagligt att utredningen inte berört denna fråga närmare."

Statens provningsanstalt (SP)

"SP vill därutöver framhålla det angelägna i att SIFU inte bygger upp egna resurser för teknisk utvecklingsverksamhet eller för teknisk provning och kontroll. SP hoppas att SIFU efter omlokaliseringen till Borås i möjlig omfattning replicerar på SP:s kunnande och resurser."

Länsarbetsnämnden i Kronobergs län

"Nämnden vill dock betona att även om målgruppen för SIFU:s verksamhet allt framgent – i första hand – skall vara företag på småföretagsområdet är det värdefullt att SIFU:s kursutbud kommer även de medelstora och större företagen samt den offentliga sektorn till del."

Länsstyrelsen i Kopparbergs län

"Vi vill därutöver understryka vikten av att de utbildningsbehov på småföretagsområdet som förmedlas genom de regionala utvecklingsfonderna ges en framskjuten position inom SIFU:s verksamhet."

Institutet för Företagsledning

"Man bör vidare koncentrera sig på de utbildningsområden och branscher där inte marknaden har ett fullgott utbud. SIFU:s engagemang inom det företagsadministrativa området bör därför kunna begränsas med hänsyn till de goda möjligheter som där redan erbjuds."

Landsorganisationen i Sverige

"Den satsning som under senare år har skett på de regionala utvecklingsfonderna kommer dessutom sannolikt att på olika sätt öka underlaget för SIFU:s verksamhet. Kommittén har dock inte haft till uppgift att behandla verksamheten vid SIFU och den har inte heller närmare sökt definiera SIFU:s roll i industripolitiken. LO anser dock att en precisering av SIFU:s roll i industripolitiken bör göras i samband med en eventuell organisationsförändring."

Sveriges Mekanförbund

"Det är realistiskt att inse att en intressekonflikt skulle kunna uppstå mellan oss och SIFU med hänsyn till att vi delvis har sammanfallande mål. Detta blir särskilt väsentligt att beakta vid en konstruktion för SIFU som den föreslagna, där näringslivets organisationer är med som stiftare.

Vi skulle uppskatta om SIFU verkligen utvecklas till en organisation som är specialist på utbildning för de mindre företagen. Vi skulle i en sådan situation väl kunna tänka oss att SIFU marknadsförde och genomförde även vår utbildning i de mindre företagen. En sådan situation förutsätter emellertid en samplanering och ett ömsesidigt hänsynstagande."

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

"SIFU bör i sina kontakter bedöma samtliga personalkategoriernas utbildningsbehov, inte bara företagsledningens.

— — —

I samband med att SIFU överfördes till industriverket var ett motiv att SIFU skulle tillgodogöra sig den information som fortlöpande kommer fram i de industripolitiska utredningarna. Dessutom var tanken att SIFU

skulle kunna spela en roll i samband med industriverkets branschprogram.

Erfarenheterna visar att det varit svårt att leva upp till dessa målsättningar. TCO anser emellertid att ambitionerna att uppnå ett sådant erfarenhetsutbyte bör bibehållas.

— — —

I stadgarnas 2 § anges att SIFU:s kursaktiviteter bör omfatta områden för småföretagens hela verksamhet, t. ex. teknik och ekonomi.

Det är viktigt att SIFU ges denna breda inriktning på småföretagens problem. Som framgår av organisationen har SIFU en stark teknisk inriktning. I framtiden torde olika områden inom ekonomi och administration bli allt viktigare för småföretagens utveckling.

I både 2 och 3 §§ anges förutsättningarna för uppdragsverksamhet. Det bör framhållas att denna inte får bli av sådan omfattning att resurserna ej räcker till för utveckling av den löpande kursverksamheten."

Utbildningsrådet för utvecklingsfonderna i Stockholms, Södermanlands, Örebro och Östergötlands län

"Utredningsuppdraget har på ett olyckligt sätt begränsats till att endast gälla organisationsform, och ej behandla den viktigaste frågan nämligen: Vilka möjligheter SIFU har att uppfylla nuvarande och framtida mål för verksamheten.

I första hand gäller detta koncentrationen till småföretagssektorn. Det krävs en starkare styrning och kontroll av den statliga bidragsverksamheten så att större företag får stå för sina kostnader även i så kallade öppna kurser."

Kronobergs läns utvecklingsfond

"Vi vill i detta sammanhang särskilt omnämna att SIFU under flera år skapat en stark ställning i egenskap av utbildningssakkunnig i äldre hantverksteknik. Det är självklart att sådan verksamhet endast till en mindre del kan avgiftsfinansieras. Något underlag för att sådan verksamhet skall bedrivas av flera utbildningsgivare torde ej finnas. Det är därför angeläget att denna speciella verksamhet samordnas av den nya stiftelsen. Särskilda statsanslag bör också utgå för att bedriva denna verksamhet.

Det är angeläget att SIFU ser över sina distributionsformer för sin utbildning. Det är, enligt vår erfarenhet, välgrundat att SIFU överför distributionsansvaret för vissa kurser till KOMVUX., studieförbund m. fl."

Kalmar läns utvecklingsfond

"Denna konkurrensneutralitet uppfattas positivt av Utvecklingsfonden varför den föreslagna omorganisationen till stiftelse kan skapa förutsättningar härför. Mot denna bakgrund synes förslaget att en av de av staten utsedda ledamöterna skall vara yrkesverksam i en Utvecklingsfond ej motsvara intentionerna om konkurrensneutralitet. På samma sätt synes det fortfarande motiverat att separera anslagen B 4 och B 16."

2 Organisationsfrågor

Flertalet instanser tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget om övergång till stiftelseform. Citat av endast den innebörden har utelämnats här. Remissopinionen är splittrad i fråga om flera andra organisationsfrå-

gor. Skilda förslag redovisas beträffande exempelvis tidpunkten för organisationsförändringen, huvudmannskapet för stiftelsen och styrelsens sammansättning.

Statskontoret

”Statskontoret föreslår att frågan utreds huruvida det är lämpligt att bedriva SIFU:s verksamhet på två funktionellt skilda enheter med bevaknings/rapporteringsrutiner dem emellan som möjliggör erfarenhetsutbyte. Under tiden bör myndighetsformen behållas.”

Riksrevisionsverket

”Ett tredje förhållande som bör tillmätas betydelse i nu nämnt sammanhang betonas även i SIFU-kommitténs direktiv. Där anges det som särskilt angeläget att beakta behovet av ändamålsenliga former för inflytande från och samverkan med de olika intressenterna i SIFU-verksamheten.

— — —
Även om RRV inte finner kommitténs motiv för att avvisa aktiebolagsformen helt övertygande, anser RRV, i likhet med kommittén, att en stiftelse i detta fall kan vara en lämplig form för samverkan mellan staten och avnämarna.”

Skolöverstyrelsen (SÖ)

”SÖ vill understryka vad kommittén anger på s. 84–85, 18 §, att bl. a. SÖ även i fortsättningen får ta del av och ge synpunkter på SIFU:s verksamhet.

— — —
SÖ understryker värdet av att bl. a. STU medverkar som intressent.”

Statens planverk

”Genom frikoppling av SIFU från vissa uppgifter, som ovan nämnts bör undersökas om inte utvecklingen av den allmänna verksamheten för utbildningen kunde motivera att SIFU placeras i Stockholm, varvid samråd med berörda samarbetsorgan underlättas. För själva utbildningen kan dock krävas viss utbyggnad av filialer.

Statens industriverk

”SIND finner det angeläget att i detta sammanhang framföra lämpligheten av att SIND svarar för det statliga huvudmannskapet och att som utredningen föreslår, anslagen till stiftelsen kanaliseras via SIND. Därigenom kan SIND samordna även utbildningsresurserna för småföretagarna.

— — —
Verket är emellertid av den uppfattningen att medverkan från näringslivets intressenter skulle kunna bli väsentligt större och kunna ge ett mera ekonomiskt aktivt engagemang om Boråslokaliseringen omprövades eller utformas enligt det förslag SIND tidigare lämnat 1977-06-20.

— — —
SIFU-kommittén har föreslagit att den nya stiftelsen kan påbörja sin verksamhet den 1 juli 1980. Enligt planeringen för SIFU:s lokalisering till Borås skall flyttningen av SIFU ske sommaren 1981. I omlokaliseringsarbetet är det mycket vanligt att myndigheternas organisation och arbetsformer diskuteras och förändras. För SIFU:s del är det nödvändigt att så sker då SIFU saknar vissa funktioner idag. SIND bedömer det därför som lämpligt

att den organisations- och arbetsförändring som blir följden av stiftelseformen, kopplas samman med SIFU:s omlokaliseringsplanering. Därigenom undviks dubbelarbete och störningarna av SIFU:s verksamhet begränsas. Det innebär att SIND förordar att stiftelseförslaget inte genomförs förrän den 1 juli 1981.

SIND önskar slutligen starkt understryka vad kommittén förutsatt beträffande de personalpolitiska konsekvenserna i samband med verksamhetens övergång till stiftelseform. SIND kan inte medverka till att personalens förmåner i samband med omlokalisering av statlig verksamhet försämrans genom verksamhetens ändrade organisationsform.”

Styrelsen för teknisk utveckling (STU)

”STU vill här ifrågasätta om inte en styrelseledamot även bör vara yrkesverksam vid enheten för företagsservice och utbildning vid SIND för att verkligen säkerställa samverkansfunktionen mellan SIFU, Utvecklingsfonderna och deras statliga huvudman representerad av SIND.”

Statens personalnämnd

”Enligt SPN:s uppfattning är de personalpolitiska konsekvenserna av respektive organisationsformer otillräckligt behandlade i betänkandet. Beslut om förändring av SIFU:s organisation, omfattningen av en sådan förändring liksom tidpunkten för genomförandet bör därför inte fattas på föreliggande material. En kompletterad kartläggning av konsekvenserna av utredningens förslag är nödvändig.

— — —

Ett övergångsavtal bör slutas avseende den personal vid SIFU som anställs innan slutlig ställning tagits till institutets framtida organisationsform. Avtalet bör garantera denna personal samma anställningstrygghet som gäller personal i en statlig myndighet.

— — —

En överföring av personal- och ekonomiadministrativt arbete från SIND till SIFU bör ske successivt innan omlokaliseringen. En sådan överföring bör placeras och startas redan nu.”

Statens personalutbildningsnämnd (PUN)

”PUN kan konstatera att SIFU har målgrupper och ämnesinnehåll som till vissa delar har intresse för statlig personalutbildning. Utredningen anger på sid. 22 att en tredjedel av kursdeltagarna bå 1977/78 utgjordes av stats-, kommunal- och landstingsanställda.

PUN anser mot den här skisserade bakgrunden att det är synnerligen viktigt att ett samarbete mellan SIFU och PUN utvecklas, för att i mån av behov finna lämpliga utbildningslösningar för här relevanta målgrupper. PUN bör med anledning härav ingå i den intressentgrupp som föreslås av utredningen (stadgar 18 §).”

Länsstyrelsen i Stockholms län

”Det är därför angeläget att utvecklingsfonderna ges en stark representation i det nya SIFU:s styrelse.”

Länsstyrelsen i Kronobergs län

”Väsentligt är dock att den organisationskommitté som i detalj skall förbereda ombildandet till stiftelseform ges erforderlig tid så att en permanent lösning på SIFU:s organisation kan åstadkommas.”

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

”Enligt länsstyrelsens uppfattning borde därför kommittén inte ha låst sig för ett förslag som innebär att omorganisationen skall vara genomförd före den 1 juli 1980. Det borde i stället varit en uppgift för den föreslagna organisationskommittén att undersöka hur omställningen kan genomföras med minsta möjliga avbräck för verksamheten.”

Västsvenska Handelskammaren

”Mot denna bakgrund finns det därför anledning att ifrågasätta om inte genomförandet av den föreslagna omorganisationen bör anstå så att den sammanfaller med utflyttningen. Därigenom kommer man att tidsmässigt kunna förkorta verksamhetens 'problemperiod'.”

Länsstyrelsen i Norrbottens län

”Vissa av de resurser som tilldelats SIFU skulle sannolikt kunna utnyttjas mer ändamålsenligt och effektivt om de direkt överfördes till de regionala utvecklingsfonderna.

— — —
Länsstyrelsen finner beträffande organisationsformen att mycket talar för att SIFU även fortsättningsvis organisatoriskt samordnas med SIND.”

Stiftelseutredningen

”Utan att ytterligare gå in på ämnet vill vi som vår mening uttala att aktiebolagsformen icke är olämplig som organisationsform för verksamheten, i allt fall under förutsättning att staten äger majoriteten av aktierna i bolaget.

— — —
Av uttalanden i betänkandet (s. 75–76 och 79) förefaller det oss framgå, att kommittén avsett att välja en *privaträttslig* organisationsform för verksamheten, när den föreslår att SIFU ombildas till en stiftelse. Vi vill med hänsyn till det ovan sagda framhålla, att vad förslaget torde innebära i stället är, att det inrättas en *offentligrättslig* stiftelse.

— — —
Vi vill särskilt understryka att offentligrättsliga stiftelser i vissa sammanhang kan räknas in bland myndigheterna och att det t. ex. är oklart hur långt myndighetsbegreppet sträcker sig vid tryckfrihetsförordningens regler om allmänna handlingars offentlighet eller hur långt regeringens och riksdagens kontrollorgans kompetens kan sträcka sig i förhållande till dessa institutioner.

— — —
Skulle däremot en privaträttslig stiftelsebildning ha åsyftats torde det bli nödvändigt att omarbota förslaget till stadgar, främst 21 och 22 §§.”

Svenska Handelskammareförbundet

”Vilka organisationer som skall vara representerade i styrelsen och bland stiftarna torde få avgöras efter kontakter mellan departementet och organisationerna. Även för handelskamrarna, som representerar företag inom alla branscher och storlekar inom sina respektive regioner, är SIFU:s verksamhet av intresse. Ett ökat engagemang från handelskamrarnas sida vad beträffar SIFU torde vara naturligt, inte minst mot bakgrund av den ökade regionalisering SIFU:s verksamhet fått.”

Institutet för Företagsledning

”Vi vill peka på att kommitténs förslag att man kan tillgodose det vidgade samarbetet, genom att skapa referensgrupper/rådgivande organ, kan leda till en onödig byråkratisk stelhet.”

Landsorganisationen i Sverige

”Till skillnad från kommittén anser dock LO det vara lämpligare att staten ensam är huvudman för denna stiftelse. SIFU:s verksamhet skall som LO ser det utgöra ett inslag i den statliga näringspolitiken och staten kommer att få svara för huvuddelen av finansieringen. Om de olika organisationerna ges plats i stiftelsens styrelse behöver deras engagemang för verksamheten inte bli mindre än om de som kommittén föreslår också deltar som stiftare med ett symboliskt stiftelsekapital.

Även om nu SIFU ges en mer självständig ställning bör givetvis en god koppling till och samordning med övriga delar av industripolitiken eftersträvas. Av detta skäl bör SIND få statsmakternas uppdrag att svara för huvudmannskapet för stiftelsen samtidigt som anslagen till stiftelsen kanaliseras via SIND.

LO förutsätter slutligen att de anställdas intressen beaktas i samband med omorganisationen så att denna inte leder till en försämring i anställningsförhållanden.”

Landstingsförbundet

”Staten är tillsammans med respektive landsting stiftare och huvudman för de regionala utvecklingsfonderna. Landstingsförbundets styrelse vill därför betona vikten av att utvecklingsfondernas speciella kompetens tas till vara i styrelsen för den nya stiftelsen.

Kommitténs förslag att en yrkesverksam person från en regional utvecklingsfond skall ingå i styrelsen finner förbundet inte helt tillfredsställande. Med hänsyn till vikten av ingående erfarenhet och kunskap om SIFU:s målgrupper och verksamhetsområde borde antalet ledamöter med sådan bakgrund vara minst två. Av dessa bör lämpligen en företräda utvecklingsfondernas styrelser och en utses bland fondernas ledande tjänstemän. Nomineringen av dessa båda ledamöter bör enligt styrelsens mening göras genom Landstingsförbundets försorg.

I övrigt anser förbundsstyrelsen att en snar omorganisation den 1 juli 1980 enligt förslaget torde vara till fördel för verksamheten. Förslaget om att en organisationskommitté snarast tillsätts för det vidare genomförandearbetet tillstyrks.”

Svensk Industriförening

”Beträffande omlokaliseringen skulle enligt föreningens mening inte de kriterier för att kunna ta ett omlokaliseringsbeslut i riksdagen ha förelegat om SIFU redan varit en stiftelse. Det måste därför vara synnerligen tveksamt om omlokaliseringsbeslut med SIFU-kommitténs egna argument för att bryta ut SIFU ur statsförvaltningen som bakgrund, skall anses vara bindande för stiftelsen i framtiden. Skall stiftelsens styrelse äga den handlingsfrihet som krävs för att på bästa sätt i första hand kunna främja vidareutbildningen av småföretagare måste styrelsen också vara oförhindrad att besluta om lokaliseringen av dess resurser.”

Svenska Arbetsgivareföreningen samt Sveriges Hantverks- och Industriorganisation – Familjeföretagen

”Som inledningsvis framhölls anser organisationerna att utlokaliseringsbeslutet bör omprövas. Skulle en dylik begäran inte tillgodoseas, bör planeringen inriktas på att den nya stiftelsen startar i och med att utlokaliseringen avslutats. För en dylik samordning talar såväl de ekonomiska följderna av en utlokalisering som de komplicerade personalfrågorna i samband med en omorganisation och en omlokalisering.”

Sveriges Industriförbund

”Det är enligt Förbundets mening olyckligt att två genomgripande förändringar följer på varandra med ett års mellanrum. Två så viktiga och omfattande förändringar bör enligt Förbundets mening genomföras samtidigt.”

Sveriges Mekanförbund

”Med hänsyn till verkstadsindustrins storlek och dominerande betydelse för utvecklingen inom svensk industri över huvud taget och även till Mekanförbundets stora erfarenheter av utbildningsverksamhet och goda förankring inom industrin anser vi det rimligt att vi får en plats i SIFU:s styrelse.

Tjänstemännens Centralorganisation

”TCO anser att SIFU:s organisation måste prövas utifrån vilken organisationsform för *statlig* verksamhet som är mest lämpad. Utredningen har inte haft denna utgångspunkt utan i stället tänkt att vissa intressenter skall få ställning som huvudmän jämte staten för verksamheten. Mot en sådan lösning talar vad som ovan anförts, nämligen att SIFU måste ses som ett näringspolitiskt medel. Därtill kommer att de olika intressenterna inte kan förväntas ta något betydande ekonomiskt ansvar för verksamheten.

— — —

Flera av de arbetsgivarorganisationer utredningen tänker sig som stiftare har egen utbildningsverksamhet som till en del konkurrerar med SIFU. Det kan inte helt uteslutas att dessa organisationer skulle kunna passivisera eller t. o. m. motarbeta SIFU om de ingick som huvudmän för en SIFU-stiftelse.

Utredningen anser att den nuvarande myndighetsformen försvårar möjligheterna till ökat samarbete med och intresse för SIFU:s verksamhet hos arbetsgivare och deras organisationer. Denna uppfattning verkar mer vara en schablonmässig bedömning än resultat av en verklig analys. SIFU har ju – som utredningen även påpekar – varit framgångsrikt i sin roll att genom fortbildning stödjade de mindre och medelstora företagen. SIFU har i sin nuvarande organisationsform (uppdragsmyndighet) tämligen goda arbetsbetingelser.

TCO vill samtidigt med detta konstaterande framhålla att stiftelseformen i och för sig inte behöver innebära nackdelar. Dessutom skulle den kunna innebära vissa fördelar när det gäller rekryteringen av personal med praktisk erfarenhet från företagsvärlden. Dessa aspekter är dock inte av den betydelse att de motiverar ett ändrat huvudmannaskap för SIFU.

— — —

TCO anser, som framgått ovan, att SIFU även i fortsättningen skall bedrivas i helstatlig form. Med en sådan lösning blir det avtalsutkast som återges i bilaga 2 inaktuellt.

Styrelsens sammansättning regleras i 4 §. Där föreslås att organisationer som representerar kapitalägarna skall ha fler representanter än de anställdas organisationer. TCO anser det naturligt med en jämbördig representation.

Det förslag om referensgrupper som återfinns i 6 § är värdefullt och bör genomföras även med bibehållen organisationsform.

I avsnittet om ärendenas handläggning (9 §–14 §) bör ingå en hänvisning till MBL och MBA.

— — —

Statsmakterna har beslutat att SIFU skall omlokaliseras till Borås. Detta beslut fattades under förutsättningen att SIFU var en statlig myndighet. Om SIFU skulle ombildas till stiftelse förändras förutsättningarna för omlokaliseringen.

För de anställda är det av vikt att oberoende av SIFU:s organisationsform de får del av de statliga förmånerna som gäller vid omlokalisering om en sådan skulle bli aktuell. Det är vidare viktigt att SIFU:s framtida arbetsförhållanden snarast fastlägges så att de anställda får arbetsro. SIFU har under den senaste 10-årsperioden varit föremål för en mängd utredningar.”

Utbildningsrådet för utvecklingsfonderna i Stockholms, Södermanlands, Örebro och Östergötlands län

”Bland stiftare och huvudmän återfinnes huvudorganisationerna inom näringslivet, fackförbunden och staten. Man saknar sådana stora intressenter som exempelvis utbildningsväsendet och handelskammarväsendet. Statens representation bör med fördel kunna ske genom utvecklingsfonderna.

— — —

SIFU:s räkenskapsår bör vara kalenderår för att få en planmässig samstämmighet mellan näringslivet, utvecklingsfonderna och SIFU.”

Jönköpings läns Utvecklingsfond tillstyrker helt utredningens förslag. I en reservation till fondens remissyttrande anför emellertid styrelseledamöterna Gustavsson, Isaksson, Rask och Toll:

”Vi anser det därför vara ytterst beklagligt, att det nu föreslås en annan organisationsform och avstyrker helt utredningens förslag om att en ny organisation tillskapas i stiftelseform. Inga skäl talar för detta enligt vår uppfattning. Även om stiftelseformen som organisationsform för närvarande är ”inne” utgör detta inte någon fördel för SIFU:s centrala verksamhet eller utvecklingsfondernas regionala utbud av utbildning och kursverksamhet till fondernas målgrupper. Snarare tvärtom. En ändring av en väl fungerande organisationsform kan till och med betraktas som klåfingrighet.”

Kronobergs läns Utvecklingsfond

”Vi stöder kommitténs uppfattning enligt § 6 i stadgarna (sid. 84) att referensgrupper bör knytas till stiftelsen. Vi ser det som en klar fördel om Utvecklingsfonderna blir väl företrädna i dessa referensgrupper främst vad avser kursutvecklingar.”

Kopparbergs läns Utvecklingsfond

”Fonden ansluter sig till det principförslag som SIFU-kommittén avgivit, vad avser organisationsformen.

Genomförandet av planen anser fonden däremot bör anstå till dess att effekterna av den beslutade omlokaliseringen till Borås kan överblickas.”

Personalorganisationerna vid statens industriverk/SIFU

”De av kommittén redovisade nackdelarna med SIFU:s nuvarande organisationsform (del av myndighet) är enligt SIFU:s personal inte tillräckliga som sakskäl för en förändring.

— — —

Personalen vid SIFU anser vidare att organisationsform och utlokaliseringsbeslut är beroende av varandra. Vid ett oförändrat beslut om utlokalisering måste ett eventuellt beslut om förändrad organisationsform genomföras först efter omlokaliseringen.

— — —

SIFU-personalen vill vidare peka på att det kan uppstå situationer där stiftare och intressenter kan komma i konflikt gentemot egen organisation i händelse av konkurrerande utbildningsutbud.

— — —

Med hänvisning till ovanstående och tidigare framförda krav anför SIFU-personalen alltså ånyo:

- att principförslaget om ändrad organisationsform avvisas
- att bedömningar betr SIFU:s organisationsform måste omfatta även analyser av utlokaliseringens för- och nackdelar kopplat till verksamhetens inriktning
- att regeringsbeslutet 1978-06-08 undanröjs
- att finansieringsformer skapas som säkerställer SIFU:s möjligheter att fullgöra sin näringspolitiska uppgift
- att vid ev beslut om en förändrad organisationsform garantier skapas beträffande nuvarande personals förmåner och anställningsförhållanden
- att avtal och stadgar för en ev stiftelse bereds och fastställs i en organisationskommitté med representanter för personalen.”

3 Finansieringsfrågor

Remissopinionen är splittrad vad beträffar frågor om finansieringen av SIFU:s framtida verksamhet. Det gäller dels mer övergripande frågor såsom graden av självfinansiering och behovet av statsbidrag, dels mer tekniska frågor som lämplig anslagskonstruktion m. m.

Riksrevisionsverket

”Mot bakgrund härav har redan nu de statliga bidragen till den företagsinriktade utbildningen ändrats (anslaget B 16), så att SIFU i högre grad skall konkurrera med övriga kursarrangörer. Delvis som en konsekvens av detta synsätt har, för det andra, i fråga om SIFU:s finansiering fastslagits att grundprincipen skall vara att verksamheten skall vara självbärande.

— — —

RRV utgår från att statens finansieringsintresse i ett framtida SIFU alltså är avgränsat till sådana kurser eller fortbildningsområden som är näringspolitiskt motiverade genom att de berör priskänsliga målgrupper i småföretagssektorn.

— — —

Den lämpligaste formen för statens styrning av verksamheten är genom

det till SIND anvisade anslaget (B 16), Bidrag till företagsinriktad utbildning. Vid medelstildelning från detta anslag får SIFU konkurrera på lika villkor med andra utbildningsarrangörer. I konsekvens härmed anser RRV att det nuvarande anslaget (B 4) Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m., som är riktat direkt till SIFU, bör utgå ur riksstaten.

— — —
 Beträffande stiftelsekapitalet ifrågasätter RRV dock om inte det symboliska tillskott på 50 000 kr. från resp. organisation som föreslås för de övriga stiftarna, eller tillsammans 350 000 kr., är alltför litet i relation till de 5 Mkr. som staten förväntas tillskjuta. En fördelning av stiftelsekapitalet så att staten tillskjuter 50 % och övriga stiftare tillsammans 50 % skulle enligt RRV:s mening bättre avspegla målsättningen om ökat inflytande över och ansvar för SIFU:s verksamhet från avnämarna av SIFU:s tjänster. På samma grunder bör enligt RRV:s mening eventuellt underskott i verksamheten täckas av parterna gemensamt i relation till insatt stiftelsekapital.

— — —
 Behovet av stiftelsekapital beror bl. a. på möjligheten att uppta lån. Om SIFU bedrivs i stiftelseform med staten som en av huvudmännen bör SIFU enligt RRV:s mening kunna ta upp tillfälliga lån genom rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

RRV förutsätter att verket blir konsulterat vid avvecklingen av SIFU:s koppling till den statliga redovisningen.

RRV har tidigare förordat att staten och övriga parter i stiftelsen skall ha samma ekonomiska ansvar för verksamheten. Om man i stället väljer en organisationsform och finansiering som SIFU-kommittén föreslagit kommer staten ensam att få ansvaret för eventuella underskott i verksamheten samtidigt som det primära driftansvaret åvilar den avnämardominerade stiftelsen. RRV finner det i detta fall angeläget att det ekonomi-administrativa systemet vid stiftelsen byggs upp med beaktande av statens behov av bl. a. ekonomisk information om verksamheten."

Statens industriverk

"Det torde dock vara klart att staten under alla omständigheter måste svara för den övervägande delen av finansieringen av verksamheten.

Utredningen har behandlat kostnadskonsekvenserna vid övergången till en ny organisationsform för SIFU. Behovet av bidrag till SIFU är beroende av dels förändringen till stiftelse dels SIFU:s lokalisering till Borås. Utredningen har inte räknat ut kostnadshöjningarna och det är angeläget att dessa inte undervärderas. På kort sikt ökar stiftelsealternativet SIFU:s kostnader och det statliga bidraget måste således höjas. Mot bakgrund härav bedömer SIND att stiftelsens riskkapital är för lågt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

"Länsstyrelsen anser därför att anslaget B 16 Bidrag till företagsinriktad fortbildning inte bör slås samman med anslaget B 4 och överföras till stiftelsen. I stället bör det fördelas direkt på SIFU och respektive utvecklingsfond".

Centralorganisationen SACO/SR

"Dock anser SACO/SR att utredningen närmare borde ha analyserat de ekonomiska åtaganden som bör åläggas stiftarna."

Institutet för Företagsledning

”Men kommitténs uppfattning att man kan slå ihop de två anslagen B 4 och B 16 anser vi ytterst olycklig. Om man inte samtidigt tillförsäkrar övriga utbildningsgivare den fortsatta möjligheten att söka anslag för den småföretagsinriktade fortbildningen rubbar man radikalt den positiva konkurrenssituation som kommittén på andra ställen i betänkandet förordar.”

Svensk Industriförening

”Med dessa utgångspunkter borde inte självfinansieringskravet på SIFU drivas längre än till den punkt då en ytterligare sänkning av kursavgiften inte längre skulle öka deltagarantalet.

Det är givetvis svårt att värdesätta nyttan av utbildning i relation till kostnaden. När det gäller grundutbildning, olika former av högskoleutbildning antingen den sker i direkt anslutning till skolplikten eller senare via den kommunala vuxenutbildningen, eller i form av studiecirkelverksamhet i bildningsförbundens regi visar statsmakterna en långtgående generositet. Som också påpekas i SIFU-kommitténs betänkande torde proportionellt en liten del av denna satsning komma småföretagsamheten till godo. Samtidigt kan man på goda grunder anta att ökad kunskap knappast för någon annan grupp samhällsmedborgare har möjlighet att omsättas i åtgärder för ökad produktivitet i vid bemärkelse som för småföretagare. Det är då synnerligen ologiskt att statsmakterna just beträffande utbildning av dessa ställer så höga krav som 72 % självfinansiering, budgetåret 1979–80 – en inte oväsentlig ökning sedan föregående år. Det medför kursavgifter i storleksordningen 400 kronor per utbildningsdag. Det vittnar inte om sinne för proportioner.

— — —

Erfarenheterna från det särskilda utbildningsprogram för bl. a. tekoindustrin, som f. ö. SIFU genomförde till en början, visar att kursavgiften har en mycket stor psykologisk betydelse. Antalet deltagare från småindustrin ökade drastiskt när kurserna för tekoindustrin blev kostnadsfria. Den varierande prissättningen av SIFU-kurser mot bakgrund av de regionala Utvecklingsfondernas prioritering av fördelning av kurssubventionerna från det särskilda anslaget härför tyder på samma sak, t. ex. avseende ”starta eget”-kurserna.

— — —

Liksom föreningen med sina knappa resurser prioriterar utbildning i centrala företagarfrågor borde statsmakterna göra likadant inom SIFU-området genom att tillföra SIFU avsevärt större anslag än för närvarande.

— — —

Utgångsläget för SIFU med rådande omlokiseringsbeslut och finansieringsläge inger dock föreningen stora farhågor. Föreningens bedömning av värdet av en investering i ett stiftelsekapital i SIFU påverkas givetvis härav. Föreningen anser sig därför endast kunna motivera ett mindre belopp som föreningens bidrag till stiftelsekapitalet. Den exakta storleken på detta belopp får bli föremål för förhandling men föreningen anser att den även med hänsyn till sin storlek bör bidra med en avsevärt mindre summa än de 50 000 kronor som under hand diskuterats i kontakterna mellan kommittén och näringslivets organisationer.”

Svenska Arbetsgivareföreningen samt Sveriges Hantverks- och Industriorganisation – Familjeföretagen

”Staten måste förutsättas svara för alla de kostnader, som en omorgani-

sation och en ev. omlokalisering av verksamheten kan komma att medföra på kort och lång sikt.

Då det gäller stiftelsekapitalet är undertecknade organisationer beredda att gå in med vardera 50 000 kr i stiftelsekapital, under förutsättning att övriga intressenter också deltar.

— — —

Enligt organisationernas mening är det nödvändigt att den nya stiftelsen får tillräckliga resurser för att göra speciella fortbildnings- och utvecklingsinsatser på smala sektorer vars målgrupper är så små att en utbildning på kommersiell bas är svår att få till stånd. På områden där marknaden erbjuder goda utbildningsalternativ och för olika offentliga kundgrupper bör SIFU-utbildningen bygga på självkostnadstäckning. SIFU skall enligt organisationernas mening inte bedriva osund konkurrens med andra utbildningsgivare."

Svenska Företagares Riksförbund

"Förbundet tillstyrker sålunda kommitténs förslag vad gäller organisationsform för SIFU men avstyrker bidrag till SIFU annat än i de fall de används för utbildningsinsatser som inte finns att tillgå på den privata marknaden."

Sveriges Mekanförbund

"Vi anser alltså att det bör vara en ledande princip vid prissättningen av SIFU:s kurser att verksamheten skall vara självfinansierande utan särskilda statsbidrag."

Utbildningsrådet för utvecklingsfonderna i Stockholms, Södermanlands, Örebro och Östergötlands län

"Stiftelsekapitalet föreslås fördelas så att staten står för en mycket stor del och övriga stiftare var för sig för en nästan försumbar del. En jämnare fördelning av stiftelsekapital ger med säkerhet ett större engagemang och intresse för SIFU:s verksamhet från övriga stiftare."

— — —

Om man sammanför anslagen B 4 och B 16 till ett anslag, så bör det fördelas enligt principerna för B 16 och således även kunna komma andra utbildningsarrangörer till del. Man skulle därmed åstadkomma konkurrens på lika villkor utan att för den skull mista den näringspolitiska inriktningen."

Kronobergs läns Utvecklingsfond

"Mellan SIFU och andra utbildningsgivare bör gälla konkurrensneutralitet. Detta får bl. a. till följd att SIFU torde räkna med samma förutsättningar som andra utbildningsgivare betr. ackvisitionskostnader samt anslag från B 16. Anslag från B 4 och B 16 bör *ej* sammanföras."

Hallands läns Utvecklingsfond

"Enligt vår mening blir avgifterna så pass höga, trots kursbidraget från SIND, att de verkar avskräckande för de mindre företagen. Vi anser att åtminstone de kurser som riktar sig direkt till dessa företag ytterligare bör subventioneras, för att komma närmare vad som gäller övrig vuxenutbildning."

Göteborgs och Bohus läns Utvecklingsfond

”Ett problem för de mindre företagen i samband med utbildning är de ofta höga kursavgifterna. För att till viss del råda bot mot detta beträffande SIFU föreslår kommittén statsbidrag till driften. Genom en sådan konstruktion får SIFU, som vi ser det, en ooberättigad konkurrensfördel jämfört med andra producenter. Vi anser, att man bör gå ett steg längre, så att samtliga kursproducenter kan få ett genomförandebidrag för sin utbildning. Bidraget bör utgå efter generella regler och inte enbart efter ansökan, som det idag fungerar med de begränsade subventionspengar, som fondernas utbildningsenheter förmedlar.”

Personalorganisationerna vid statens industriverk/SIFU

”Vidare måste med skärpa framhållas att även om ett breddat huvudmannskap kan innebära positiva utvecklingsmöjligheter för SIFU måste samtliga stiftare i så fall ta ekonomiskt ansvar för löpande driftkostnader.”

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur regeringsprotokoll den 28 februari 1980	2
1 Inledning	2
2 Föredragandens överväganden	3
3 Hemställan	12
4 Anslagsfrågor för budgetåret 1980/81	13
5 Beslut	16
Bilaga 1	
SIFU-kommitténs (I 1978: 03) betänkande (Ds I 1978: 38) SIFU:s or- ganisationsform	17
1 Sammanfattning	20
2 Inledning	22
3 Nuläge	22
4 Överväganden	40
5 Förslag	56
Särskilt yttrande	63
Bilagor	
Direktiv	64
Avtal	66
Stadgar	67
Bilaga 2	
Sammanställning av remissyttranden över SIFU-kommitténs betänkande (Ds I 1978: 38)	70

